

Západočeská univerzita v Plzni

Právnická fakulta

Diplomová práce

**Ochrana životního prostředí v judikatuře Mezinárodního
soudního dvora**

Tadeáš Kleisner

Západočeská univerzita v Plzni

Právnická fakulta

Katedra mezinárodního práva

Diplomová práce

Ochrana životního prostředí v judikatuře Mezinárodního soudního dvora

Studijní program: Právo a právní věda (M6805)

Studijní obor: Právo

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Větrovský, PhD.
Katedra mezinárodního práva

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Tadeáš KLEISNER**
Osobní číslo: **R17M0130P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Ochrana životního prostředí v judikatuře Mezinárodního soudního dvora**
Zadávající katedra: **Katedra mezinárodního práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Ochrana životního prostředí v mezinárodním měřítku
3. Mezinárodní právo životního prostředí
4. Vybrané rozsudky Mezinárodního soudního dvora
5. Závěr

Rozsah diplomové práce:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- BODANSKY,D.,BRUNÉE,J.,RAJAMANI,L.: *International climate change law*,1st edition, Oxford: Oxford university press 2017
- BODANSKY, D.,BRUNÉE,J.,HEY,E.: *The Oxford handbook of International Environmental Law*, Oxford: Oxford University Press 2007
- DAMOHORSKÝ, M. a kol: *Právo životního prostředí*, 3.vydání, Praha: C. H. Beck 2010
- SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R.: *Principles of International Environmental Law*, 4th edition, Cambridge: Cambridge University Press 2018
- ŠTURMA, P., DAMOHORSKÝ M. et al.: *Mezinárodní právo životního prostředí*, 1.vydání, 1.+2. část, Beroun: IFEC 2004-2008
- ŠTURMA, P.: *Casebook -výběr případů z mezinárodního práva veřejného*, 2. vydání, Praha: Scripta Iuridica 2010

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Jaroslav Větrovský, PhD.

Katedra mezinárodního práva

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2021**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2022**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

JUDr. Oto Kunz, CSc.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a že byly všechny použité zdroje řádně citovány.

V Plzni dne 30. 03. 2022

A handwritten signature in cursive script, appearing to read 'Kleisner', is written above a horizontal line.

Tadeáš Kleisner

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval svému vedoucímu práce Mgr. Jaroslavu Větrovskému PhD., a to zejména za odborné vedení, kritické připomínky, pomoc a rady při zpracování této diplomové práce. Zároveň bych chtěl vyjádřit dík svým blízkým, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

Obsah

1. Úvod	1
2. Vymezení základních pojmů	5
2.1. Zásada prevence	7
2.2. Zásada předběžné opatrnosti	16
2.3. Environmental impact assessment- EIA	23
3. Zásada předběžné opatrnosti v judikatuře Mezinárodního soudního dvora	28
3.1. Důkazní břemeno a problematika přesunu důkazního břemene („reversal burden of proof“)	28
3.2. Povinnost provést EIA z pohledu judikatury Mezinárodního soudního dvora	53
3.3. Kritika a hodnocení judikatury Mezinárodního soudního dvora	63
4. Závěr	67
Seznam použité literatury	71
Klíčová slova	77
Resumé	78

1. Úvod

V nejzákladnější rovině lze vymezit mezinárodní právo životního prostředí, jakožto soubor norem mezinárodního práva vztahujících se k problematice životního prostředí. Mezinárodní právo životního prostředí je tedy zvláštním odvětvím mezinárodního práva veřejného, které lze definovat prostřednictvím specifického předmětu úpravy, tj. ochranou životního prostředí.

Mezinárodní právo veřejné, a tedy i mezinárodní právo životního prostředí, se významně odlišuje od toho vnitrostátního, zejména pak v rámci základních znaků. Tímto základním odlišujícím znakem je absence nadřazené entity, centrální moci, která by dané jednání vynucovala či sankcionovala. Jedná se tedy o systém, ve kterém jeho subjekty, tzn. hlavně suverénní státy, právo tvoří a samy ho také vykládají či vynucují. Cílem mezinárodního práva životního prostředí je vytvořit fungující systém mezinárodněprávních vztahů za účelem ochrany životního prostředí, kdy aby takové vztahy mohly fungovat, existují fundamentální zásady, které vymezují hranice a mantinely těchto vztahů. Do výčtu těchto elementárních zásad lze zařadit zásadu prevence či zásadu předběžné opatrnosti.

Zásada předběžné opatrnosti představuje významnou inovaci ve světle institutů mezinárodního práva životního prostředí a je vyjádřena v řadě mezinárodních smluv z posledních dekád. Cílem práce je charakterizovat tuto zásadu, její prvky a projevy v mezinárodním právu, a zejména analyzovat judikaturu Mezinárodního soudního dvora ve světle hlavní hypotézy diplomové práce. Cílem je tedy podpořit či vyvrátit hlavní hypotézu diplomové práce, a to, že Mezinárodní soudní dvůr ve své judikatuře nepotvrdil zásadu předběžné opatrnosti (*precautionary principle*) jako součást obecného mezinárodního práva. Účelem diplomové práce není chronologicky popisovat jednotlivé rozsudky Mezinárodního soudního dvora, ale hodnotit judikaturu vůči vymezeným hlediskům v hypotéze a dílčích hypotézách. Dále je třeba říci, že také není účelem diplomové práce srovnávat judikатурní činnost s jiným mezinárodním soudním orgánem, kdy tato skutečnost vyplývá ze samotného vymezení tématu práce. Hledisko zásady předběžné opatrnosti bylo vybráno z důvodu aktuálnosti a významnosti v mezinárodním právu životního prostředí, a zároveň z důvodu nejasnosti implikací a výkladu tohoto principu v rámci normativního obsahu, právní formy a v rámci mezinárodních sporů.

V první kapitole diplomové práce se budeme zabývat otázkou vymezení základních pojmů (kapitola 2.). V úvodní kapitole bude nalezena odpověď na dílčí hypotézu diplomové práce, a to, že zásada prevence a zásada předběžné opatrnosti jsou dva samostatné principy mezinárodního práva životního prostředí, přičemž zásada předběžné opatrnosti není pouhým prvkem zásady prevence. Cílem této části je tedy, za pomoci deskriptivní metody, vymežit, charakterizovat a představit základní pojmy, tak aby s nimi následně mohlo být pracováno v dalších kapitolách, a diplomová práce tak byla ucelená a koherentní. V první kapitole se nejprve budeme věnovat obecnému úvodu do tématu, a bude tedy, v obecné rovině, představen termín zásad mezinárodního práva životního prostředí, jejich funkce a právní povaha. První kapitola bude členěna do tří podkapitol, které se budou věnovat zásadě prevence (podkapitola 2.1), zásadě předběžné opatrnosti (podkapitola 2.2) a institutu EIA (podkapitola 2.3). Institut EIA („Environmental impact assessment“) bude představen a analyzován, zejména z důvodu jeho důležitosti ve vztahu k další části práce a dílčím hypotézám diplomové práce. První kapitola diplomové práce je úvodem do dané problematiky a podkladem pro kapitolu následující.

Druhá kapitola bude jádrem a hlavní částí diplomové práce (kapitola 3.). Tato hlavní část bude spočívat v navázání na první kapitolu a rozvinutí pojmů v ní vymezených vůči relevantní judikatuře mezinárodního soudního dvora. Druhá kapitola si klade za cíl podpořit či vyvrátit, již výše zmíněnou, hlavní hypotézu diplomové práce, ale zároveň i testovat další dílčí hypotézy. Druhá kapitola diplomové práce bude členěna do tří podkapitol. V první podkapitole bude testována dílčí hypotéza diplomové práce, a to že Mezinárodní soudní dvůr odmítl ve své judikatuře „reversal burden of proof“, nebo-li obrácení důkazního břemene, jakožto implikaci zásady předběžné opatrnosti, a v otázce důkazního břemene tak nadále zastává tradiční pojetí, kdy břemeno leží na žalující straně (podkapitola 3.1). Je zřejmé, že spory stran ochrany životního prostředí čelí problému z hlediska komplexity dokazování, a proto je předložena daná dílčí hypotéza. Cílem této subkapitoly je testovat dílčí hypotézu, a zároveň zhodnotit argumenty Mezinárodního soudního dvora, v otázce důkazního břemene, s ohledem na kontext zásady předběžné opatrnosti. Druhá subkapitola této části diplomové práce se věnuje institutu *posuzování vlivů na životní prostředí* (EIA-Environmental impact assessment) a jeho souvislosti se zásadou předběžné opatrnosti (podkapitola 3.2). Účelem této části je podpořit či vyvrátit dílčí

hypotézu diplomové práce, a to, že dle judikatury Mezinárodního soudního dvora existuje v obecném mezinárodním právu povinnost provést EIA v případech, kde hrozí nebezpečí, že navrhovaná aktivita by mohla mít významný negativní vliv, na životní prostředí, v přeshraničním kontextu, a pokud ano, jestli je takovou povinnost možno považovat za projev zásady předběžné opatrnosti. Dále zde bude pojednáno o přístupu Mezinárodního soudního dvora k této povinnosti a jejímu obsahu. Tématem poslední subkapitoly bude kritické zhodnocení judikatury Mezinárodního soudního dvora (podkapitola 3.3).

V diplomové práci bylo využito vícero výzkumných metod. V první kapitole jde o metodu deskriptivní, která je využita zejména s ohledem k charakteristice základních pojmů a uvedení do teoretické problematiky v prolínajících se souvislostech. V druhé kapitole diplomové práce bude postupováno za pomoci metody deskriptivní, analytické a deduktivní. Využití těchto dalších dvou metod poslouží především k rozebrání zásadních aspektů uvedených rozhodnutí a vyvození závěrů ze zjištěných argumentů k předloženým hypotézám.

Zdrojem pro diplomovou práci jsou z velké části primární zdroje jako například, mezinárodní úmluvy a smlouvy, návrhy článků Komise pro mezinárodní právo a především rozsudky Mezinárodního soudního dvora. Výběr rozsudků byl proveden tak, aby korelovaly s hledisky a hypotézami diplomové práce. Není tak účelem práce obsáhnout celou judikaturní činnost Mezinárodního soudního dvora ve vztahu k ochraně životního prostředí, nicméně pouze k již zmíněným hlediskům. Z tohoto důvodu lze uvést, jakožto zdroj, zvláště rozsudky ve věci *Nuclear tests, Legality of the threat or use of nuclear weapons, Gabčíkovo-Nagymaros project, Pulp mills on the river Uruguay* či *Certain activities carried out by Nicaragua in the border area and construction of a road in Costa Rica along the San Juan river*. Skutkové okolnosti předložených případů budou představeny pouze do té míry, aby bylo možné rozebírat otázky právní. V práci bude také čerpáno z několika odlišných stanovisek soudců („*dissenting opinions*“) k výše uvedeným případům.

Dále je třeba zmínit, že v práci je čerpáno z větší části anglicky psané, ale též české odborné literatury. V práci jsou tak využity monografie, učebnice mezinárodního práva, ale také odborné články. Například ve sféře českých autorů se jedná o P. Šturmu, M. Damohorského či J. Ondřeje a další. Z anglicky psané literatury lze uvést autory jako například D. Bodansky, P. Sands, J. Brunnée, D.

Shelton či A. Kiss a další. Stran odborných článků se jedná zvláště o autory publikující v rámci *Yearbook of international environmental law* či *European journal of international law*.

2. Vymezení základních pojmů

V této kapitole se budeme zabývat vymezením, charakteristikou a teoretickým úvodem do základních pojmů, které jsou základem pro další zkoumání v diplomové práci, a to s ohledem na stanovené hypotézy. V následujících stranách přiblížíme obsah pojmů zásady prevence, zásady předběžné opatrnosti a institutu EIA („environmental impact assessment“). Chceme-li však hovořit o těchto pojmech, je nanejvýš vhodné uvést do kontextu, popsat a představit termín zásad mezinárodního práva životního prostředí.

Termín zásady mezinárodního práva životního prostředí je termínem, kterému je věnována značná pozornost v rámci tohoto oboru, a to i v porovnání s jinými odvětvími mezinárodního práva veřejného.¹ Problém však nastává, pokud bychom se pokusili o jednotnou a ustálenou definici pojmu, jelikož zásady mezinárodního práva životního prostředí jsou *homonymem*, výrazem používaným v různých, sic velmi blízkých, významech.²

První z těchto významů je využíván v případech, kdy se hovoří o zásadách ve smyslu výkladu nepsaného obecně platného práva, z čehož je patrné, že se jedná o použití doktrinní, které se však uplatňuje v menší míře, a to vzhledem k převažující smluvní povaze mezinárodního práva životního prostředí.³ Druhým, častěji využívaným případem či významem je situace, kdy pojem zásady slouží k označení a zobecnění určité skupiny pozitivně-právních smluvních pravidel mezinárodního práva životního prostředí.⁴ Zároveň dochází k jevu, kdy takto zobecněné pojmy se později mohou samy stát obsahem mezinárodní smlouvy, a to nejen v preambulích, a nabýt tak normativního významu, kdy příkladem lze uvést článek 3 Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu z roku 1992,⁵ či článek 3 Úmluvy o biologické rozmanitosti z roku 1992.⁶ Dále se obrátí zásada využívá

¹ KISS, A., SHELTON, D. *Guide to international environmental law*. first edition. Leiden: BRILL. 2007. s. 89

² ŠTURMA, P., DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Mezinárodní právo životního prostředí*. 1. vydání. 1. část. Beroun: IFEC. 2004. s. 86 viz. blíže: BODANSKÝ, D., BRUNNÉE, J., HEY, E. *The Oxford handbook of international environmental law*. first edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2007. s. 429

³ ŠTURMA, P., DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Mezinárodní právo životního prostředí*. 1. vydání. 1. část. Beroun: IFEC. 2004. s. 87

⁴ Ibid. s. 87

⁵ Sdělení č. 80/2005 Sb.m.s., o sjednání Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-7]. Dostupné z:

<https://www.aspi.cz/products/lawText/1/59871/1/2>

⁶ Sdělení č. 134/1999 Sb., o sjednání Úmluvy o biologické rozmanitosti. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-7]. Dostupné z:

v situacích vyslovení požadavku *de lege ferenda*, který stanovuje určitou potřebu právní úpravy do budoucnosti, a který se objevuje zvláště v dokumentech mezinárodních konferencí o životním prostředí.⁷ Takové dokumenty mají pak většinou formu deklarácí, doporučení či různých plánů a bývají označovány termínem *soft law*, kdy jejich definičním znakem je absence právní závaznosti, a tedy i vynutitelnosti.⁸ Na druhou stranu, dokumenty *soft law* měly, a mají, ve vývoji mezinárodního práva životního prostředí zásadní úlohu, a to z toho důvodu, že se mohou stát podnětem či podkladem k uzavření mezinárodní smlouvy nebo části mohou přerůst v mezinárodněprávní obyčej.⁹ Mezi nejdůležitější dokumenty tohoto typu můžeme zařadit například Deklaraci konference OSN o životním prostředí (Stockholmská, 1972) nebo Deklaraci z Rio de Janeiro o životním prostředí a rozvoji (1992).¹⁰

Z velkého množství mezinárodních smluv a jiných dokumentů, v oblasti mezinárodního práva životního prostředí, lze v zásadě identifikovat několik takových zásad s víceméně rozsáhlou, někdy až univerzální, podporou v rámci mezinárodního společenství.¹¹ Konkrétně se jedná o zásadu svrchovanosti států nad jejich přírodními zdroji a nepoškozování životního prostředí za hranicemi jejich jurisdikce, zásadu prevence, zásadu mezinárodní spolupráce při ochraně životního prostředí, zásadu předběžné opatrnosti, zásadu trvale udržitelného rozvoje, zásadu společných, ale diferencovaných povinností či zásadu „znečišťovatel platí“.¹² Zároveň je k uvedeným nutné zmínit obtížnost vytvoření či definování přesného právního statusu, obsahu nebo formy, která mimo jiné vyplývá z absence závazného mezinárodněprávního instrumentu, který by identifikoval, či chceme-li kodifikoval, obecné a základní zásady mezinárodního práva životního prostředí.¹³ Z tohoto lze usoudit, že při pokusu o definování obsahu, formy nebo právního statusu, bude nutné každou jednotlivou zásadu

<https://www.aspi.cz/products/lawText/1/47857/1/2?vtextu=%C3%9Amluva%20o%20biologick%C3%A9%20rozmanitosti>

⁷ ŠTURMA, P., DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Mezinárodní právo životního prostředí*. 1. vydání. 1. část. Beroun: IFEC. 2004. s. 87

⁸ ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*. 2. vydání. Praha: C.H. BECK. 2018. s. 83

⁹ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck. 2010. s. 114

¹⁰ SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of international environmental law*. fourth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2018. s. 118

¹¹ *Ibid.* s. 198

¹² *Ibid.*

¹³ *Ibid.* s. 200

zkoumat odděleně, a to v kontextu jejího ukotvení v mezinárodních smlouvách, jiných dokumentech, praxi států a mezinárodních soudních institucí.¹⁴

Vzhledem k výše zmíněnému popisu je zřejmé, že pojem zásady mezinárodního práva životního prostředí není pojmem, který by ze své podstaty obepínal stejnorodý fenomén a je možno k němu přistupovat z mnoha relevantních pohledů. Zároveň je třeba zmínit, že mezinárodní právo životního prostředí je odvětvím, ve kterém dochází k rozvoji velice rychle a dynamicky. K této charakteristice se ostatně vyjadřuje i Mezinárodní soudní dvůr v případě Gabčíkovo-Nagymaros: „*To, co mohlo býti řádnou aplikací práva v roce 1989 či v roce 1992, by mohlo být omylem ve výkonu spravedlnosti v roce 1997*“.¹⁵ Zjevně tak dochází k rychlému vývoji v této oblasti, kdy zásady označované jako spíše programové či jako úvahy *de lege ferenda*, se mohou přeměnit v závazné pravidlo obecného mezinárodního práva. Z tohoto důvodu, je více než vhodné se ptát, nestalo se tomu tak u daného termínu? Jaká je jeho právní forma, či normativní obsah?

Téma zásad mezinárodního práva životního prostředí, je tématem rozsáhlým a jako takové může být předmětem monografií, článků nebo diplomových prací, nicméně není účelem této práce obsáhnout veškeré aspekty probíraného problému. Smyslem výše uvedeného textu je přinést určitý obecný úvod, tak abychom se v dalších kapitolách mohli věnovat vybraným pojmům. Jedná se o text silně generalizující, kde nedochází k podrobné charakteristice pojmu, ani náhledu na něj ze všech možných aspektů. Pro účely této práce, a vzhledem k tématu a hypotézám, se dále budeme zabývat pojmy zásada prevence, zásada předběžné opatrnosti a institutu EIA.

2.1 Zásada prevence

„*Zásada prevence se vine jako červená nit celým mezinárodním právem životního prostředí.*“¹⁶ Tento termín vyjadřuje požadavek na přijetí včasných preventivních opatření ze strany států, a to při implementování svých činností, kdy vzhledem k povaze takových činností, hrozí nebezpečí škody na životním

¹⁴ Ibid. s. 201

¹⁵ Gabčíkovo-Nagymaros Project (Hungary/Slovakia), Judgment, 1. C. J. Reports 1997, p. 7 para. 134

¹⁶ ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*. 2. vydání. Praha: C.H. BECK. 2018. s. 204

prostředí, a zároveň požadavek na jednání států tak, aby redukovaly, limitovaly nebo kontrolovaly takové činnosti.¹⁷

Zásada prevence je úzce spjata s obecnou povinností států nepoškozování životního prostředí za hranicemi jejich jurisdikce, a s touto povinností spojenou zásadou svrchovanosti nad vlastními zdroji, vyjádřenými v zásadě 21 Stockholmské deklarace a zásadě 2 deklarace z Rio de Janeiro, nicméně odlišuje se tím, že stát může být podroben povinnosti k předejití nejen přeshraničnímu poškození životního prostředí, ale i k předcházení poškození v rámci své vlastní jurisdikce.¹⁸

Z hlediska geneze se tak zásada prevence vyvinula z tohoto pravidla, někdy také označovaného jako *no-harm rule*, nebo-li pravidlo nepoškozování.¹⁹ Z vyjádření zásady 21 Stockholmské deklarace je patrné, že pravidlo nepoškozování v sobě obsahuje dvě složky. První složkou je svrchované právo na využívání vlastních přírodních zdrojů, a to v souladu s vlastními politikami v této oblasti.²⁰ Z hlediska této části zásady 21 Stockholmské deklarace se jedná o potvrzení a projev obyčejového pravidla mezinárodního práva, které je i vyjádřeno v řadě mezinárodněprávních dokumentů.²¹ Druhou složkou je povinnost ujištění se, že prováděná činnost v rámci jurisdikce státu nepůsobí škody na životním prostředí jiných států nebo v oblastech, které nespádají do jurisdikce žádného státu.²² Taková formulace pak vyvolávala otázku v odborné veřejnosti z hlediska její povahy, ohledně její normativní povahy.²³

Část, která vyjadřuje povinnost nepoškozování životního prostředí jiných států je všeobecně přijímána.²⁴ Zde můžeme poukázat i na rozsudek Mezinárodního soudního dvora ve věci *Corfu channel case*, kde Mezinárodní

¹⁷ SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of international environmental law*. fourth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2018. s. 211

¹⁸ Ibid. s. 212

¹⁹ BODANSKY, D., BRUNÉE, J., RAMAJANI, L.: *International climate change law*. first edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2017. s. 40

²⁰ ŠTURMA, P., DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Mezinárodní právo životního prostředí*. 1. vydání. 1. část. Beroun: IFEC. 2004. s. 89

²¹ Viz. Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-20]. Čl. 1 (2). srov. též: Sdělení č. 134/1999 Sb., o sjednání Úmluvy o biologické rozmanitosti. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-20]. Čl. 15 (1). srov. též: Sdělení č. 80/2005 Sb.m.s., o sjednání Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-20]. Preambule

²² ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*. 2. vydání. Praha: C.H. BECK. 2018. s. 202

²³ ŠTURMA, P., DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Mezinárodní právo životního prostředí*. 1. vydání. 1. část. Beroun: IFEC. 2004. s. 89

²⁴ Ibid.

soudní dvůr říká: „... je závazkem každého státu vědomě nepřipustit, aby jeho území bylo využíváno pro jednání odporující právům jiných států.“²⁵

Nicméně formulace v Stockholmské deklaraci zahrnuje a vyžaduje také nepoškozování v rámci mezinárodních prostorů, a proto je otázkou zda takto formulovaná zásada, tedy povinnost nepoškozování (*no-harm rule*), je součástí obyčejového mezinárodního práva. Literatura zastává názor, který se opírá o dynamický charakter mezinárodního práva životního prostředí, a sice že dnes již je možné považovat zásadu 21 za součást mezinárodního obyčejového práva.²⁶

Na podporu takového tvrzení můžeme uvést například poradní posudek ve věci *Legality hrozby nebo použití jaderných zbraní*, kde Mezinárodní soudní dvůr stanoví, že „*Existence obecné povinnosti států zajistit, aby činnosti v jeho jurisdikci a pod jeho řízením respektovaly životní prostředí ostatních států či oblastí mimo národní jurisdikci, je nyní součástí souboru norem mezinárodního práva týkajícího se životního prostředí.*“²⁷ Zmíněné vyjádření pak soud zopakoval v rozsudku ve věci *Gabčíkovo-Nagymaros*²⁸ a upřesnil v rozsudku ve věci *Pulp Mills*, kde uvádí, že toto pravidlo je obyčejového charakteru.²⁹

Zásada prevence tak vyvstává z mezinárodněprávní odpovědnosti za způsobení přeshraniční újmy na životním prostředí, ale jejím cílem je působit na státy i v situaci, kdy absentuje přeshraniční újma.³⁰ Takové působení bývá zdůvodňováno povahou vzájemné propojenosti sfér a oblastí životního prostředí a dále častou nemožností napravit poškození životního prostředí.³¹ O této povaze a důvodech se vyjádřil i Mezinárodní soudní dvůr a to v rozsudku *Gabčíkovo-Nagymaros*, kde stanoví, že: „*V oblasti ochrany životního prostředí je požadována bdělost a prevence, a to z důvodu často nenávratné povahy způsobených škod na životním prostředí, a s tím spojené limitace v mechanismech reparace tohoto typu*

²⁵ *Corfu Channel case*, Judgment of April 9th, 1949: I.C. J. Reports 1949, p. 4, s. 22

²⁶ ŠTURMA, P., DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Mezinárodní právo životního prostředí*. 1. vydání. 1. část. Beroun: IFEC. 2004. s. 89. srov. též: BODANSKY, D., BRUNÉE, J., RAMAJANI, L.: *International climate change law*. first edition. Oxford. OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2017. s. 41

²⁷ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, Advisory Opinion, 1. C.J. Reports 1996, p. 226, para. 29

²⁸ *Gabčíkovo-Nagymaros Project (Hungary/Slovakia)*, Judgment, 1. C. J. Reports 1997, para. 53

²⁹ *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay)*, Judgment, I.C.J. Reports 2010, p. 14, para. 101

³⁰ KISS, A., SHELTON, D. *Guide to international environmental law*. first edition. Leiden: BRILL. 2007. s. 89

³¹ *Ibid.* s. 89

škod“.³² Abychom lépe porozuměli obsahu termínu, je nutné zkoumat mezinárodní smlouvy a jiné dokumenty.

Takovým dokumentem může být například Návrh článků Komise pro mezinárodní právo o prevenci přeshraničních škod pocházejících z nebezpečných aktivit z roku 2001 („*Draft articles on Prevention of Transboundary Harm from Hazardous Activities*“). Článek 1. Návrhu stanoví, že „*Tyto články se aplikují na aktivity nezakázané mezinárodním právem, které ale zahrnují riziko způsobení významné přeshraniční škody s fyzickými (hmotnými) následky*“.³³ Na základě gramatického výkladu můžeme říci, že články se vztahují na činnosti mezinárodním právem nezakázané. Na druhou stranu, tento článek obsahuje několik neurčitých pojmů, kdy zásadní otázkou je, které aktivity je možno považovat za „rizikové“. Z komentáře k návrhu je patrné, že tohoto problému si komise byla vědoma.³⁴ Uvádí tak, že sic byly podány návrhy ze strany států vytvořit určitý výčet takových aktivit, není dle názoru komise takový výčet potřebný a zásadní, nicméně spíše by byl sporné povahy. Spornost takového výčtu interpretuje komise tím, že nejde obecně o aktivitu jako takovou, ale spíše o způsob jakým je prováděna a specifický kontext takového provozu.³⁵

Z toho lze usuzovat, že druhově stejný typ aktivity, může mít zároveň povahu potenciálního rizika nebo správného naplnění svrchovaného práva na využití vlastních zdrojů. Podstatnou je tedy ne samotná aktivita, ale kontext jejího provedení v každém jednotlivém případě. Zároveň je z dikce ustanovení zřejmé, že riziko musí spočívat, v potenciálním způsobení hmotných (fyzických) škod. Komise k tomuto uvádí, že aby bylo možné téma racionálně vymežit, pak musí být vyloučena potenciální přeshraniční újma vyplývající z aktivit, které mají svůj původ v monetární, socioekonomické nebo podobné sféře.³⁶

Dalším neurčitým pojmem z článku 1 Návrhu je „*riziko způsobení významné přeshraniční škody*“. Osvětlit tento pojem je účelem článku 2 písm.a, který stanoví, že „*Riziko způsobení významné přeshraniční škody zahrnuje takové*

³² Gabčíkovo-Nagymaros Project (Hungary/Slovakia), Judgment, 1. C. J. Reports 1997, para. 140

³³ International law commission. *Draft articles on Prevention of Transboundary Harm from Hazardous Activities* [online]. 2001. Supplement No. 10 (A/56/10). Čl. 1. Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_7_2001.pdf [cit. 11. 12. 2021].

³⁴ International law commission. *Draft articles on Prevention of Transboundary Harm from Hazardous Activities, with commentaries*. Yearbook of the International Law Commission. 2001. vol. II. Part Two. s. 150. Čl.1 (3). Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_7_2001.pdf [cit. 11. 12. 2021]

³⁵ Ibid. Čl. 1 (4)

³⁶ Ibid. s.151. Čl.1 (16)

aktivity, které mají formu, vysoké pravděpodobnosti způsobení významné přeshraniční škody a nízké pravděpodobnosti způsobení katastrofické přeshraniční škody“.³⁷ K tomu M.N. Shaw uvádí, že Komise zvolila, v definování pojmu, kombinaci termínů rizika a škody („harm“), kdy se jedná o kombinaci pravděpodobnosti takového incidentu a jeho síly či stupně, a právě tato kombinace má dosáhnout významné úrovně.³⁸ Povinnost předcházet přeshraničním škodám tak není aplikována na všechny aktivity, ale je limitována pouze na ty, které spadají do jedné z maxim uvedených v článku 2. písm.a Návrhu.

Z komentáře je patrné, že cílem Komise bylo z působení článků vyjmout ty aktivity, kde se jedná o nízkou pravděpodobnost způsobení významné přeshraniční škody, a proto vymezila tyto dvě kategorie.³⁹ Nejednoznačným je, ze své podstaty, také termín „významná škoda“. Dle komise, musí k determinaci, jestli se jedná o významnou škodu, dojít v každém jednotlivém specifickém případě, a současně pod tímto pojmem rozumí situaci, kdy škoda je více než jen „zjistitelná“, ale dosahuje formátu škody závažné nebo podstatné.⁴⁰ Abychom mohli škodu považovat za významnou, pak musí směřovat vůči sférám, které je možno měřit objektivními standardy.⁴¹ Komise uvádí oblasti, jako například lidské zdraví, průmysl, majetek, životní prostředí nebo zemědělství.⁴²

Klíčovým článkem Návrhu,⁴³ ve vztahu k zásadě prevence, je článek 3, který stanoví, že „Stát původu (aktivity) přijme veškerá vhodná opatření, aby zabránil významné přeshraniční škodě nebo, aby v každém případě alespoň minimalizoval její riziko“.⁴⁴ Z gramatické dikce ustanovení můžeme vyvodit, že Návrh v článku 3, ukládá státům povinnost primárně zabránit významné přeshraniční škodě, a sekundárně, pro případ že to není zcela možné, alespoň minimalizovat její riziko. Literatura spojuje povinnost předcházet přeshraničním

³⁷ International law commission. *Draft articles on Prevention of Transboundary Harm from Hazardous Activities* [online]. 2001. Supplement No. 10 (A/56/10). Čl. 2 písm.a. Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_7_2001.pdf [cit. 11. 12. 2021].

³⁸ SHAW, M., N, *International law*. eighth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2017. s. 651

³⁹ International law commission. *Draft articles on Prevention of Transboundary Harm from Hazardous Activities, with commentaries*. Yearbook of the International Law Commission. 2001. vol. II. Part Two. s. 152. Čl.2 (3). Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_7_2001.pdf [cit. 11. 12. 2021].

⁴⁰ Ibid. s. 152. Čl.2 (4)

⁴¹ Ibid.

⁴² Ibid.

⁴³ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J., HEY, E. *The Oxford handbook of international environmental law*. first edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2007. s. 541

⁴⁴ International law commission. *Draft articles on Prevention of Transboundary Harm from Hazardous Activities* . 2001. Supplement No. 10 (A/56/10). Čl.3

škodám s požadavkem na jednání státu s náležitou péčí („due diligence“), tedy takovým chováním státu, který využívá obecně vhodné a proporční prostředky k zabránění přeshraniční škody a to v závislosti na konkrétním stupni rizika dané činnosti a zároveň je v souladu s jeho technologickým a vědeckým vývojem.⁴⁵ Z úvah Komise v komentáři lze poznamenat důležitou vlastnost této skutečnosti, kdy povinnost k prevenci je vyjádřena chováním státu s náležitou péčí, nicméně tento požadavek není zamýšlen k absolutnímu zabránění výskytu přeshraniční škody.⁴⁶ Smyslem článku 3 tedy není garance nevyskytnutí se přeshraniční škody, a současně tak neukládá povinnost ukončit aktivitu, bez ohledu na její potencionální katastrofickou povahu a rozsah.⁴⁷

Ustanovení článku 3 přináší pojem „veškerá vhodná opatření“, aniž by představil výčet takových opatření, nicméně ty můžeme spatřovat v ustanoveních dalších, které ukládají povinnosti státu, a které konkrétně rozvíjejí povinnost prevence stanovou článkem 3. Dotčeným státům je tak uloženo, za účelem prevence přeshraniční škody, spolupracovat v dobré víře, a v případě potřeby, vyhledat asistenci kompetentní a odborné mezinárodní organizace.⁴⁸ Dále pak stát musí k provedení zakotvených závazků, učinit nezbytná zákonodárná, administrativní a jiná opatření⁴⁹ a společně s tím je povinen podrobit nebezpečné činnosti úřednímu povolení, které nesměřuje pouze vůči aktivitám plánovaným, ale i k těm, které se již uskutečňují, a v případě, že v takto povolené aktivitě dojde k zásadní změně.⁵⁰

Podmínkou pro udělení takového úředního povolení je vyhodnocení rizika přeshraniční škody, a to včetně hodnocení vlivu na životní prostředí („EIA“).⁵¹ Následující závazky lze považovat za povinnosti, které přebírá stát původu vůči státům, které by pravděpodobně byly zasaženy.⁵² Státu původu se ukládá

⁴⁵ SHAW, M., N, *International law*. eighth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2017. s. 652

⁴⁶ International law commission. *Draft articles on Prevention of Transboundary Harm from Hazardous Activities, with commentaries*. Yearbook of the International Law Commission. 2001. vol. II. Part Two. s. 154. Čl.3 (7). Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_7_2001.pdf, [cit. 13. 12. 2021].

⁴⁷ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J., HEY, E. *The Oxford handbook of international environmental law*. first edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2007. s. 541

⁴⁸ International law commission. *Draft articles on Prevention of Transboundary Harm from Hazardous Activities*. 2001. Supplement No. 10 (A/56/10). Čl.4

⁴⁹ Ibid. Čl.5

⁵⁰ Ibid. Čl.6

⁵¹ Ibid. Čl.7

⁵² Malenovský, J. *Mezinárodní právo veřejné-obecná část- a poměr k jiným právním systémům*. 7. vydání. Brno: MASARYKOVA UNIVERZITA. 2020. s. 284

povinnost notifikovat ty státy, které by pravděpodobně mohly být takovou aktivitou zasaženy a předat jim všechny potřebné údaje, a to spolu s vyhodnocením rizika přeshraniční škody.⁵³ V neposlední řadě jsou státy oprávněny požádat o konzultace za účelem vyjednávání o preventivních opatřeních, nicméně pokud taková jednání selžou, tak jejich neúspěch nemá účinky „veta“⁵⁴ a stát původu je i tak oprávněn činnost povolit, avšak musí i nadále vzít v potaz zájmy ohrožených států.⁵⁵ Zbývající články se věnují spravedlivé rovnováze zájmů, výjimce z informační povinnosti a řešení mimořádných událostí.⁵⁶

Jakkoli Návrh článků poskytuje cenné informace stran zásady prevence, jeho normativní povaha je do jisté míry nejasná. Dle některých autorů je tento návrh založen na existujícím obyčejovém právu a může tak být považován za kodifikaci existujícího mezinárodního práva.⁵⁷ Na druhou stranu, někteří autoři pokládají takové tvrzení za problematické a považují propíraný Návrh článků spíše za snahu o progresivní rozvoj mezinárodního práva.⁵⁸ Problematika obyčejové normotvorby v mezinárodním právu je značně komplikovaná a není cílem této práce zkoumat ustálenou praxi států a s tím spojené *opinio juris*, a proto pro další bližší charakteristiku zásady prevence je nutné zkoumat její zakotvení v mezinárodních smlouvách.

Preventivní přístup zaujímá například Úmluva OSN o mořském právu, a to v článku 194, který stanovuje, že „*Státy učiní všechna nezbytná opatření, k předcházení, omezení a kontrole znečišťování mořského prostředí, k tomu účelu použijí, podle svých schopností, individuálně nebo společně, nejlepší prostředky, které mají k dispozici, a za tímto účelem budou koordinovat svoje úsilí*“.⁵⁹ Budeme-li interpretovat tento článek v souladu s ustanovením článku 192

⁵³ International law commission. *Draft articles on Prevention of Transboundary Harm from Hazardous Activities*. 2001. Supplement No. 10 (A/56/10). Čl. 8

⁵⁴ Malenovský, J. *Mezinárodní právo veřejné-obecná část- a poměr k jiným právním systémům*. 7. vydání. Brno: MASARYKOVA UNIVERZITA. 2020. s. 284

⁵⁵ International law commission. *Draft articles on Prevention of Transboundary Harm from Hazardous Activities*. 2001. Supplement No. 10 (A/56/10). Čl. 9

⁵⁶ Ibid. Čl. 10-17

⁵⁷ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J., HEY, E. *The Oxford handbook of international environmental law*. first edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2007. s.1024. viz. též: BIRNIE, P., BOYLE, A., REDGWELL, C. *international law and the environment*. third edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2009. s. 141

⁵⁸ ONDŘEJ, J., MRÁZEK, J., KUNZ, O. *Základy mezinárodního práva veřejného*. 1. vydání. Praha: C.H. BECK. 2018. s. 215

⁵⁹ Sdělení č. 240/1996 Sb., o sjednání Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: www.aspi.cz. Čl. 194

Úmluvy,⁶⁰ a sice že státy mají povinnost chránit a uchovávat mořské prostředí, tak je zřejmé, že zásada prevence zde není vymezena pouze vůči přeshraniční škodě.

Obdobné ustanovení můžeme zpozorovat v článku 2 (1) Úmluvy o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států, kdy toto ustanovení vymezuje povinnost států přijmout všechna vhodná a účinná opatření k prevenci, snížení a omezení významného dopadu navrhovaných činností přesahujících hranice států.⁶¹ Mezi taková opatření pak úmluva řadí, podobně jako u Návrhu článků, zavedení dostatečných právních a administrativních kroků, povinnost provést posouzení vlivů před vydáním úředního povolení, předání informace o dané činnosti dotčenému státu či povinnost kooperace pokud o to kterákoliv ze stran požádá.⁶² Nicméně na rozdíl od Návrhu článků, Úmluva o posuzování vlivů tyto povinnosti vztahuje na výčet činností, které mohou pravděpodobně způsobit významný přeshraniční dopad, kdy lze uvést například ropné rafinérie, jaderné elektrárny, velké přehrady, výrobu celulózy a další.⁶³

Dále můžeme uvést článek 21 Úmluvy o právu neplavebního využívání mezinárodních vodních toků, který stanoví povinnost států předcházet znečištění mezinárodních vodních toků, které by mohlo způsobit významnou škodu na životním prostředí jiných států. Za tímto účelem státy konzultují vzájemně přijatelná opatření k přecházení znečištění, jako je například vytvoření výčtu látek, jejichž zavedení do vodního toku bude zakázáno nebo omezeno.⁶⁴ Podobné ustanovení lze vypočítat například v článku 2 (2) písm. b Vídeňské úmluvy na ochranu ozonové vrstvy⁶⁵ nebo článku 2 Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu⁶⁶ a v řadě dalších mezinárodních smluv.⁶⁷

⁶⁰ Ibid. Čl. 192

⁶¹ Sdělení č. 91/2001 Sb.m.s., o přijetí Úmluvy o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: www.aspi.cz. Čl. 2 (1)

⁶² Ibid. Čl. 2 (2-7)

⁶³ Ibid. Příloha I.

⁶⁴ Convention on the law of the non-navigational uses of international watercourses. 1997. Čl. 21. Dostupné z: <https://unece.org/environment-policy/water/un-watercourses-convention>. [cit. 2021-12-14]

⁶⁵ Sdělení č. 108/2003 Sb.m.s., o Vídeňské úmluvě na ochranu ozonové vrstvy. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: www.aspi.cz. Čl. 2

⁶⁶ Sdělení č. 80/2005 Sb.m.s., o sjednání Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: www.aspi.cz. Čl. 2

⁶⁷ Convention for the protection of the marine environment of the North-East Atlantic. 1992. Čl. 2. Dostupné z: <https://www.ospar.org/convention/text>. [cit. 2021-12-15]. viz též: Sdělení č. 134/1999 Sb., o sjednání Úmluvy o biologické rozmanitosti. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: www.aspi.cz. Čl.8 (h). viz též: Sdělení č. 89/2005 Sb.m.s., o sjednání Cartagenského protokolu o biologické bezpečnosti k Úmluvě o biologické rozmanitosti. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: www.aspi.cz Čl. 2 (1)

Z výše uvedeného je možné říci, že zásada prevence je zobecněním několika normativních povinností státu, kde klíčovým aspektem je povinnost státu přijmout veškerá vhodná opatření k předcházení významné přeshraniční škody na životním prostředí, a v situaci, kdy i přes to taková škoda bude způsobena, je stát povinen alespoň minimalizovat její důsledky. Z takové definice této povinnosti vyplývá, že předpokládáme možnost objektivní determinace pravděpodobnosti rizika a významu dopadů přeshraniční škody na životním prostředí. Jinak řečeno, pracuje se s tezí možnosti určité jistoty, stran dopadu konkrétní aktivity a možností určit ke kterým aktivitám se povinnost přijmout opatření vztahuje.

Povinnost přijmout veškerá vhodná opatření pak je vyjádřena skrze řadu procesních povinností státu. Mezi tyto povinnosti patří například kooperace mezi státy, poskytování informací mezi státy, povinnost podrobit určité aktivity úřednímu povolení, povinnost umožnit druhému státu účast na procesu úředního povolení či povinnost provést hodnocení vlivů na životní prostředí. Zároveň je, ale třeba zmínit, že není účelem těchto povinností garantovat, že nedojde k takové škodě. Jinými slovy nejedná se o povinnost, co do „výsledku“. Státy i nadále mají svrchované právo implikovat potencionálně rizikové aktivity, pokud ovšem tak budou činit s náležitou péčí, a naplní tak uvedené povinnosti.

Dále je třeba odlišit zásadu prevence od pouhé povinnosti nepůsobit škody na životním prostředí jiných států, tak jak je vyjádřena v zásadě 21 Stockholmské deklarace.⁶⁸ Objektem zásady 21 je přeshraniční škoda (resp. přeshraniční škoda a škoda v rámci mezinárodních prostorů) a cílí na potvrzení principu suverenity, zatímco účelem a objektem zásady prevence je předcházet a minimalizovat environmentální škodu jako takovou, a to prostřednictvím jednotlivých preventivních opatření. Přijmeme-li dále dříve zmíněnou premisu o provázanosti a komplexitě jednotlivých složek životního prostředí, pak nelze spatřovat smysl zásady prevence jen v předcházení přeshraničních škod na životním prostředí, ale spíše jako předcházení škod na životním prostředí obecně (i pouze v rámci vlastní jurisdikce).

Na druhou stranu, nelze opomenout vývoj této zásady, která staví na ideových zdrojích a základech zásady 21 Stockholmské deklarace, a je tak v jistém ohledu jejím rozvinutím. Zmíněné rozvinutí lze spatřovat zvláště

⁶⁸ *The Stockholm declaration*. 1972. Čl. 21. Dostupné z: MRÁZEK, J. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*. 1. vydání. Plzeň: ALEŠ ČENĚK. s.r.o. 2005. s. 284. viz. též: POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. *Obecné mezinárodní právo v dokumentech*. 4. vydání. Praha: C.H. BECK. 2016. s. 147

v konkrétním vyjádření preventivních opatření, která mají být přijímána za stanovených podmínek.

V dalším subkapitole se budeme zabývat zásadou předběžné opatrnosti, její charakteristice a srovnáním se zásadou prevence.

2.2 Zásada předběžné opatrnosti

Zásada předběžné opatrnosti bývá v literatuře označována, za nejzásadnější a nejprogresivnější prvek či inovaci mezinárodního práva životního prostředí.⁶⁹ Na druhou stranu, je patrné, že termín zásady předběžné opatrnosti vzbuzuje v odborné veřejnosti kontroverze, a to z hlediska jejího významu, normativního efektu či právní formy.⁷⁰

Zásada předběžné opatrnosti je formulována v zásadě 15 Deklarace z Rio de Janeira, která stanoví: „*Státy musí za účelem ochrany životního prostředí přijímat podle svých schopností preventivní přístupy. Tam, kde hrozí vážná nebo nenapravitelná škoda, nesmí být nedostatek vědecké jistoty zneužit pro odklad účinných opatření, která by mohla zabránit poškození životního prostředí*“.⁷¹ Zatímco zásada prevence pracuje s možností určité míry objektivní vědecké jistoty, tak zásada předběžné opatrnosti s takovým požadavkem neoperuje.⁷²

Od Deklarace z Ria byla zásada předběžné opatrnosti přijata i v několika mezinárodních smlouvách. Jako příklad lze uvést článek 2 (5) písm.a Úmluvy o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer, který stanoví, že „*při provádění opatření [...] budou strany uplatňovat následující principy: Princip předběžné opatrnosti, stanovící, že nelze odkládat opatření vylučující potenciální přeshraniční vliv vypouštěných látek na základě tvrzení, že vědecký*

⁶⁹ ŠTURMA, P., DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Mezinárodní právo životního prostředí*. 1. vydání. 1. část. Beroun: IFEC. 2004. s. 96 Viz též: BODANSKY, D., BRUNNÉE, J., HEY, E. *The Oxford handbook of international environmental law*. first edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2007. s. 600

⁷⁰ Ibid. s. 600. Viz též: SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of international environmental law*. fourth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2018. s. 230. s. 234

⁷¹ *Rio declaration on environment and development*. Zásada 15. Dostupné z: MRÁZEK, J. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*. 1. vydání. Plzeň: ALEŠ ČENĚK. s.r.o. 2005. s. 286. viz. též: POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. *Obecné mezinárodní právo v dokumentech*. 4. vydání. C.H. BECK. 2016. s. 154

⁷² BODANSKY, D., BRUNÉE, J., RAMAJANI, L.: *International climate change law*. first edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2017. s. 43

*výzkum plně neprokázal příčinné spojení mezi těmito látkami na jedné straně a potenciálním vlivem přesahujícím hranice států, na straně druhé“.*⁷³

Srovnáme-li toto ustanovení se zásadou 15 vyjádřené v deklaraci Z Rio de Janeiro je zřejmé, že neoperuje s pojmem hrozby vážné nebo nenapravitelné škody na životním prostředí, pro přijetí opatření. A. Trouwborst hledá racionalitu této absence ve dvou důvodech. První spočívá ve vlastnosti environmentální sféry, kdy škoda způsobená lidskými činnostmi bývá větší, než jak byla predikována a může se projevit až v dlouhodobém horizontu a poté mít nenapravitelný charakter.⁷⁴ Druhý důvod pak, dle autora, spočívá v limitaci objektivního měření potenciálního rizika, a to vzhledem k mnohotvárnosti životního prostředí a procesů v něm se odehrávajících.⁷⁵

Pokud tedy je prvkem zásady předběžné opatrnosti povinnost přijímat opatření i v situacích, kdy nelze s „vědeckou jistotou určit“⁷⁶ míru a rozsah existence potenciální škody, pak vyvstává otázka, na základě jakých důkazů vzniká povinnost států přijímat opatření na ochranu životního prostředí. Trouwborst k této otázce uvádí, že povinnost přijmout opatření vzniká v situaci, pokud lze indikovat pouhé oprávněné důvody k obavám („reasonable grounds for concern“)⁷⁷. Tato vlastnost zásady předběžné opatrnosti vzbuzuje kontroverze, kdy někteří jí považují za prostředek k přijetí včasných právních kroků, a druzí jí považují za prostředek k nadměrné regulaci.⁷⁸

Mezi další mezinárodní smlouvu, která do svého textu přijala zásadu předběžné opatrnosti je Úmluva pro ochranu mořského životního prostředí v severovýchodním Atlantiku („OSPAR convention“). Konkrétně v článku 2 (2)

⁷³ Sdělení č. 59/2002 Sb.m.s., o přístupu České republiky k Úmluvě o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-16]. Dostupné z: www.aspi.cz. Čl.2 (5) (a)

⁷⁴ TROUWBORST, A., Prevention, Precaution, Logic and Law: The Relationship between the Precautionary Principle and the Preventative Principle in International Law and Associated Questions. *Erasmus Law Review*. Vol. 2. No. 2. 2009. s. 107. Dostupné z: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1498430>

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Pozn. autora: Samotný pojem vědecká jistota, resp. nedostatek vědecké jistoty, je vysoce problematickým a do jisté míry dogmatickým pojetím vědy. „*Všechny vědecké znalosti jsou znalostmi nikoli jednotlivých faktů, nýbrž znalostmi hypotéz, které až doposud odolaly systematickým pokusům je vyvrátit*“ : HAYEK, F., A. *Právo, zákonodárství a svoboda*. 1. vydání. nakladatelství PROSTOR. s.r.o. 2011. s. 36

⁷⁷ TROUBORST, A., Prevention, Precaution, Logic and Law: The Relationship between the Precautionary Principle and the Preventative Principle in International Law and Associated Questions. *Erasmus Law Review*. Vol. 2. No. 2. 2009. s. 110. Dostupné z: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1498430>

⁷⁸ SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of international environmental law*. fourth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2018. s. 230

písm. a, který stanoví, že strany musí aplikovat zásadu předběžné opatrnosti, na základě jejíž mají být přijímána preventivní opatření v případech, kde existují oprávněné důvody k obavám, že látky vnesené do mořského prostředí mohou způsobit škodu na lidském zdraví, mořském ekosystému, a to i v situaci, kdy neexistují přesvědčivé důkazy o příčinné souvislosti mezi vnesením takových látek a jejich účinkem.⁷⁹ Na základě gramatického vyjádření článku lze upozorovat několik skutečností. Za prvé, povinnost přijímat opatření se vztahuje, z hlediska důkazního, na stav, kdy existují pouze oprávněné důvody k obavám. Dále ustanovení nepočítá s tím, že potenciální škoda musí být významná či nenapravitelná, ale počítá pouze s hrozbou škody. Zároveň si můžeme všimnout určitého propojení zásady prevence a předběžné opatrnosti, jelikož přijímaná opatření mají být preventivního charakteru. Se zásadou předběžné opatrnosti operují i další mezinárodní smlouvy.⁸⁰

V literatuře panuje shoda na charakteristice zásady předběžné opatrnosti jakožto termínu, který uchopuje a snaží se řešit stav, kdy existuje vědecká nejistota.⁸¹ Na druhou stranu, neexistuje v odborné literatuře shoda nad smyslem, a zejména účinky zásady předběžné opatrnosti.⁸² Pokud bychom chtěli přiblížit obsah této zásady, tak literatura poskytuje dva základní postoje.

První méně radikální a progresivní výklad, tvrdí, že i když se formulace zásady předběžné opatrnosti liší, tak nicméně mají jeden společný prvek, a to přijímání účinných opatření na základě nejistých vědeckých poznatků a absence přesvědčivých důkazů.⁸³ Dle takového výkladu, nedostatek vědecké jistoty neospravedlňuje a nelegitimizuje odložení opatření na ochranu životního

⁷⁹ Convention for the protection of the marine environment of the North-East Atlantic. 1992. Čl. 2 (2) písm. a. Dostupné z: <https://www.ospar.org/convention/text>. [cit. 2021-12-16]

⁸⁰ Sdělení č. 40/2006 Sb.m.s., o sjednání Stockholmské úmluvy o perzistentních organických polutantech. Čl. 1. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-17]. Dostupné z: www.aspi.cz. viz též: Convention on the protection of the marine environment of the Baltic sea area. 1992. Helsinky. Čl. 3 (2). [cit. 2021-12-17]. Dostupné z: <https://helcom.fi/about-us/convention/>. viz též: Sdělení č. 89/2005 Sb.m.s., o sjednání Cartagenského protokolu o biologické bezpečnosti k Úmluvě o biologické rozmanitosti. Čl. 10 (6). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-17]. Dostupné z: www.aspi.cz.

⁸¹ SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of international environmental law*. fourth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2018. s. 230

⁸² Ibid. s. 234. viz též: BIRNIE, P., BOYLE, A., REDGWELL, C. *international law and the environment*. third edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2009. s. 161

⁸³ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J., HEY, E. *The Oxford handbook of international environmental law*. first edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2007. s. 605

prostředí.⁸⁴ Na druhou stranu takové pojetí neodpovídá na zásadní otázku, které opatření má být přijato v případě nejistoty, ale pouze legitimizuje jeho přijetí.⁸⁵

Druhé, podstatně kontroverznější a radikálnější pojetí, má za to, že stát původu se musí činnosti, kde panuje vědecká nejistota jejího dopadu, vzdát, a to do té doby dokud neprokáže, že navrhovaná aktivita nezpůsobí škody na životním prostředí.⁸⁶ Z takového výkladu pak vyplývá přesunutí důkazního břemene v případném sporu na stát, který je zdrojem poškození životního prostředí.⁸⁷ Společně s tím také zavádí důkazní standard pro tento stát, který spočívá, v již zmíněném prokázání, že aktivita nezpůsobí škody na životním prostředí. Zde však narážíme na další problém, a to stran toho, co přesně musí stát původu dokázat.

Literatura poukazuje, že některé interpretace uvádějí, že důkazní standart pro stát původu by skutečně znamenal dokázání absolutní absence rizika poškození životního prostředí, nicméně takový výklad je problematický z důvodu složitého určení absolutní bezpečnosti aktivity.⁸⁸ Tento přístup je, ze strany odborné veřejnosti, spíše odmítán, jelikož je zřejmé, že pouhý zlomek lidských činností lze označit za absolutně bezpečné. Pokud bychom po státech vyžadovali povinnost prokázání absolutní bezpečnosti, pak by v podstatě nebylo možné provozovat činnosti jako například jaderné elektrárny či provoz ropných zařízení, protože se ze samé podstaty jedná o činnosti, u kterých vždy bude existovat určitá míra rizika.⁸⁹

Srovnáním s jinými odvětvími, například s farmaceutickými, autoři poukazují, že důkazní standard státu původu nemá spočívat v absolutní bezpečnosti, ale spíše v prokázání přijatelného rizika.⁹⁰ Birnie, Boyle a Redgwell dále uvádějí, že v mezinárodním právu, nemá být otázka důkazního břemene řešena dogmaticky, ale spíše v závislosti na kontextu každé konkrétní situace.⁹¹ Toto tvrzení pak opírají o skutečnost, že přenos důkazního břemene resp. vzdání

⁸⁴ Ibid. viz též: ŠTURMA, P., DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Mezinárodní právo životního prostředí*. 1. vydání. 1. část. Beroun: IFEC. 2004. s. 96,

⁸⁵ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J., HEY, E. *The Oxford handbook of international environmental law*. first edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2007. s. 606

⁸⁶ Ibid. s. 607

⁸⁷ ŠTURMA, P., DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Mezinárodní právo životního prostředí*. 1. vydání. 1. část. Beroun: IFEC. 2004. s. 96

⁸⁸ BODANSKY, D., BRUNNÉE, J., HEY, E. *The Oxford handbook of international environmental law*. first edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2007. s. 607

⁸⁹ BIRNIE, P., BOYLE, A., REDGWELL, C. *international law and the environment*. third edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2009. s. 158

⁹⁰ Ibid. viz též: BODANSKY, D., BRUNNÉE, J., HEY, E. *The Oxford handbook of international environmental law*. first edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2007. s. 607

⁹¹ BIRNIE, P., BOYLE, A., REDGWELL, C. *international law and the environment*. third edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2009. s. 158

se činnosti, nebyl, až na ojedinělé výjimky, explicitně vyjádřen v závazných mezinárodních smlouvách.⁹²

Xiaoqin Zhu a Jinlong He se pokoušejí o konkrétnější přiblížení důkazního břemene a důkazního standardu. Dle jejich názoru, zásada předběžné opatrnosti, automaticky nepřenáší důkazní břemeno na stát původu aktivity, nicméně stát, který nesouhlasí, musí nejprve prokázat na základě vědeckých a technologických důkazů, možnost škody na životním prostředí.⁹³ Zde však zásada předběžné opatrnosti má sloužit ke snížení důkazního standardu, kdy tato tvrzení by měla mít důvěryhodnost alespoň okolo 50 procent.⁹⁴ Jakmile oponent aktivity vyhoví takovému důkaznímu standardu, pak se důkazní břemeno přesouvá na stranu, která chce implikovat určitý projekt, a taková strana pak musí dostat vyššímu důkaznímu standardu, kdy jejím úkolem je prokázat, že taková škoda je nade všechnu pochybnost nemožná.⁹⁵ Taková interpretace je tedy méně radikální a nezbavuje důkazního standardu oponenta aktivity, ale pouze ho snižuje, a až poté přesouvá na původce činnosti.⁹⁶ V praxi by takový výklad znamenal více aktivní přístup mezinárodních soudů z toho důvodu, že by bylo snazší podávat žaloby vůči státům, které jednají způsobem, který může škodit životnímu prostředí.⁹⁷

Z výše uvedeného můžeme stanovit, že zásada prevence a zásada předběžné opatrnosti mají stejný účel, kterým je adekvátní ochrana životního prostředí. Významnou odlišností zásady předběžné opatrnosti, vůči zásadě prevence, je přijímání opatření, i přes to, že neexistuje vědecká jistota nad důsledky zavedení určité aktivity. Zatímco u zásady prevence předpokládáme, že je s určitou dávkou jistoty možné stanovit, jaké dopady budou mít konkrétní aktivity, tak při použití zásady předběžné opatrnosti připouštíme obtížnost objektivního měření dopadu. Z této obtížnosti pak vyvozujeme důvod přijímání opatření na ochranu životního prostředí, kdy nedostatek této jistoty nemá vést

⁹² Ibid. s. 159. Pozn. Autora: Jako na výjimku poukazují autoři na zákaz lovu velryb, který může být povolen jen se souhlasem smluvních stran Mezinárodní úmluvy o regulaci velrybářství, a za předpokladu specifických účelů (zejména výzkumných).

⁹³ XIAOQIN, Z., JINLONG, H. International court of justice's impact on international environmental law: Focusing on the Pulp Mills case. *Yearbook of international environmental law*. 2012. Vol. 23. No. 1. s. 129

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ SOURGENS, F., G. The precaution presumption. *The European journal of international law*. 2021. Vol. 31. No. 4 s. 1290-1291

⁹⁷ KAZHDAN, D. Precautionary pulp: „Pulp Mills“ and the evolving dispute between international tribunals over the reach of the precautionary principle. *Ecology law Quarterly*. 2011. Vol. 38. No. 2. s. 547. [University of California, Berkeley, School of Law]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/24115078>.

státy k jejich odkládání. Otázkou zůstává, jaká úroveň vědecké jistoty či které důkazy vedou k přijímání opatření. Doktrína i některé mezinárodní smlouvy operují s požadavkem oprávněných důvodů k obavám. Maxima „oprávněných důvodů k obavám“ vyjadřuje, že k přijímání opatření musí existovat relevantní důkazy, ale snižuje potřebnou míru konsensu („jistoty“) nad jejich závěry.

Ostatně A. Kiss a D. Shelton k zásadě předběžné opatrnosti uvádí, že není jejím cílem vyloučit či postihnout všechna tvrzení o potenciální hrozbě, jelikož ta mohou vyházet i z iracionálních závěrů, ale slouží k rozhodování v situacích, kdy existují tvrzení na odborné úrovni, které však nemají povahu „nevyvratitelných“ důkazů.⁹⁸ Zásada předběžné opatrnosti tedy neznamená irelevanci vědeckých závěrů, ale pracuje se situací, kdy důkazů není dostatek nebo se od sebe liší a vytváří tak zmíněnou nejistotu.⁹⁹

Významným prvkem zásady předběžné opatrnosti, který je debatovaný napříč odbornou veřejností, se stává přesun důkazního břemene. Můžeme považovat za racionální, aby stát, který implementuje aktivitu, prokázal její neškodnost na životním prostředí a případně přijímal vhodná opatření, nicméně nelze si nevšimnout interpretační nevyjasněnosti a rozdílnosti v tomto konkrétním tématu. Nejradikálnější výklad hovoří o moratoriu a o úplném přenosu důkazního břemene na stát původu, který má prokázat bezpečnost aktivity. Pokud bychom hodnotili tuto interpretaci, pak dříve či později narazíme na řadu problémů.

Prvním z nich může být už samotná podstata definice bezpečnosti aktivity, jelikož lidské činnosti vždy budou obsahovat nějakou míru potenciálního rizika a pokud bychom podporovali radikálnější výklad, pak také pomíjíme ekonomické dopady a to i v případech, kdy aktivita může mít mnohonásobně vyšší ekonomické benefity v poměru k její minimální potencionální hrozbě. Za další problém lze považovat případnou vyšší potřebu úředních povolení a tedy vyplývající nadměrnou regulaci. Méně radikální pojetí pak vyjadřuje snížení důkazního standardu na straně oponenta aktivity, a až následné přesunutí důkazního břemene na stranu původu aktivity. V doktríně tedy existuje konsensus nad tím, že zásada předběžné opatrnosti ovlivňuje důkazní břemeno, neexistuje však nad mírou ovlivnění. Úkolem této diplomové práce je posoudit postoj

⁹⁸ KISS, A., SHELTON, D. *Guide to international environmental law*. first edition. Leiden: BRILL. 2007. s. 96

⁹⁹ BIRNIE, P., BOYLE, A., REDGWELL, C. *international law and the environment*. third edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2009. s. 156-7

Mezinárodního soudního dvora k přesunu důkazního břemene, jakožto tvrzené implikaci zásady předběžné opatrnosti.

Zásada prevence a zásada předběžné opatrnosti bývají definovány jakožto dvě samostatné zásady s různými účinky, kdy i přesto, že implikace zásady předběžné opatrnosti nejsou vyjasněné, tak můžeme říci, že i v těchto projevech se mohou zásady případně lišit. Na druhou stranu, nelze opomenout jejich spojení, zejména pak ve smlouvách, kdy zásada předběžné opatrnosti bývá vyjádřena pomocí přijímání preventivních opatření. Pokud tedy podstatou zásady předběžné opatrnosti je přijímat preventivní opatření, ovšem pouze za jiných podmínek, pak v praxi může být obtížné tyto principy rozlišovat a jednání státu na základě zásady předběžné opatrnosti bude obsahovat i prvky zásady prevence.¹⁰⁰

Cílem této části diplomové práce bylo představit tyto zásady a pokusit se vymezit dělicí kritérium, které by je odlišovalo. Ideové základy z hlediska vývoje je možné u obou zásad spatřovat v *no-harm rule* a dále můžeme říci, že jejich účel je stejný, tedy adekvátní a včasná ochrana životního prostředí. Nicméně na základě zkoumání mezinárodních smluv lze stanovit, že se jedná o dva samostatné principy a zásada předběžné opatrnosti, tak není pouhým článkem zásady prevence.

Literatura představuje u zásady předběžné opatrnosti odlišující kritérium, které spočívá v přijímání opatření i v případech s nedostatkem vědecké jistoty. Na druhou stranu, v práci byly představeny výkladové a aplikační problémy tohoto termínu a je tak otázkou, jestli nedostatek vědecké jistoty obstojí, jako takové kritérium. Výše v práci byla zmíněna problematika s termínem vědecké jistoty potenciálního dopadu určité aktivity, a to zvláště s ohledem na tvrzení, že škoda způsobená na životním prostředí bývá větší, než byla předpovídána. Pokud bychom přijali toto tvrzení, pak s termínem vědecké nejistoty musí pracovat, jak zásada prevence, tak i zásada předběžné opatrnosti. Jinými slovy, čím větší vědecká nejistota ohledně konkrétní činnosti, tím spíše budou státy povinny přijímat opatření, ať již na základě zásady prevence či na základě zásady předběžné opatrnosti.

Významným odlišujícím prvkem může být zmiňovaný přesun důkazního břemene na stát, jehož záměrem je uskutečnit určitou činnost, a s tím spojené

¹⁰⁰ TROUWBORST, A., Prevention, Precaution, Logic and Law: The Relationship between the Precautionary Principle and the Preventative Principle. In *International Law and Associated Questions*. *Erasmus Law Review*. Vol. 2. No. 2. 2009. s. 126 Dostupné z SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1498430>

moratorium, do té doby dokud stát původu neprokáže bezpečnost (či spíše přijatelnou nebezpečnost) činnosti. Takový výklad by pak znamenal skutečně zásadní odlišení zásady předběžné opatrnosti od zásady prevence, jelikož zásada prevence takové opatření jako svou implikaci nepředkládá. Literatura s tímto výkladem pracuje, nicméně v mezinárodních smlouvách, až na výjimky, explicitně nenajdeme takový přístup, a proto je relevantní zkoumat, jak se s argumenty přesunu důkazního břemene vypořádal Mezinárodní soudní dvůr.

Zásada předběžné opatrnosti je vyjádřena v řadě mezinárodních smluv týkajících se ochrany životního prostředí, nicméně otázkou zůstává její status z pohledu obyčejového práva. Bylo by troufalé, možná až prostomyslné, myslet si, že můžeme v rámci diplomové práce odpovědět na takovou otázku. V třetí kapitole se, tak budeme zabývat postojem pouze Mezinárodního soudního dvora k otázkám spojeným se zásadou předběžné opatrnosti.

V doktríně můžeme vyzorovat tvrzení, že implikací zásady předběžné opatrnosti je povinnost provést „EIA (Environmental impact assessment)“, tj. posouzení vlivů na životní prostředí, před schválením aktivity.¹⁰¹ V následující subkapitole se pokusíme přiblížit tento termín.

2.3 Environmental impact assessment- EIA

EIA je označení pro proces, který vyhodnocuje a posuzuje pravděpodobné dopady aktivity na životní prostředí.¹⁰² Cíl procesu může být vymezen z více hledisek. Za prvé, by měl poskytnout informaci o environmentálních souvislostech navrhovaných aktivit, před jejich implementací, a to rozhodovacím orgánům.¹⁰³ Za druhé, rozhodnutí těchto orgánů by mělo být ovlivněno získanými informacemi.¹⁰⁴ Dále představuje mechanismus k participaci pravděpodobně dotčených osob v procesu rozhodování.¹⁰⁵ Nicméně, je třeba uvést, že proces EIA

¹⁰¹ KAZHDAN, D. Precautionary pulp: „Pulp Mills“ and the evolving dispute between international tribunals over the reach of the precautionary principle. *Ecology law Quarterly*. 2011. Vol. 38. No. 2. s. 547. [University of California, Berkeley, School of Law]. Dostupné z:

<http://www.jstor.org/stable/24115078>. viz. též: TROUWBORST, A., Prevention, Precaution, Logic and Law: The Relationship between the Precautionary Principle and the Preventative Principle in International Law and Associated Questions. *Erasmus Law Review*. Vol. 2. No. 2. 2009. s. 110. Dostupné z SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1498430>

¹⁰² BIRNIE, P., BOYLE, A., REDGWELL, C. *international law and the environment*. third edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2009. s. 164

¹⁰³ SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of international environmental law*. fourth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2018. s.

657

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Ibid.

neurčuje, jestli by plánovaná aktivita měla být povolena, či s jakými opatřeními, kdy taková povinnost leží na veřejné instituci, která musí vzít tyto informace v úvahu a proporcčně je vyvážit vůči jiným aspektům aktivity, jako je například ekonomický rozvoj.¹⁰⁶ Dále se budeme věnovat zakotvení procesu EIA v mezinárodněprávních dokumentech.

Stockholmská deklarace ve svém výčtu zásad explicitně neuvádí proces EIA, nicméně lze interpretovat, že implicitně je její podstata a základ uveden v zásadách 14. a 15.¹⁰⁷ V porovnání s tím je proces EIA uveden v zásadě 17 deklarace z Rio de Janeira, která stanoví, že: „*Hodnocení vlivů činností na životní prostředí jako nástroj uplatňovaný na celostátní úrovni musí být aplikován na ty navrhované aktivity, které by pravděpodobně mohly mít závažný negativní dopad na životní prostředí, a které jsou předmětem rozhodování odpovídajících státních orgánů*“.¹⁰⁸ Zde si můžeme všimnout poměrně široké formulace, kdy absentuje odlišování přeshraniční a vnitrostátní škody. Dále si můžeme všimnout vazby na významný dopad na životní prostředí. Spojení s potenciálně významným dopadem na životní prostředí využívá také v této práci zmíněný článek 7 Návrhu článků o prevenci přeshraniční škody. Tyto instrumenty jsou však, jak známo, nezávazné povahy, a proto je nezbytné přiblížit proces EIA pomocí závazných mezinárodních smluv.

Povahu a obsah procesu specifikuje zejména Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států („Espoo convention“). Úmluva definuje EIA, jakožto vnitrostátní postup pro hodnocení pravděpodobného dopadu navrhované činnosti na životní prostředí a vztahuje se k aktivitám, které mají mít přeshraniční dopad.¹⁰⁹ Smluvní strany mají povinnost zajistit, aby byla EIA prováděna před přijetím rozhodnutí o povolení nebo uskutečnění navrhovaných činností uvedených v příloze smlouvy, která mohou mít pravděpodobně

¹⁰⁶ BIRNIE, P., BOYLE, A., REDGWELL, C. *international law and the environment*. third edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2009. s. 164

¹⁰⁷ SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of international environmental law*. fourth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2018. s. 658

¹⁰⁸ *The Rio declaration on environment and development*. Zásada 17. Dostupné z: MRÁZEK, J. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*. 1. vydání. Plzeň: ALEŠ ČENĚK. s.r.o. 2005. s. 286

¹⁰⁹ Sdělení č. 91/2001 Sb.m.s., o přijetí Úmluvy o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: www.aspi.cz. Čl. 1 (vi) (viii)

významný škodlivý dopad přesahující hranice.¹¹⁰ Stát původu má povinnost oznámit navrhovanou činnost straně, o které se domnívá, že může být dotčenou stranou, a to ne později, než informuje svou veřejnost.¹¹¹ Oznámení musí obsahovat dostupné informace o činnosti, informace o povaze možného rozhodnutí a také lhůtu, během níž je požadována odpověď dotčeného státu.¹¹² Pokud se dotčená strana rozhodne participovat na procesu EIA, musí pak poskytnout informace, které souvisí s potencionálně dotčeným životním prostředím v její jurisdikci, může podávat připomínky a společně obě strany zajistí, aby byla informována veřejnost, která může podávat připomínky.¹¹³

Výsledkem procesu je komplexní dokumentace, která obsahuje popis navrhované činnosti, popis alternativ k činnosti, popis pravděpodobně zasaženého životního prostředí, popis opatření či nástin monitorování a post-projektové analýzy.¹¹⁴ Po dokončení dokumentace zahájí strana původu konzultace s dotčenou stranou, které se týkají zejména možných alternativ k navrhované činnosti, jiných forem vzájemné pomoci či jakýchkoliv problémů souvisejících s návrhem činnosti.¹¹⁵ V konečném rozhodnutí musí strana původu vzít náležitý ohled na výsledek procesu EIA, jakož i na připomínky dotčené strany a musí poskytnout rozhodnutí dotčené straně spolu s důvody, které k takovému rozhodnutí vedly.¹¹⁶ Zainteresované strany určí na žádost kterékoliv ze stran, zda bude provedena post-projektová analýza, kdy mezi cíle post-projektové analýzy patří monitorování souladu skutečnosti s podmínkami v úředním povolení, monitorování účinnosti opatření, přezkoumání dopadu za účelem řešení nejasností a ověření predikcí za účelem využití zkušeností při budoucích činnostech stejného typu.¹¹⁷

Z dalších mezinárodních smluv zabývajících se procesem EIA můžeme uvést například článek 206 Úmluvy OSN o mořském právu, který stanoví, že mají-li státy rozumné důvody se domnívat, že plánovaná činnosti podléhající jejich jurisdikci anebo kontrole může způsobit podstatné znečištění, vyhodnotí,

¹¹⁰ Sdělení č. 91/2001 Sb.m.s., o přijetí Úmluvy o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: www.aspi.cz. Čl. 2 (3)

¹¹¹ Ibid. Čl. 3 (1)

¹¹² Ibid. Čl. 3 (2)

¹¹³ Ibid. Čl. 3 (5-8)

¹¹⁴ Ibid. Čl. 4 (1). Příloha II.

¹¹⁵ Ibid. Čl. 5

¹¹⁶ Ibid. Čl. 6

¹¹⁷ Ibid. Čl. 7. Příloha V.

pokud je to možné, potencionální důsledky této činnosti na mořské prostředí a výsledky tohoto vyhodnocení oznámí příslušným mezinárodním organizacím, které je zpřístupní všem státům.¹¹⁸ Povinnost vyjádřenou v článku 206 lze interpretovat ve světle článku 194 (2) Úmluvy, jakožto povinnost přijmout všechna nezbytná opatření k zajištění toho, aby činnost podléhající jurisdikci státu nezpůsobovala znečišťováním žádnou škodu jiným státům a jejich životnímu prostředí.¹¹⁹ Nevýhodou článku 206 je obecnost z hlediska konkrétního obsahu procesu EIA. Procesem EIA se zabývá také článek 8 Protokolu ke smlouvě o Antarktidě.¹²⁰

Povinnost států provést EIA v určitých případech tedy znamená proces, na jehož konci je písemný dokument, který slouží k poskytnutí relevantních informací pro rozhodující orgán. Jde tedy o institut, který má být proveden před povolením určité aktivity, nicméně neslouží k nahrazení úředního povolení, ale pouze zkoumá pravděpodobné dopady činnosti na životní prostředí. Stát není povinen rozhodnout na základě výsledku takového procesu, ale pouze ho provést, a s náležitou péčí zohlednit výsledky EIA. Jistou slabinu můžeme shledat v podmínkách, kdy je třeba ho vykonat, jelikož zde se smlouvy a jiné dokumenty odlišují. Většina smluv vztahuje povinnost provést EIA na případy, kdy navrhované aktivity pravděpodobně budou mít významný vliv na životní prostředí. Situace tak působí schizofrenicky, cílem EIA má být odborné vyhodnocení vlivů na životní prostředí, ale povinnost provést ji nastává až v případě pokud hodnotíme dopředu činnost jako potenciálně rizikovou.

Birnie, Boyle a Redgwell k této vlastnosti uvádějí, že pokud by byl brán doslova tento paradox, dostáváme se pak do jakéhosi „motání v kruhu“ a sebedestrukce.¹²¹ V praxi nastávají dvě možnosti, jak vyřešit, kdy je nutné EIA provést. První z nich je výklad ve světle a jako projev zásady předběžné opatrnosti, kdy je snížen důkazní standard na „oprávněné důvody k obavám“. Takový postup lze spatřovat například ve výše zmíněném článku 206 Úmluvy OSN o mořském právu. Druhou možností je identifikace takových činností

¹¹⁸ Sdělení č. 240/1996 Sb., o sjednání Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-26]. Dostupné z: www.aspi.cz. Čl. 206

¹¹⁹ SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of international environmental law*. fourth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2018. s. 664

¹²⁰ Sdělení č. 42/2005 Sb.m.s., o sjednání Protokolu o ochraně životního prostředí ke Smlouvě o Antarktidě. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-26]. Dostupné z: www.aspi.cz. Čl. 8

¹²¹ BIRNIE, P., BOYLE, A., REDGWELL, C. *international law and the environment*, third edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2009. s. 171

pomocí výčtu v příslušné právní úpravě. Druhou možnost přijala Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států.¹²²

Mezinárodní soudní dvůr ve věci *Pulp Mills* stanovuje, že „*může být nyní považováno za požadavek podle obecného mezinárodního práva provést posouzení vlivů na životní prostředí, tam kde existuje riziko, že navrhovaná průmyslová činnost může mít významný nepříznivý dopad na životní prostředí v přeshraničním kontextu, a to zejména na sdílený zdroj*“¹²³ Otázkou zůstává jaký je obsah této povinnosti podle obecného mezinárodního práva či jaké konsekvence nastávají při neprovedení EIA. Vykládá tuto povinnost Mezinárodní soudní dvůr ve světle a jako projev zásady předběžné opatrnosti? Promítá se porušení této procesní povinnosti do povinností hmotněprávních? Jinými slovy, neprovede-li stát EIA, porušil tím svou povinnost ochrany životního prostředí a nepoškozování za hranicemi své jurisdikce a je tedy možné požadovat po státu, aby se vzdal činnosti, dokud nedojde k nápravě?

V následující kapitole se budeme zabývat přístupem Mezinárodního soudního dvora k zásadě předběžné opatrnosti a možnými implikacemi, které byly nastíněny.

¹²² Ibid. s. 171-172

¹²³ *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay)*, Judgment, I.C.J. Reports 2010, p. 14, para. 204

3. Zásada předběžné opatrnosti v judikatuře Mezinárodního soudního dvora

V této kapitole bude navázáno na termíny propírané v kapitole předešlé, a to s ohledem na přístup Mezinárodního soudního dvora ve vybrané judikatuře. Kapitola si klade za cíl podpořit či vyvrátit hlavní hypotézu diplomové a zároveň i testovat další dílčí hypotézy. Kapitola bude členěna na tři podkapitoly, kde postupně poukážeme na problematiku důkazního břemene, povinnost provést posouzení vlivů na životní prostředí (EIA) a v neposlední řadě se budeme věnovat kritickému zhodnocení judikatury Mezinárodního soudního dvora.

3.1 Důkazní břemeno a problematika přesunu důkazního břemene („reversal burden of proof“)

Otázky týkající se zásady předběžné opatrnosti a důkazního břemene mohly vyvstat před Mezinárodním soudním dvorem v roce 1995 ve věci Nukleárních testů v Pacifiku.¹²⁴ Pro pochopení této situace před Mezinárodním soudním dvorem, je však nutné poukázat na předchozí rozhodnutí z roku 1974 Nukleárních testů ve sporu mezi Novým Zélandem a Francií („*Nuclear tests case*“).

Od roku 1966 prováděla Francie sérii jaderných pokusů v atmosféře ve Francouzské Polynésii (konkrétněji z okolí atolů Mururoa a Fangataufa), přičemž dle tvrzení Nového Zélandu, tyto testy způsobily, že jaderný spad dopadal i na území Nového Zélandu.¹²⁵ Nový Zéland žádal Mezinárodní soudní dvůr, aby prohlásil takové testy za v rozporu s mezinárodním právem, a aby prohlásil případné pokračování v nich za porušení mezinárodních práv náležejících Novému Zélandu.¹²⁶ Konkrétně Nový Zéland namítal protiprávnost pokusů Francie zvláště na základě *Smlouvy o zákazu pokusů s jadernými zbraněmi v ovzduší, v kosmickém prostoru a pod vodou*, která zavazuje smluvní strany neprovádět jaderné pokusy tak, aby dopadal jaderný spad mimo hranice nebo území podléhající pravomoci země, která testy provádí.¹²⁷ Dále pak měly být testy v rozporu se Smlouvou o nešíření jaderných zbraní a mnoha rezolucemi

¹²⁴ KAZHDAN, D. Precautionary pulp: „Pulp Mills“ and the evolving dispute between international tribunals over the reach of the precautionary principle. *Ecology law Quarterly*. 2011. Vol. 38. No. 2. s. 539. [University of California. Berkeley. School of Law]

¹²⁵ Nuclear Tests (New Zealand v. France), Judgment, I.C.J. Reports 1974, p. 457, para. 17-18

¹²⁶ Ibid. para. 11

¹²⁷ I.C.J. Pleadings, Nuclear tests, Vol. II., s. 8, para. 26

Valného shromáždění OSN.¹²⁸ Francie odmítala uznat jurisdikci a kompetenci Mezinárodního soudního dvora se případem zabývat a zároveň nepředložila žádné argumenty či důkazy k předloženému sporu.¹²⁹

Po začátku řízení učinili francouzští představitelé řadu veřejných prohlášení, kde vyjádřili úmysl nepokračovat v nukleárních atmosférických testech v Tichém oceánu.¹³⁰ Mezinárodní soudní dvůr se zabýval právní povahou těchto aktů, kdy dle dvora, je obecně uznáváno, že prohlášení s formou jednostranných právních aktů, která se vztahují k právním nebo skutkovým otázkám, mohou být akty s právně závazným účinkem.¹³¹ Pokud je úmyslem a záměrem státu, při vydávání takového prohlášení, být vázán jeho zněním, pak je následkem povinnost státu chovat se v souladu s prohlášením a zároveň je aktem, který je právně závazný, avšak za předpokladu, že byl učiněn veřejně.¹³² V otázce formy není rozhodující, jak bude jednostranný akt učiněn.¹³³ Jinak řečeno, právní závaznost takových prohlášení není determinována tím, jestli bude prohlášení učiněno ústně či písemně. Mezinárodní soudní dvůr dále odvíjí právní závaznost jednostranných aktů od principu dobré víry, kdy říká, že stejně jak je na dobré víře založené pravidlo smluvního práva *pacta sunt servanda*, tak je na ní založena závaznost mezinárodněprávních povinností, které vycházejí z jednostranných prohlášení.¹³⁴

Dvůr dospěl k závěru, kdy Francie prohlášením, že série atmosférických testů v roce 1974 je poslední, vyjadřuje svůj úmysl sdělit světu ukončení testů, a proto lze mít za to, že taková prohlášení jsou jednostranným aktem s právními účinky.¹³⁵ Mezinárodní soudní dvůr dále argumentuje jasností prohlášení a jejich určením mezinárodnímu společenství jako celku.¹³⁶ Tím je však vytvořena situace, kdy Francie se zavázala neprovádět další nukleární atmosférické testy a požadavku Nového Zélandu, či chceme-li předmětu sporu, je učiněno zadost.¹³⁷

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Nuclear Tests (New Zealand v. France), Judgment, I.C.J. Reports 1974, p. 457, para. 13-15

¹³⁰ Ibid. para. 44. Pozn. autora: Dvůr zejména přihlížel k prohlášení prezidenta ze dne 25. 07. 1974 a k prohlášení ministra obrany ze dne 11.10 1974

¹³¹ Ibid. para. 45-46

¹³² Ibid.

¹³³ Ibid. para. 48

¹³⁴ Ibid. para. 49. Pozn. autora: Zároveň ke vzniku právní závaznosti takového jednostranného právního aktu není třeba, aby byl určen (adresován) konkrétnímu státu nebo, aby byl kterýmkoliv státem přijat

¹³⁵ Ibid. para. 53

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ Ibid. para. 55

Z tohoto důvodu Mezinárodní soudní dvůr došel k úsudku, že předmět sporu zjevně zanikl a neexistuje otázka, o které by mohl v rozsudku rozhodnout.¹³⁸

Výše uvedené okolnosti případu před dvorem z roku 1974 se mohou zdát jako nadbytečné, nicméně jsou zcela zásadní pro pochopení situace, která následovala o dvě desetiletí později. Zvláště pak je důležitý odstavec 63 rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, který stanoví, že „...pokud by u skutečností, na kterých je založen tento rozsudek, došlo k významné změně, pak může navrhovatel (Nový Zéland) požádat o přezkoumání situace Mezinárodním soudním dvorem.¹³⁹

V červnu 1995 oznámil francouzský prezident Jacques Chirac úmysl provést novou sérii nukleárních testů v Tichém oceánu, a to mezi zářím 1995 a květnem 1996.¹⁴⁰ Plánované testy však na rozdíl od testů předchozích, tedy atmosférických, měly být podzemního charakteru.¹⁴¹ Na základě výše uvedeného odstavce 63 podal Nový Zéland k Mezinárodnímu soudnímu dvoru žádost o přezkoumání situace ve věci Nukleárních testů v Tichém oceánu.¹⁴² Nový Zéland se snažil předložit relevantní důkazy o škodlivosti testů na mořské prostředí.¹⁴³ Z pohledu protiprávnosti podzemních jaderných testů se Nový Zéland opíral o stejná tvrzení jako v původním sporu, nicméně přináší řadu nových právních institutů, kterými podkládá svá tvrzení. Například můžeme uvést, výše v práci již zmiňovanou zásadu 21 Stockholmské deklarace či článek 3 Úmluvy o biologické rozmanitosti.¹⁴⁴

Pro účely této diplomové práce je však zcela zásadní, že sic Nový Zéland přináší výše zmíněné důkazy o faktickém dopadu testů, tak v otázce důkazního břemene se spoléhá na zásadu předběžné opatrnosti a obrácení důkazního břemene. V následujících odstavcích rozebereme argumenty, které dle Nového Zélandu vytváří efekt přenosu důkazního břemene na Francii.

Nový Zéland nejprve poukazuje na tradiční přístup v prokázání skutečnosti, která vede v mezinárodním právu k mezinárodněprávní odpovědnosti,

¹³⁸ Ibid. para. 62

¹³⁹ Ibid. para. 63

¹⁴⁰ HOWORTH, J. „HiroChirac“ and the French nuclear conundrum: A testing time for the pursuit of grandeur. *French politics and society*. Berghahn books. 1995. vol. 13. no. 3. s. 2

¹⁴¹ Ibid. s. 3

¹⁴² Request for an examination of the situation in accordance with paragraph 63 of the Court's Judgment of 20 December in the *Nuclear tests case*. Application instituting proceedings. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>. Part I. s. 1. para. 1

¹⁴³ Ibid. Part III. Para 21- 55

¹⁴⁴ Ibid. Part VI. Para. 98

kdy důkazní břemeno leží na stěžovateli.¹⁴⁵ Nicméně, dle tvrzení Nového Zélandu, ve sféře ochrany životního prostředí se ukázalo, že setrvání na tradičním přístupu by mohlo vést k situacím s nenapravitelnými škodami, a proto v tomto důsledku došlo k přijímání a použití zásady předběžné opatrnosti.¹⁴⁶ Ta má, dle Nového Zélandu takový účinek, že strana, jež plánuje provést aktivitu, která může mít významný dopad na životní prostředí, musí nejprve vyloučit možnost významného dopadu na životní prostředí.¹⁴⁷

Nový Zéland tvrdí, že tento účinek je obecně uznávanou praxí v rámci mezinárodního práva.¹⁴⁸ Přináší zejména úryvek z učebnice P. Sandse, kde byla zásada předběžné opatrnosti popsána.¹⁴⁹ K takovému argumentu je však třeba se stavět poněkud kriticky. Doktrína ve svém historickém vývoji mezinárodního práva hrála významnou úlohu (H. Grotius apod.), nicméně nemůže být prvním a hlavním důkazem o existenci obyčejového pravidla.¹⁵⁰ Mezinárodněprávní obyčej, jak známo, je složen z obecné praxe států a uznání pravidla státy za právo. Ztotožnění mezinárodněprávního obyčeje je složitý proces, u kterého lze využít například vládní dokumenty, diplomatickou komunikaci, mezinárodní smlouvy, dokumenty OSN a podobně.¹⁵¹ Lze tedy pochybovat o relevanci argumentu, který je z velké části postaven na výkladu doktríny. To zvláště pokud v předloženém úryvku není explicitně rozebírán přenos důkazního břemene jako tvrzený účinek, ale spíše vykládán termín nedostatek vědecké jistoty, který dle autora nemá být zneužit pro odklad preventivních opatření na ochranu životního prostředí.¹⁵²

Na druhou stranu, učení nejkvalifikovanějších znalců je pojmem, se kterým pracuje Statut Mezinárodního soudního dvora ve svém článku 38 (1) písm. d, kdy článek 38 statutu slouží k vymezení pramenů relevantních pro rozhodnutí sporu.¹⁵³ Ustanovení článku 38 statutu však hovoří o doktríně pouze jako o „...

¹⁴⁵ Ibid. Part VI. para. 105

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ DAVID, V., BUREŠ, P., FAIX, M., SLADKÝ, P., SVAČEK, O.: *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. vydání. Praha: Leges. 2011. s. 120

¹⁵¹ ONDŘEJ, J., MRÁZEK, J., KUNZ, O. *Základy mezinárodního práva veřejného*. 1. vydání. Praha: C.H. BECK. 2018. s. 25

¹⁵² Request for an examination of the situation in accordance with paragraph 63 of the Court's Judgment of 20 December in the *Nuclear tests case*. Application instituting proceedings. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>. Part VI. para. 105-106

¹⁵³ Vyhláška č. 30/1947 Sb., o Chartě Spojených národů a Statutu Mezinárodního soudního dvora, dohodnutých dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-25]. Čl. 38

podpůrném prostředku k určování právních pravidel“.¹⁵⁴ Na základě jazykové interpretace je zřejmé, že doktrína nemůže při sporu před Mezinárodním soudním dvorem sloužit jakožto samostatný pramen práva, ale pouze na podporu tvrzení, která vyplývají z pravidel uznaných státy ve sporu (např. mezinárodní smlouvou). Jinými slovy, nejedná se o pramen práva ve formálním pojetí, tedy formy obsahující vlastní právní normy, ale spíše o pramen práva ve smyslu gnozeologickém neboli „poznávacím“. Přílišné spoléhání se Nového Zélandu na výklad doktríny tak nepůsobí jako pouhý podpůrný prostředek a lze pochybovat o relevanci takového výkladu.

Dalším argumentem, pomocí kterého Nový Zéland dokládá přenos důkazního břemene a s tím spojenou zásadu předběžné opatrnosti je skutečnost, že v rámci francouzského vnitrostátního práva byla přijata zásada předběžné opatrnosti, která má být jednou z vůdčích zásad francouzského práva životního prostředí.¹⁵⁵ Zde musíme zmínit, že z pohledu mezinárodního práva je vnitrostátní právo viděno jako pouhý fakt, který nezakládá právní vztahy mezi subjekty mezinárodního práva.¹⁵⁶ Jsou-li tak určité skutečnosti pouhým faktem, pak z nich nemůže vyplývat mezinárodněprávní odpovědnost. Odpovědnost je formou právního vztahu, ke které dochází na podstatě porušení právní povinnosti prvotní. Neexistuje-li prvotní právní vztah, pak nemohla Francie takový vztah porušit a nejednala tedy v rozporu s jejími povinnostmi.

Dále Nový Zéland odkazuje na Deklaraci z Rio de Janeiro o životním prostředí a rozvoji (Zásada 15), která má být dokladem všeobecně uznávané praxe, a z které odvozuje, že zásada 15 reflektuje obyčejové právo.¹⁵⁷ Deklarace je právním instrumentem obecně označovaným termínem *soft law*, kdy se jedná o právně nezávazné instrumenty.¹⁵⁸ Z jiných výkladů však můžeme seznat, že *soft law* může hrát významnou úlohu vzhledem k právně závazným formám

¹⁵⁴ Ibid.

¹⁵⁵ Request for an examination of the situation in accordance with paragraph 63 of the Court's Judgment of 20 December in the *Nuclear tests case*. Application instituting proceedings. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>. Part VI. para. 107

¹⁵⁶ DAVID, V., BUREŠ, P., FAIX, M., SLADKÝ, P., SVAČEK, O.: *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. vydání. Praha: Leges. 2011. s. 125

¹⁵⁷ Request for an examination of the situation in accordance with paragraph 63 of the Court's Judgment of 20 December in the *Nuclear tests case*. Application instituting proceedings. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>. Part VI. para. 106

¹⁵⁸ ONDŘEJ, J., MRÁZEK, J., KUNZ, O. *Základy mezinárodního práva veřejného*. 1. vydání. Praha: C.H. BECK. 2018. s. 33

mezinárodního práva.¹⁵⁹ Instrumenty *soft law* tak mohou kodifikovat dříve existující obyčejové právo, doložit trend obecné praxe států a vytvářet tak nová obyčejová pravidla mezinárodního práva či vyplňovat mezery v existujících závazných mezinárodních smlouvách.¹⁶⁰ Odkaz Nového Zélandu na právně nezávazné prostředky, jako například deklaráce, tak není irrelevantním argumentem, nicméně je nutné se ptát, jestli zásada 15 má povahu výše popsaných projevů *soft law*.

I kdybychom připustili, že zásada 15 Deklarace z Rio de Janeira je skutečně kodifikací existujícího práva nebo důkazem obecné praxe států, tak zásada 15 explicitně nestanovuje obrácení důkazního břemene. Taková verze této zásady je často vykládána prostřednictvím odborné veřejnosti, nicméně pouhý doktrinální výklad samostatně zřejmě nemůže obstát, což bylo popsáno výše v diplomové práci. Nový Zéland tak měl přinést důkazy o obecné praxi přenosu důkazního břemene v rámci mezinárodního společenství. Dalším tvrzeným účinkem zásady předběžné opatrnosti, dle Nového Zélandu, je nutnost provedení procesu posouzení vlivů na životní prostředí („EIA“).¹⁶¹ Tento aspekt žádosti budeme rozebírat ve třetí podkapitole diplomové práce.

Má-li některý na sporu nezúčastněný stát za to, že by jeho právní zájem mohl být dotčen rozhodnutím v určitém sporu, může požádat Mezinárodní soudní dvůr o intervenci dle čl. 62 statutu.¹⁶² Práva na intervenci využila Austrálie, Mikronésie, Marshallovy ostrovy, Samoa a Šalamounovy ostrovy.¹⁶³ Těchto pět států, které požádaly o intervenci, se taktéž odvolávají na zásadu předběžné opatrnosti, a to ve světle protiprávnosti nukleárních testů, pokud Francie neprovedla posouzení vlivů na životní prostředí.¹⁶⁴ Francie trvala na

¹⁵⁹ ARMSTRONG, D., BRUNÉE, J., BYERS, M., JACKSON, J.H., KENNEDY, D. *Routledge handbook of international law*. first edition. Abingdon: Routledge. 2008. s. 72

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Request for an examination of the situation in accordance with paragraph 63 of the Court's Judgment of 20 December in the *Nuclear tests case*. Application instituting proceedings. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>. Part VI. para. 108

¹⁶² Vyhláška č. 30/1947 Sb., o Chartě Spojených národů a Statutu Mezinárodního soudního dvora, dohodnutých dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Čl. 62

¹⁶³ SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of international environmental law*. fourth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2018. s. 235

¹⁶⁴ Application for permission to intervene under article 62 submitted by the government of the Federate states of Micronesia. *Nuclear tests case (New Zealand v France)*. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>. s. 4. para. 11. srov. též: Application for permission to intervene under article 62 submitted by the government of Samoa. *Nuclear tests case (New Zealand v France)*. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>. s. 4. para. 11. srov. též: Application for permission to intervene under article 62 submitted by the government of the Marshall Islands.

poměrně nejasném výkladu zásady předběžné opatrnosti a na neodlišnosti důkazního břemene mezinárodního práva životního prostředí od jiných oblastí.¹⁶⁵

Mezinárodní soudní dvůr ve věci žádosti Nového Zélandu o přezkoumání situace dospěl k závěru o nepřislušnosti k rozhodnutí žádosti, a to zejména z toho důvodu, že nebyla zasažena podstata a změněny skutečnosti původního rozhodnutí.¹⁶⁶ Hlavním důvodem pro odmítnutí žádosti byla skutečnost, kdy dle dvora nemohla být zasažena podstata původního rozhodnutí, jelikož předmětem dřívějšího řízení byly pouze atmosférické testy, zatímco v žádosti se jedná o testy podzemní, od kterých se také odvíjí většina právních tvrzení Nového Zélandu i Francie.¹⁶⁷ Mezinárodní soudní dvůr dále také odmítl žádosti pěti států o intervenci.¹⁶⁸

Mezinárodní soudní dvůr se tedy nezabýval předloženými argumenty ohledně zásady předběžné opatrnosti, nicméně jakési nastínění odpovědi můžeme vypožorovat z odlišných stanovisek soudců, zejména pak z odlišného mínění předloženého soudcem Weeramantrym. Soudce ve svém disentu poukazuje na základní problém sporů ve věci životního prostředí, kdy hrozí-li (dle žalující strany sporu) nenapravitelná újma na životním prostředí, může být problematické pro žalující stranu toto riziko doložit, jelikož potřebné důkazy a informace mohou být v držení strany původu činnosti.¹⁶⁹ Soudce přebírá tezi, která říká, že mezinárodní právo životního prostředí nemůže fungovat za účelem ochrany životního prostředí, pokud se nevypořádá s tímto důkazním problémem.¹⁷⁰ Mezinárodní právo životního prostředí, dle odlišného stanoviska soudce, na tento problém reagovalo právě zásadou předběžné opatrnosti, která je zásadou s rostoucí podporou v rámci mezinárodního práva životního prostředí.¹⁷¹

Nuclear tests case (New Zealand v France). Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>. s. 4. para. 11. srov též: Application for permission to intervene under article 62 submitted by the government of the Solomon Islands. *Nuclear tests case (New Zealand v France)*. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>. s. 4. para. 11. srov. též: Application for permission to intervene under article 62 submitted by the government of the Australia. *Nuclear tests case (New Zealand v France)*. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>. s. 15-17. para. 33-35

¹⁶⁵ SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of international environmental law*. fourth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2018. s. 235

¹⁶⁶ Request for an examination of the situation in accordance with paragraph 63 of the Court's judgment of 20 December in the *Nuclear tests (New Zealand v France) case*. I.C.J. reports 1995. p. 288. para. 68

¹⁶⁷ Ibid. para. 63

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ Dissenting opinion of judge Weeramantry. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>. s.

342

¹⁷⁰ Ibid.

¹⁷¹ Ibid.

Soudce je toho názoru, že Nový Zéland skutečně všechny relevantní a dostupné důkazy předložil, a že je to Francie, která je v držení „aktuálních informací“.¹⁷² Z tohoto důvodu by měla, dle soudce, být využita zásada předběžné opatrnosti, tak aby soud mohl posoudit žádost Nového Zélandu.¹⁷³ Soudce ve svých úvahách odkazuje na výše rozebíranou zásadu 15 deklaráce z Rio de Janeiro a dále na článek 191 (2) Smlouvy o fungování evropské unie (dříve článek 130r (2) Maastrichtské smlouvy), který vyjmenovává zásady na kterých je založena politika Unie v oblasti životního prostředí.¹⁷⁴ Dále odkazuje na Úmluvu pro ochranu mořského životního prostředí v severovýchodním Atlantiku, kde je Francie smluvní stranou („OSPAR convention“), a to konkrétněji na článek 3 (3) písm. c druhého dodatkového protokolu, který stanoví, že pokud smluvní strany chtějí skladovat radioaktivní odpad na dně moře, pak musí předložit komisi výsledky vědeckých studií, které doloží, že takové skladování potenciálně nevyústí v žádné škody na lidském zdraví, mořském ekosystému či nenaruší jiné oprávněné využití moře.¹⁷⁵ Zároveň byl soudce toho názoru, že předmět původního sporu se netýkal pouze atmosférických testů, ale nukleárních testů jako takových, a proto neměl Mezinárodní soudní dvůr žádost odmítnout a ve věci rozhodnout.¹⁷⁶

Z výše uvedeného lze říci, že Nový Zéland spoléhal na extenzivní výklad účinků zásady předběžné opatrnosti, kdy tvrdil, že důkazního břemeno leží na straně Francie, která má prokázat, že podzemní nukleární testy nezpůsobí škodu na životním prostředí mimo její hranice nebo území pod její kontrolou. Můžeme říci, že Nový Zéland nepředložil závaznou mezinárodní smlouvu mezi Francií a Novým Zélandem, která by s takovým účinkem počítala. Nový Zéland se tak snažil prokázat obecně uznávanou praxi států v rámci mezinárodního práva, která by dokazovala takový účinek.

Prvním argumentem k doložení obecné praxe, který Nový Zéland předložil, jsou závěry doktríny či chceme-li „učení nejkvalifikovanějších znalců“. Zde můžeme být skeptičtí, jelikož doktrína může při sporném řízení před Mezinárodním soudním dvorem, sloužit pouze jakožto podpůrný prostředek. Jinými slovy, je-li určitý institut pouhým podpůrným prostředkem, pak nemůže

¹⁷² Ibid. 343

¹⁷³ Ibid.

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ Ibid. 343

¹⁷⁶ Ibid. 361

samostatně argumentačně obstát. Pomocí jazykového výkladu, pak lze říci, že názory doktríny by měly sloužit na podporu tvrzení, které vyplývají ze závazných pramenů práva.

Dalším argumentem, který Nový Zéland předložil, byla ustanovení francouzského práva, která operují se zásadou předběžné opatrnosti. Výše v práci byla stručně popsána problematika vztahu vnitrostátního práva z pohledu mezinárodního sporu. Následně Nový Zéland argumentoval zásadou 15 deklaráce z Rio de Janeira, přičemž můžeme říci, že se jedná o právně nezávazný dokument (označovaný také jako *soft law*), nicméně i přesto se nejedná o neopodstatněný argument. Deklarace a jiné instrumenty podobného typu mohou mít významnou úlohu, a to právě vzhledem k obyčejové normotvorbě. Zároveň pokud by skutečně deklarace byla dokladem o obecné praxi států, pak z ustanovení zásady 15 přímo nevyplývá přenos důkazního břemene na stát původu aktivity, a proto by bylo nutné přinést další důkazy o obecné praxi a uznání takového výkladu státy. Můžeme tedy říci, že Nový Zéland spoléhal na extenzivní výklad zásady předběžné opatrnosti, nicméně nepodařilo se mu předložit přesvědčivé důkazy o zmíněné interpretaci.

Výše byly předloženy argumenty odlišného stanoviska soudce Weeramantryho, který nejenže tvrdil, že dvůr se měl žádostí zabývat, ale také se poněkud uceleně vyjadřuje k zásadě předběžné opatrnosti a přenosu důkazního břemene. Zejména pak můžeme souhlasit s tezí, kdy hrozí-li skutečně nenapravitelná újma na životním prostředí a jsou-li potřebné důkazy v držení strany původu, pak dochází k přenosu důkazního břemene.

Úvahy soudce z odlišného stanoviska můžeme doplnit, literaturou dříve předkládanou, maximou oprávněných důvodů k obavám. Lze však jen spekulovat jestli Nový Zéland z hlediska důkazního předložil dostatek materiálů, tak aby případně mohlo dojít k přenosu důkazního břemene, jelikož žádost jako taková byla odmítnuta, a tudíž se dvůr k věci nevyjádřil. Soudce byl toho názoru, že zásada předběžné opatrnosti se těší rostoucí podpoře v rámci mezinárodního společenství. Zásadní je poukázání na Úmluvu pro ochranu mořského životního prostředí v severovýchodním Atlantiku, která pracuje se zásadou předběžné opatrnosti konkrétněji, kdy přináší moratorium na skladování radioaktivního odpadu na dně moře a pokud i přes to chtějí tak státy činit, pak je na ně přeneseno důkazní břemeno ve smyslu prokázání nezpůsobení potenciálních škod na životním prostředí.

Poukázání na tuto úmluvu může skutečně být relevantní v dokládání obecné praxe států. Na druhou stranu, je však nutné říci, že se nejedná o mezinárodní smlouvu, která by vytvářela právní vztahy mezi Francií a Novým Zélandem. Odlišné stanovisko soudce tak přineslo určitý náhled na zásadu předběžné opatrnosti, nicméně i z pohledu soudce je na ní nazíráno jako na zásadu s rostoucí podporou v rámci mezinárodního práva a nikoliv jako součást obyčejového mezinárodního práva. Případ nukleárních testů mohl být významným z hlediska výkladu a statusu zásady předběžné opatrnosti, nicméně vzhledem k výše zmíněným skutečnostem, můžeme konstatovat, že případné účinky zásady zůstaly v rámci judikatury Mezinárodního soudního dvora nezodpovězeny a v rovině doktrinálních teorií.

Mezinárodní soudní dvůr je na základě článku 65 statutu příslušný k vydávání poradních posudků, o kterékoli právní otázce, a to na žádost Valného shromáždění nebo Rady bezpečnosti Organizace spojených národů.¹⁷⁷ Státy pak mohou poskytnout písemná nebo při veřejném zasedání ústní prohlášení o předložené právní otázce.¹⁷⁸ Poradní posudky mají právně nezávaznou povahu, nicméně mohou mít morální váhu a působit tak zejména přesvědčivostí a úrovní argumentace na orgány, které žádost podaly.¹⁷⁹

Valné shromáždění Organizace spojených národů přijalo v roce 1994 rezoluci, ve které žádalo Mezinárodní soudní dvůr o poradní posudek s otázkou: „*Jsou hrozba nebo použití jaderných zbraní dovoleny mezinárodním právem za jakýchkoli okolností?*“.¹⁸⁰ I přes námitky nepřislušnosti některých států došel dvůr k názoru, že je věcně příslušný a otázkou se tak zabýval, kdy 8. Července 1996 vyhlásil poradní posudek „*Legality of the threat or use of nuclear weapons*“.¹⁸¹

Mezinárodní soudní dvůr se v poradním posudku zabýval i normami mezinárodního práva životního prostředí, kdy některé státy, byly toho názoru, že použití jaderných zbraní by bylo protiprávní vzhledem k normám týkajících se

¹⁷⁷ Vyhláška č. 30/1947 Sb., o Chartě Spojených národů a Statutu Mezinárodního soudního dvora, dohodnutých dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-28]. Čl. 96 Charty Organizace spojených národů. Čl. 65 Statutu Mezinárodního soudního dvora.

¹⁷⁸ Ibid. Čl. 66 (2) Statutu Mezinárodního soudního dvora

¹⁷⁹ ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*. 2. vydání. Praha: C.H. BECK. 2018. s. 370

¹⁸⁰ General Assembly resolution. *General and complete disarmament*. A/RES/49/75[K]. 15. December 1994. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/193267>. s. 16

¹⁸¹ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion*, 1. C.J. Reports 1996, p. 226, para. 19. Pozn. autora: Některé státy namítaly nepřislušnost, jelikož dle jejich názoru, by soud v takto položené překračoval svou rozhodovací pravomoc a *de facto* tvořil právo. Mezinárodní soudní dvůr nevyhověl tomuto argumentu, a řekl, že pouze konstatuje stávající právo.

ochrany životního prostředí.¹⁸² Státy se zde odvolávaly zejména na článek 35 (3) Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám, který zakazuje používat prostředky pro vedení války, jež mohou působit rozsáhlé, dlouhodobé a vážné škody na životním prostředí a dále také na zásadu 21 Stockholmské deklarace (zásadu 2 Deklarace z Rio de Janeiro).¹⁸³ Tyto instituty jsou aplikovatelné dle názoru států za každé situace, tedy jak ve válce, tak v míru a zároveň by použitím jaderných zbraní byly porušeny.¹⁸⁴ Jiné státy naopak tvrdily, že účelem norem na ochranu životního prostředí je jeho ochrana v časech mírových a poukazují na to, že v rámci zmíněných institutů nejsou jaderné zbraně explicitně zmíněny.¹⁸⁵

Mezinárodní soudní dvůr uznal existenci obecně závazné povinnosti států zajistit, aby činnost v rámci jejich jurisdikce byla činěna s ohledem na životní prostředí jiných států anebo v mezinárodních oblastech, kdy tato povinnost je, dle dvora, součástí mezinárodního práva životního prostředí.¹⁸⁶ Jedná se tak ze strany dvora o potvrzení dříve zmiňovaného *no-harm rule*. Mezinárodní soudní dvůr však dále poznamenává, že otázkou není, zda povinnosti vyplývající z mezinárodního práva na ochranu životního prostředí jsou aplikovatelné v ozbrojeném konfliktu či nikoliv, ale zda jsou zamýšleny být povinnostmi, které absolutně zakazují použití jaderných zbraní.¹⁸⁷ V této otázce, dle dvora, nelze považovat tyto povinnosti za ty, které by zbavovaly státy práva na sebeobranu, nicméně státy by měly vzít v úvahu otázky spojené s ochranou životního prostředí při stanovování vojenských cílů.¹⁸⁸ V argumentech spojených s pravidly o ochraně životního prostředí nakonec Mezinárodní soudní dvůr konstatoval, že existující mezinárodní právo nezakazuje užití jaderných zbraní jako takových, ale pouze naznačuje specifické okolnosti, dle kterých mají státy jednat v kontextu zásad a pravidel vedení ozbrojených konfliktů.¹⁸⁹

Mezinárodní soudní dvůr se dále k otázkám týkajících se práva životního prostředí, a tedy i k zásadě předběžné opatrnosti nevyjadřoval a dospěl k závěru, že právem které se nejpříměji vztahuje k položené otázce je zákaz použití síly zakotvený v Chartě Organizace spojených národů, právo ozbrojených konfliktů a

¹⁸² Ibid. para. 27

¹⁸³ Ibid.

¹⁸⁴ Ibid.

¹⁸⁵ Ibid. para. 28

¹⁸⁶ Ibid. para. 29

¹⁸⁷ Ibid. para. 30

¹⁸⁸ Ibid. Pozn. Autora: Zohlednění životního prostředí je tak jedním z prvků posuzování toho, zda je vojenská akce prováděna spolu se zásadami nezbytnosti a proporcionality.

¹⁸⁹ Ibid. para. 33

specifické smlouvy týkající se jaderných zbraní.¹⁹⁰ Vzhledem k tématu této diplomové práce se nebudeme těmito, byť významnými, otázkami zabývat.

Důležité je zmínit konečnou odpověď soudu, která nám říká, že „*ani obyčejové, ani smluvní mezinárodní právo nepracuje s plným a všeobecným zákazem hrozby nebo využitím jaderných zbraní*“. ¹⁹¹ Zároveň dvůr ale také říká, že „... *použití jaderných zbraní by bylo v rozporu s pravidly mezinárodního práva ozbrojených konfliktů a zejména se zásadami humanitárního práva, nicméně vzhledem ke stávajícímu stavu mezinárodního práva nemůže dvůr rozhodnout, zda by použití jaderných zbraní bylo legální nebo protiprávní v extrémní situaci sebeobraně, při které by byla otázkou samotná existence přežití státu*“. ¹⁹²

S těmito výroky nesouhlasil opět soudce Weeramantry, který tvrdil, že použití jaderných zbraní by mělo být vždy protiprávní a ve své argumentaci mimo jiné použil i zásadu předběžné opatrnosti.¹⁹³ Vzhledem k rozsáhlosti odlišného stanoviska soudce se budeme zabývat pouze jeho částí vztahující se k předmětu podkapitoly. Soudce začíná svou argumentaci tezí, která nám říká, že životní prostředí, jakožto „společný prostor pro život“ všech členů mezinárodního společenství nemůže být poškozeno jedním či vícero státy na úkor ostatních.¹⁹⁴ Z tohoto důvodu dle soudce, existují zásady mezinárodního práva životního prostředí, které jsou natolik „zakořeněny v podvědomí lidstva“, že je lze považovat za součást obecného mezinárodního práva.¹⁹⁵ Mezi tyto zásady pak řadí i zásadu předběžné opatrnosti a s tím spojený přenos důkazního břemene, které by byly použitím jaderných zbraní porušeny.¹⁹⁶

Soudce tvrdí, že použití jaderných zbraní, byť i v sebeobraně, by mohlo vytvořit podmínky z hlediska životního prostředí na zemi, po kterých dojde k vymření lidského druhu.¹⁹⁷ Nezáleží tak dle soudce Weeramantryho jestli jsou tyto zásady součástí závazného smluvního práva, jelikož představují podmínku pro lidské přežití, a proto jsou jako takové složkou obyčejového mezinárodního

¹⁹⁰ Ibid. para. 34

¹⁹¹ Ibid. para. 105 (2) písm. B

¹⁹² Ibid. para. 105 (2) písm. E

¹⁹³ KAZHDAN, D. Precautionary pulp: „Pulp Mills“ and the evolving dispute between international tribunals over the reach of the precautionary principle. *Ecology law Quarterly*. 2011. Vol. 38. No. 2. s. 540. [University of California. Berkeley. School of Law], Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/24115078>

¹⁹⁴ Dissenting opinion of judge Weeramantry. Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons. Advisory Opinion. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/95>. s. 502

¹⁹⁵ Ibid. s. 503

¹⁹⁶ Ibid.

¹⁹⁷ Ibid. s. 504

práva.¹⁹⁸ Jako praktický důkaz takové praxe shledává soudce například rezoluci Rady bezpečnosti 687 z roku 1991, dle které je Irák odpovědný za škody na životním prostředí, které vyústily z protiprávní invaze a okupace Kuvajtu, aniž by byl Irák smluvní stranou specifických mezinárodních smluv z této oblasti.¹⁹⁹

Můžeme tak říci, že Mezinárodní soudní dvůr se v poradním posudku nevyjádřil k zásadě předběžné opatrnosti, nicméně neopomenul mezinárodní právo životního prostředí jako takové. Mezinárodní soudní dvůr však zřejmě normy o ochraně životního prostředí nepovažoval za nejrelevantnější k posouzení předložené otázky a omezil se na poukázání na obecně přijímanou zásadu svrchovanosti států a nepoškozování životního prostředí za hranicemi jejich jurisdikce. Lze tedy říci, že dle vyhlášeného poradního posudku, neexistuje pravidlo mezinárodního práva vztahující se k ochraně životního prostředí, které by všeobecně zakazovalo použití jaderné zbraně, ale tyto pravidla spíše doplňují právo ozbrojených konfliktů.

Z odlišného stanoviska soudce Weeramantryho můžeme vyčíst a představit jiný přístup, který říká, že některé zásady (mezi nimi i zásada předběžné opatrnosti) mezinárodního práva životního prostředí jsou součástí obyčejového mezinárodního práva a jako takové by byly užitím jaderných zbraně porušeny. Tvrzení z odlišného stanoviska stojí na předpokladu, že použití jaderných zbraní způsobí takové poškození na životním prostředí, po kterém bude ohrožena existence lidského druhu. Není účelem a ani v silách této práce hodnotit nebo zkoumat dopady jaderných zbraní, nicméně významné negativní dopady jaderných zbraní jsou obecně známou skutečností. Jinými slovy, pokud státy původu mají prokázat bezpečnost aktivity, tedy nezpůsobení vážné nebo nenapravitelné škody na životním prostředí, pak v případě použití jaderných zbraní nebudou schopny dokázat bezpečnost této činnosti a zcela jistě by tak jednaly v rozporu se zásadou předběžné opatrnosti. To ovšem platí stále za předpokladu, že pravidlo o přesunu důkazního břemen na stát původu skutečně existuje.

Soudce Weeramantry v odlišném stanovisku až přespříliš spoléhá na přirozenoprávní pojetí problému. Jinak řečeno, tvrdí, že tyto principy jsou součástí skupiny kogentních pravidel mezinárodního práva. U skupiny kogentních

¹⁹⁸ Ibid. s. 504

¹⁹⁹ Ibid. srov. též: Security Council resolution, *on restoration of the sovereignty, independence and territorial integrity of Kuwait*. S/RES/687(1991). 3. April 1991. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/110709>. s. 14 (E) para. 16

norem mezinárodního práva se jedná o pravidla, která zavazují všechny státy, působí *erga omnes* („vůči všem“), a to bez ohledu na to zda s nimi konkrétní stát souhlasí.²⁰⁰ Zde však můžeme být kritičtí, jelikož i kdyby skutečně byly tyto principy odrazem obecně ustálené a uznávané praxe států, tak lze pochybovat, zda je jejich účelem zbavit státy jejich přirozeného práva na sebeobranu podle článku 51 Charty Organizace spojených národů. Takovou ustálenou praxí se soudce ve spojitosti s mezinárodním právem životního prostředí nezabýval.

Musíme tedy zmínit, že Mezinárodní soudní dvůr ani v tomto případě nepovažoval zásadu předběžné opatrnosti a s tím spojený přenos důkazního břemene za relevantní, respektive vůbec se k problematice nevyjádřil.

Dalším případem, kterým se budeme zabývat je případ *Pulp mills on the river Uruguay*. Jedná se o spor, který vznikl mezi Argentinou a Uruguayí stran tvrzených porušení procesních a hmotněprávních povinností Uruguaye, jež vyplývají ze společné mezinárodní smlouvy upravující režim hraniční řeky Uruguay.²⁰¹ Podstatou sporu bylo úřední schválení výstavby dvou továren na celulózovou buničinu, a to Uruguayí na břehu řeky.²⁰² Argentina tvrdila, že Uruguay svým jednáním porušila povinnost kooperovat, informovat a provést negociace mezi stranami, kdy zde se jedná o procesní povinnosti vyplývající ze statutu a dále tím, že uvedla továrny do provozu, znečistila řeku, a tím porušila hmotněprávní povinnost předcházení jejímu znečištění.²⁰³ Argentina požadovala po Mezinárodním soudním dvoru, aby rozhodl, že Uruguay svým jednáním porušila povinnosti vyplývající pro ni ze společné mezinárodní smlouvy a musí tak pozastavit činnost těchto továren.²⁰⁴

Smlouva mezi stranami vytvořila administrativní komisi řeky Uruguay („CARU“ - zkratka ze španělského „Comisión Administradora del Río Uruguay“), která slouží jakožto společný mechanismus k informování, kooperaci a negociacím mezi stranami, a to při plánování činností, které mohou mít významný

²⁰⁰ DAVID, V., BUREŠ, P., FAIX, M., SLADKÝ, P., SVAČEK, O.: *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. vydání. Praha: Leges. 2011. s. 84

²⁰¹ SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of international environmental law*. fourth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2018. s. 351

²⁰² *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay)*, Judgment, I.C.J. Reports 2010, p. 14, para. 25

²⁰³ SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of international environmental law*. fourth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2018. s. 351

²⁰⁴ *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay)*, Judgment, I.C.J. Reports 2010, p. 14, para. 24

dopad na vodní režim řeky.²⁰⁵ Mezinárodní soudní dvůr se nejprve zabýval tvrzeným porušením procesních povinností, přičemž zde je důležité zmínit, že Argentina zastávala názor, kdy procesní povinnosti Uruguaye jsou natolik spjaty s hmotněprávními povinnostmi, že jejich porušení znamená porušení i povinností hmotněprávních.²⁰⁶ Uruguay považovala tento argument za uměle vytvořený a trvala na tom, že je úlohou Mezinárodního soudního dvora rozhodnout v každé jednotlivé kategorii zda došlo k protiprávnímu jednání, z kterého by vyplývala odpovědnost Uruguaye za znečištění řeky.²⁰⁷

Otázky porušení těchto povinností nejsou vzhledem k tématu této podkapitoly klíčové, nicméně pro pochopení situace je vhodné alespoň jejich nastínění. Mezinárodní soudní dvůr nejprve stanovuje, že Uruguay jednala v rozporu s článkem 7 smlouvy o řece Uruguay, a to z toho důvodu, jelikož před udělením úředního povolení neinformovala CARU o plánované činnosti.²⁰⁸ Dále Uruguay porušila procesní povinnost téhož článku, když neposkytla informace o plánované činnosti Argentině před udělením úředního povolení, prostřednictvím CARU, a učinila tak až po udělení úředního povolení.²⁰⁹ Důležitými články smlouvy mezi stranami jsou článek 11 a 12, které stanovují dobu 180 dní určenou pro vyjednávání, a to pokud po informování vznesе dotčená strana námitku k plánované činnosti.²¹⁰ Jinými slovy, má-li za to, že plánovaná činnost může mít významný dopad na kvalitu vod v řece.²¹¹ Mezinárodní soudní dvůr tak dále rozhodl o porušení této povinnosti vyjednávat ze strany Uruguaye, a to tím, že udělila úřední povolení před uplynutím zmiňovaných 180 dní, které jsou určeny pro vyjednávání mezi stranami.²¹²

Podstatou článku 12 smlouvy dále je, že nedojdou-li strany v rámci doby určené k vyjednávání ke konsensu, pak následuje postup dle článku 60 smlouvy,

²⁰⁵ KAZHDAN, D. Precautionary pulp: „Pulp Mills“ and the evolving dispute between international tribunals over the reach of the precautionary principle. *Ecology law Quarterly*. 2011. Vol. 38. No. 2. s. 542. [University of California. Berkeley. School of Law]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/24115078>

²⁰⁶ Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay), Judgment, I.C.J. Reports 2010, p. 14, para. 68

²⁰⁷ Ibid. para. 68

²⁰⁸ Ibid. para. 111

²⁰⁹ Ibid. para. 121-122

²¹⁰ Ibid. para. 80. Srov. též: Statute of the River Uruguay. *Signed at Salto on 26 February 1975*. Dostupné z: <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=08000002800df806>. Čl. 11-12

²¹¹ Ibid.

²¹² Ibid. para. 149

který dává stranám možnost předložit spor k Mezinárodnímu soudnímu dvoru.²¹³ Jedná se tak o formu kompromisní doložky o jurisdikci Mezinárodního soudního dvora. Argentina byla toho názoru, že tento článek vytváří z Mezinárodního soudního dvora poslední rozhodovací orgán v rámci postupu podle smlouvy a tudíž nedojdou-li strany v rámci vyjednávání ke konsensu, pak nemůže do rozhodnutí dvora ani jedna ze stran přistoupit k úřednímu povolení nebo reálnému provedení plánované činnosti.²¹⁴

Na druhou stranu, Uruguay trvala na tom, že smlouva nedává jedné straně právo „veta“ nad projekty zahájenými druhou stranou, pokud selžou vyjednávání.²¹⁵ Takové právo by, dle mínění Uruguaye, umožňovalo jedné ze stran blokovat projekty, které jsou významné pro trvale udržitelný rozvoj strany druhé.²¹⁶ Uruguay argumentuje zejména článkem 9 Návrhu článků Komise pro mezinárodní právo o prevenci přeshraničních škod pocházejících z nebezpečných aktivit, který říká, že „*Nevedou-li vyjednávání k řešení a stát původu se i přes to rozhodne vydat úřední povolení k plánované činnosti, musí i nadále vzít v úvahu zájmy států, které budou pravděpodobně dotčeny*“.²¹⁷ Jinak vyjádřeno, Uruguay říká, že pro ni neexistuje povinnost vydat úřední povolení či započít s činností až po rozhodnutí sporu Mezinárodním soudním dvorem a měla právo tak učinit, i když selhala vyjednávání.

Mezinárodní soudní dvůr poukázal na absenci výslovného vyjádření práva „veta“ jedné strany ve smlouvě a zároveň vyjadřuje nesouhlas s názorem Argentiny, že by článek 12 smlouvy vytvářel ze soudu poslední instanci, která by měla rozhodnout o tom, jestli povolit určitou aktivitu či nikoliv.²¹⁸ Ve spojitosti s tím Mezinárodní soudní dvůr odmítl interpretaci smlouvy, podle které by bylo zakázáno určitou činnost povolit nebo s ní započít po skončení vyjednávání a do rozhodnutí dvora.²¹⁹

Mezinárodní soudní dvůr tak potvrdil názor Argentiny ve smyslu porušení procesních povinností ze strany Uruguaye vyplývajících pro ni ze smlouvy,

²¹³ Statute of the River Uruguay. *Signed at Salto on 26 February 1975*. Dostupné z: <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=08000002800df806>. Čl. 60

²¹⁴ Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay), Judgment, I.C.J. Reports 2010, p. 14, para. 153

²¹⁵ Ibid. 152

²¹⁶ Ibid.

²¹⁷ Ibid. srov. též: International law commission. *Draft articles on Prevention of Transboundary Harm from Hazardous Activities* [online]. 2001. Supplement No. 10 (A/56/10). Čl. 9 (3)

²¹⁸ Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay), Judgment, I.C.J. Reports 2010, p. 14, para. 154

²¹⁹ Ibid.

nicméně odmítl výše zmiňovaný výklad o právu „veta“ a Uruguay tak měla právo započít s pracemi. Odmítl názor Argentiny, podle kterého jsou procesní povinnosti natolik spjaty s těmi hmotněprávními, že pouhým porušením prvních došlo také k porušení později zmiňovaných.²²⁰ Tedy pouhé dodržení procesních povinností informovat CARU, informovat druhou stranu a jiných procesních povinností neznamena, že strana původu dodrží „automaticky“ i hmotněprávní povinnost nepoškodit vodní prostředí řeky.

Na základě výše zmíněného Mezinárodní soudní dvůr přistoupil ke zkoumání, jestli Uruguay skutečně porušila své hmotněprávní povinnosti, tím že uvedla továrny do provozu a poškodila tak vodní prostředí řeky.²²¹ Před zkoumáním těchto otázek musel nejprve Mezinárodní soudní dvůr stanovit důkazní břemeno ve sporu.²²² Stran důkazního břemene Argentina tvrdila, že smlouva mezi státy je postavena na zásadě předběžné opatrnosti, a proto leží důkazní břemeno na Uruguayi a je to Uruguay, která má prokázat nezpůsobení významné škody.²²³ Naopak Uruguay tvrdila, že důkazní břemeno leží na Argentině, jelikož je žadatelem a odkazuje na ustálenou praxi Mezinárodního soudního dvora, která tvrzení podporuje.²²⁴ Zároveň poukazuje na absenci jakéhokoliv ustanovení smlouvy mezi stranami, které by explicitně odkazovalo na takový výklad zásady předběžné opatrnosti.²²⁵

Mezinárodní soudní dvůr nejprve poukázal na zásadu *onus probandi incumbit actori*, neboli důkazní břemeno leží na žalobci, kdy spolu s tím dále odkazuje na rozsáhlý výčet vlastní judikatury, kdy se pravidlem řídil.²²⁶ Dále se Mezinárodní soudní dvůr zaobíral argumenty Argentiny stran obrácení důkazního břemene, kdy mezinárodní soudní dvůr stanovuje: „... *jakkoli může být zásada předběžné opatrnosti relevantní při interpretaci a aplikaci ustanovení smlouvy, tak nicméně nevyplývá z této zásady obrácení důkazního břemene*“.²²⁷ Mezinárodní soudní dvůr tak rozhodoval spor na základě rozsáhlého důkazního materiálu a vědeckých studií, které předložily obě strany, a u kterých strany

²²⁰ Ibid. para. 78

²²¹ Ibid. para. 158

²²² Ibid. para. 159

²²³ Ibid. para. 160

²²⁴ Ibid. para. 161

²²⁵ Ibid.

²²⁶ Ibid. para. 162

²²⁷ Ibid. para. 164

navzájem napadaly spolehlivost.²²⁸ Mezinárodní soudní dvůr byl toho názoru, že je jeho odpovědností posoudit věrohodnost a spolehlivost jednotlivých důkazů a rozhodnout, která fakta lze považovat za relevantní a podle toho pak také aplikovat příslušné normy mezinárodního práva.²²⁹

Z hlediska meritu věci Mezinárodní soudní dvůr rozhodl, že Uruguay neporušila článek 41 smlouvy mezi stranami, který přináší povinnost zabránit znečištění řeky a zachovat její vodní prostředí.²³⁰ Důvodem bylo neprokázání ze strany Argentiny, že by data po uvedení továren do provozu, ukazovala vyšší hodnoty rozpuštěného kyslíku ve vodním prostředí řeky, než je požadované stanovené minimum ze strany CARU.²³¹ Dále nebyla dokázána, v důsledku provozu továren, vyšší hladina obsahu fosforu v řece a tedy ani nebyla dokázána příčinná souvislost mezi činností továren a vzniku „vodního květu (algal bloom)“.²³² Posléze rozhodl soud, že na základě důkazů předložených Argentinou, nelze vypožorovat příčinnou souvislost mezi překročením standardů vytvořených CARU pro fenolové látky a spuštěním provozu továren.²³³

Dalším zkoumaným problémem byla přítomnost nonylfenolů v řece, které byly naměřené Argentinou a které zároveň Argentina přičítala k výrobě v továrnách.²³⁴ Uruguay oproti tomu odmítala užití nonylfenolů v továrnách při výrobě buničiny.²³⁵ Mezinárodní soudní dvůr nesouhlasil s tvrzením Argentiny, jelikož nepředložila přesvědčivé důkazy, které by spojovaly přítomnost těchto látek v řece s provozem továren a zároveň z důvodu kategorického odmítnutí využití těchto látek při výrobním procesu, ze strany Uruguaye.²³⁶ V případě tvrzené zvýšené přítomnosti dioxinů a furanů v řece soud rovněž rozhodl, že neexistují přesvědčivé důkazy předložené Argentinou o příčinné souvislosti mezi jejich vyšší přítomností a provozem továren.²³⁷

Zvláště zajímavá situace vznikla při dokazování v rámci užívané technologie vypouštění odpadních vod. Argentina zastávala názor, že Uruguay

²²⁸ Ibid. para. 166

²²⁹ Ibid. para. 168

²³⁰ Ibid. para. 282 (2)

²³¹ Ibid. para. 239

²³² Ibid. para. 250. Pozn. autora: Vodní květ je jev, při kterém dochází k přemnožení řas a sinic v důsledku vysokého obsahu živin ve vodě, zejména pak fosforu. Dostupné z:

<http://www.sinice.cz/index.php?pg=o-sinicich--vodni-kvet>

²³³ Ibid. para. 251-254

²³⁴ Ibid. para. 255

²³⁵ Ibid. para. 256

²³⁶ Ibid. para. 257

²³⁷ Ibid. para. 258-259

porušila svou povinnost přijmout veškerá možná opatření k předejití znečištění, a to nevyužitím nejlepší možné technologie (BAT-best available techniques) pro zpracování odpadních vod vypouštěných do řeky.²³⁸ Argentina zejména kritizovala nevyužití třetí fáze zpracování odpadu před vypuštěním odpadních vod do přirozeného prostředí řeky.²³⁹ Uruguay naopak tvrdila, že z hlediska použité technologie se jedná o nejlepší možnou, která mimo jiné je i plně v souladu se standardy v této oblasti, například srovnatelná s technologiemi používanými v rámci Evropské Unie.²⁴⁰ Uruguay zároveň zpochybňovala zpracování třetí fáze zpracování, kdy dle jejího názoru, by taková technologie naopak nebyla výhodná z pohledu životního prostředí, jelikož by byla významně zvýšena spotřeba elektrické energie, emise oxidu uhličitého a jiných chemických látek.²⁴¹

Mezinárodní soudní dvůr nejprve poukázal na povahu článku 41, podle kterého skutečně, musí strana smlouvy využít nejlepší možnou technologii, aby naplnila svou povinnost předejít znečištění, kdy takové jednání je odrazem požadavku náležité péče.²⁴² Mezinárodní soudní dvůr po porovnání různých technologií využívaných v rámci odvětví rozhodl, že neexistují jasné důkazy, jež by potvrdzovaly tvrzení Argentiny o nevyužití nejlepší možné technologie ze strany Uruguaye.²⁴³

V rámci faktické argumentace se Mezinárodní soudní dvůr zaobíral možnými limity různých látek vypouštěných v rámci odpadních vod, které byly stanoveny v rámci úředního povolení, které vydala Uruguay.²⁴⁴ V této otázce Argentina namítala, že Uruguay má výlučný přístup k důkazním materiálům v rámci monitorování vypouštěných odpadních vod, a z toho důvodu je jako strana sporu, na které leží důkazní břemeno silně v nevýhodě a nemůže tak řádně podpořit svá tvrzení.²⁴⁵ Mezinárodní soudní dvůr odmítl znevýhodnění Argentiny, jelikož dle jeho názoru, byl důkazní materiál přístupný Argentině v různých stádiích řízení před dvorem či v rámci veřejně přístupných informací.²⁴⁶ Při samotném faktickém dokazování v této věci je důležité si všimnout skutečnosti, že i když byla dokázána, v rámci jednoho z měření vyšší koncentrace látky AOX

²³⁸ Ibid. para. 220

²³⁹ Ibid. para. 221

²⁴⁰ Ibid. para. 220

²⁴¹ Ibid. para. 222

²⁴² Ibid. para. 223

²⁴³ Ibid. para. 224-225

²⁴⁴ Ibid. para. 228

²⁴⁵ Ibid. para. 226

²⁴⁶ Ibid.

(absorbovatelné organicky vázané halogeny)²⁴⁷ v odpadních vodách, tak Mezinárodní soudní dvůr rozhodl o neporušení ustanovení smlouvy ze strany Uruguaye, jelikož nebylo přesvědčivě prokázáno, že „... se nejedná o izolovaný případ, ale spíše o problém trvalejšího charakteru.“²⁴⁸

Z výše uvedeného si můžeme všimnout přístupu Mezinárodního soudního dvora, který se musel vypořádat s rozsáhlými faktickými a vědeckými důkazními materiály. Tento problém vyhodnotil tak, že je úkolem soudu, aby interpretoval předložené důkazní materiály a následně aplikoval příslušné normy mezinárodního práva. Odmítl tvrzení Argentiny, že důkazní materiál by měl být hodnocen nejen z pohledu pouhých dat, ale i z hlediska úplnosti závěrů, které jsou datům přikládána.²⁴⁹

Tento přístup byl silně kritizován ve společném odlišném stanovisku soudce Simmy a Al-Khasawneha, kteří souhlasili s rozhodnutím soudu ve smyslu porušení procesních ustanovení ze strany Uruguaye, nicméně postup soudu při dokazování údajných porušení hmotněprávních povinností Uruguaye označili za „metodologicky vadný“, a proto v této části hlasovali proti rozhodnutí.²⁵⁰ V odlišném stanovisku soudci popsali případ jakožto výjimečný z hlediska předloženého objemu a komplexity vědeckých důkazů, při kterém se tradiční přístup k hodnocení důkazního materiálu, jež využil Mezinárodní soudní dvůr, může stát nedostatečným.²⁵¹

Soudci jsou toho názoru, že Mezinárodní soudní dvůr, nemůže sám adekvátně a správně posoudit tvrzení jako například, jestli třetí fáze zpracování odpadních vod je nejlepší možnou technologií pro vodní prostředí řeky či posoudit případné příčinné souvislosti mezi provozem továren a vznikem vodního květu.²⁵² Dle názoru soudců, je právě otázka dokazování a důkazního břemene klíčová v tomto případě, kdy Mezinárodní soudní dvůr v rámci různých otázek v podstatě opakoval, že „neexistuje přímý důkaz“ či „nebylo přesvědčivě dokázáno“ porušení ustanovení smlouvy ze strany Uruguaye.²⁵³ Jinými slovy,

²⁴⁷ Dostupné z: https://www.mzp.cz/www/dav.nsf/rocenka_06/zkratky.htm. [cit. 01. 03. 2022].

²⁴⁸ Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay), Judgment, I.C.J. Reports 2010, p. 14, para. 228

²⁴⁹ Ibid. para. 166

²⁵⁰ Joint dissenting opinion of judges Al-Khasawneh and Simma. *Pulp Mills on the River Uruguay* (Argentina v. Uruguay). Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/135>. para. 2

²⁵¹ Ibid. para.3

²⁵² Ibid. para. 4

²⁵³ Ibid. para.4

využil tradiční přístup v otázce důkazního břemene ležícího na straně Argentiny, která tak měla dokázat svá tvrzení v otázkách, které Mezinárodní soudní dvůr, jakožto soudní orgán nemůže plně pochopit bez využití znaleckých posudků.²⁵⁴

Soudci byly toho názoru, že Mezinárodní soudní dvůr měl využít pravomoci svěřené mu článkem 50 Statutu, který stanoví, že Dvůr může kdykoli pověřit kteréhokoli jednotlivce, orgán, úřad, komisi nebo jinou organizaci, kterou si vybere, aby provedli šetření nebo podali znalecký posudek.²⁵⁵ Dále poukazovali na možný nárůst případů s komplexními vědeckými a technickými aspekty, a to z důvodu přirozeného nárůstu případů týkajících se otázek životního prostředí, a proto by, dle jejich mínění, měl Mezinárodní soudní dvůr více využít jemu dostupných prostředků k posouzení důkazního materiálu.²⁵⁶ Zároveň poukazují na dřívější využití tohoto institutu soudem ve věci „*Corfu Channel case, Order of December 17th, 1948 : I. C. J. Reports 1948, p. 124*“, kde soud pověřil tři námořní znalce ke zhodnocení viditelnost z Albánského pobřeží, aby tak mohlo být prověřeno tvrzení Velké Británie, že Albánie měla možnost spatřit operace, během kterých byly kladeny miny.²⁵⁷

Soudci dále představují myšlenku, podle které v případech sporů týkajících se sdílených přírodních zdrojů je nejvýraznějším rysem velké množství zásad, které přicházejí v úvahu, jako například zásada svrchovanosti států, nepoškozování životního prostředí za hranicemi jejich jurisdikce, spravedlivého využívání přírodních zdrojů sdílených dvěma či více státy, trvale udržitelného rozvoje nebo zásada předběžné opatrnosti.²⁵⁸ Problém je pak ještě více umocněn, jelikož ze své podstaty se tyto zásady dostávají navzájem do střetu.²⁵⁹ Z tohoto důvodu jsou pak pro soudce o to významnější procesní povinnosti, a proto nemohou souhlasit se závěrem soudu, že jejich nedodržení nevedlo také k porušení povinností hmotněprávních.²⁶⁰ Jinak vyjádřeno, závěry Mezinárodního soudního dvora vytváří situaci, kdy nezáleží na porušení procesních povinností, pokud jsou ty hmotněprávní dodržovány či spíše jejich porušení není prokázáno.²⁶¹ Soudci se pak snaží situaci otočit a říkají, že kdyby Uruguay

²⁵⁴ Ibid.

²⁵⁵ Ibid. para. 8

²⁵⁶ Ibid. para. 9

²⁵⁷ Ibid. para. 10

²⁵⁸ Ibid. para. 26

²⁵⁹ Ibid.

²⁶⁰ Ibid.

²⁶¹ Ibid. para. 27

dodržela procesní povinnosti, pak by jejich dodržení mohlo vést k odlišnému provedení projektu, což má dokazovat větší propojenost procesních a hmotněprávních povinností.²⁶²

Mezinárodní soudní dvůr tak dle společného odlišného stanoviska rezignoval na uznání zvláštní povahy ve sféře ochrany životního prostředí, kde v důsledku akumulace efektů v dlouhých časových řadách může dojít k nevratné škodě na životním prostředí.²⁶³ Tím spíše, dle soudců, měl Mezinárodní soudní dvůr přistoupit k využití svých pravomocí dle článku 50 statutu a zaujmout tak preventivní, nikoliv pouze kompenzační přístup.²⁶⁴ Podporují tezi Argentiny, kdy jurisdikce soudu založená na základě článku 12 smlouvy mezi Argentinou a Uruguayí, není jurisdikcí, při které má Mezinárodní soudní dvůr rozhodnout, jestli nastalo porušení norem a jaké mají být využity nápravné prostředky, ale takovou, při které Mezinárodní soudní dvůr rozhoduje před realizací činnosti, objeví-li se spory při plánování činnosti a strany nemohou samy dojít ke konsensu.²⁶⁵

Na druhou stranu, je třeba zmínit, že i v tomto odlišném stanovisku soudci považují zásadu předběžné opatrnosti za nevyjasněnou v rámci mezinárodního společenství, u které není zřejmé jaké jsou její účinky.²⁶⁶ V této nevyjasněnosti však spatřují další důvod pro využití procesu dle článku 50 Statutu.²⁶⁷

Další odlišné stanovisko předložil soudce *ad hoc* Vinuesa, který sice souhlasil se závěry soudu, že zásada předběžné opatrnosti nepřenáší důkazní břemeno na stranu Uruguaye, nicméně tvrdil, že ho umísťuje stejně na obě strany sporu.²⁶⁸ Odůvodnění sdíleného důkazního břemene spatřoval soudce také v porušení procesních povinností Uruguaye, kdy se jednalo také o porušení povinnosti poskytnout úplné informace, a proto nesouhlasil s rozhodnutím soudu, že důkazní břemeno leží pouze na Argentině.²⁶⁹ Z hlediska meritu věci, soudce byl tohoto názoru, že Mezinárodní soudní dvůr neaplikoval správně zásadu předběžné opatrnosti, zejména proto že nevzal ohled na možný dlouhodobý dopad provozu továren.²⁷⁰ Zde však musíme připomenout povahu soudců *ad hoc*, kteří

²⁶² Ibid. para. 26

²⁶³ Ibid. para. 22-23

²⁶⁴ Ibid.

²⁶⁵ Ibid. para. 20-21

²⁶⁶ Ibid. para. 23

²⁶⁷ Ibid.

²⁶⁸ Dissenting opinion of judge *ad hoc* Vinuesa. *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay)*. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/135>. para. 44

²⁶⁹ Ibid.

²⁷⁰ Ibid. para. 100

jak říká M. N. Shaw, mají ve většině případů přirozenou tendenci podporovat tvrzení strany, kterou byli nominováni.²⁷¹

Z výše uvedeného můžeme říci, že v předloženém případě Argentina silně spoléhala na extenzivní výklad zásady předběžné opatrnosti, kdy požadovala po Mezinárodním soudním dvoru, aby rozhodl o pozastavení činnosti továren. Argentina na tomto výkladu založila zejména tvrzení, že procesní povinnosti Uruguaye jsou natolik spjaty s těmi hmotněprávními, kdy v případě nedodržení prvních dochází k porušení druhých. Jinými slovy, tvrdila, že pokud Uruguay nekooperovala a neposkytla informace Argentině v dostatečném rozsahu, tak neprokázala bezpečnost činnosti a neměla tak právo přistoupit k uskutečňování činnosti. Zároveň předkládala verzi výkladu smlouvy, dle které je Mezinárodní soudní dvůr poslední instancí v procesu rozhodování o úředním povolení činnosti.

K takové verzi můžeme přistupovat poměrně kriticky, jelikož jazyková dikce ustanovení smlouvy nenasvědčuje takovou interpretaci, a zároveň Argentina nepředložila důkazy o úmyslu stran vytvořit z Mezinárodního soudního dvora takovou instanci. Je obecně známou skutečností, že Mezinárodní soudní dvůr je příslušný řešit spory právní povahy mezi státy. Kdybychom přistoupili na verzi Argentiny, lze pochybovat, že by se v daném případě jednalo o spor právní povahy a jestli je úkolem soudu asistovat stranám při řešení technických otázek projektů a jejich dopadu na životní prostředí. Taková interpretace by *de facto* z Mezinárodního soudního dvora vytvářela instituci, kterou není, tedy specifickou poradní instituci technicky-odborného typu, která by nahrazovala činnost Uruguayských orgánů při udělování povolení.

Současně by dříve či později Argentinou předkládaná interpretace narazila na v práci zmiňované svrchované právo států na využívání vlastních přírodních zdrojů. Argentina nepředložila podrobnější argumentaci, například testem proporcionality, na základě které by bylo možné říci, že v konkrétním případě ustupuje zásada svrchovanosti států zásadě předběžné opatrnosti, a dle které by bylo zřejmé, že Uruguay skutečně neměla právo přistoupit k udělení úředního povolení, dokud nerozhodne Mezinárodní soudní dvůr (tedy dokud nedojde

²⁷¹ SHAW, M., N, *International law*. eighth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 207. s. 806

k prokázání „bezpečnosti“ aktivity). Lze tak souhlasit s názorem soudu, že povinnost vyjednávat nutně neznamená povinnost dosáhnout dohody.²⁷²

Dále můžeme ze zkoumání případu říci, že Argentina spoléhala na zásadu předběžné opatrnosti při řešení porušení hmotněprávních povinností ze strany Uruguaye a tvrdila, že účinkem této zásady leží důkazní břemeno na Uruguayi. Můžeme si všimnout odlišnosti od dříve probíraných případů, jelikož se jedná o situaci, u které se Mezinárodní soudní dvůr jako celek poprvé vyjadřuje k zásadě předběžné opatrnosti jako takové. Na druhou stranu, nemůžeme říci, že by Mezinárodní soudní dvůr interpretaci tohoto institutu objasnil vyčerpávajícím způsobem.

Mezinárodní soudní dvůr odmítl tezi o odlišnosti případů týkajících se životního prostředí a aplikoval tradiční přístup v otázce důkazního břemene. Jestliže bychom však rozebrali výše citovaný výrok soudu, tak zjistíme, že Mezinárodní soudní dvůr přiznává relevanci zásadě předběžné opatrnosti při interpretaci a aplikaci smlouvy mezi stranami, nicméně odmítá obrácení důkazního břemene. Zde můžeme dát Mezinárodnímu soudnímu dvoru za pravdu, že z pohledu pozitivně-právního myšlení nevyplývá ze zásady předběžné opatrnosti obrácení důkazního břemene, jak ostatně bylo popsáno v první části diplomové práce, nicméně přiznává-li soud určitému institutu relevanci při interpretaci a aplikaci a zároveň jeho relevanci nerozvádí, pak může situace působit poněkud rozdvojeně. Tím spíše, jelikož se Mezinárodní soudní dvůr nevyjádřil k normativní povaze této zásady a omezil se na obecnou formulaci o její relevanci. Taková formulace je pak daleko od situace, kdybychom mohli uvažovat o obyčejovém charakteru.

V práci bylo poukázáno na významnost této otázky při popsání údajných hmotněprávních porušení smlouvy ze strany Uruguaye, které nebyly prokázány, jelikož opakovaně Argentina neunesla důkazní břemeno, neboli nepředložila jasný důkazní materiál, na základě kterého by bylo možné rozhodnout v její prospěch. Musíme si však položit otázku, do jaké míry byl Mezinárodní soudní dvůr skutečně schopen porozumět složitým vědeckým a technickým materiálům při dokazování.

Tento aspekt byl silně kritizován ve společném odlišném stanovisku dvou soudců. Důkazní materiály předložené stranami obsahovali protichůdné závěry, a

²⁷² Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay), Judgment, I.C.J. Reports 2010, p. 14, para. 150

proto soudci byly toho názoru, že možnost Mezinárodního soudního dvora jako takového tyto závěry zhodnotit přesahovala jeho hranice znalostí a měl tak využít pravomocí svěřených mu článkem 50 Statutu. Dříve jsme podpořili tezi Mezinárodního soudního dvora, která říká, že dvůr neslouží jako instance odborného typu, tak zde je otázkou jestli nevyužitím znalců se Mezinárodní soudní dvůr do pozice takové instituce v podstatě nepostavil.

V první části práce byl představen výklad zásady předběžné opatrnosti, podle které účinkem není automatické přenesení důkazního břemene, ale snížení důkazního standardu a až následné přenesení. Je zřejmé, že i tato verze byla Mezinárodním soudním dvorem odmítnuta, což můžeme ilustrovat na konkrétní situaci. V případě byla prokázána, a to jedním z měření, vyšší koncentrace látky AOX v odpadních vodách, nicméně Mezinárodní soudní dvůr to neviděl jakožto porušení hmotněprávní povinnosti Uruguaye, jelikož Argentina nepředložila přesvědčivé důkazy, že se nejedná pouze izolovaný případ, ale o dlouhodobý problém. Platila-li by tato verze výkladu, pak Argentina na základě vědeckých důkazních prostředků prokázala možnost škody na životním prostředí a důkazní břemeno by se přesunulo na stranu Uruguaye, která by následně, jakožto strana původu měla prokázat, že se jedná pouze o izolovaný jev a nehrozí škody na životním prostředí. Mezinárodní soudní dvůr však i zde trval na tradičním přístupu k důkaznímu břemenu a konstatoval, že nebyl přesvědčivě prokázán (ze strany Argentiny) trvalý charakter problému.

Výklad Mezinárodního soudního dvora k přenesení důkazního břemene se nezměnil ani ve spojeném případě *Certain Activities Carried Out by Nicaragua in the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua) and Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River (Nicaragua v. Costa Rica)*. V tomto sporu Kostarika a Nicaragua vzájemně předkládali k Mezinárodnímu soudnímu dvoru argumenty ohledně znečištění hraniční řeky San Juan, a to v důsledku aktivit každé ze stran v hraniční oblasti.²⁷³ Kostarika tvrdila, že Nicaragua porušila tuto povinnost aktivitami při vysoušení řeky a naopak Nicaragua tvrdila, že tato povinnost byla porušena Kostarikou při stavbě silnice.²⁷⁴ Mezinárodní soudní dvůr rozhodl, že Kostarika nepředložila přesvědčivé důkazy, které by potvrdzovaly

²⁷³ SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of international environmental law*. fourth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2018.s. 359

²⁷⁴ *Certain Activities Carried Out by Nicaragua in the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua) and Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River (Nicaragua v. Costa Rica)*, Judgment, I.C.J. Reports 2015, p. 665. para. 113. para. 145

příčinnou souvislost mezi aktivitami Nicaraguy a sníženým průtokem řeky.²⁷⁵ V druhém případě Mezinárodní soudní dvůr říká, že Nicaragua neprokázala významnou škodu na životním prostředí, která by byla způsobena stavbou silnice.²⁷⁶

Cílem této podkapitoly bylo zabývat se problematikou důkazního břemene ve spojitosti se zásadou předběžné opatrnosti. Z výše uvedeného můžeme říci, že Mezinárodní soudní dvůr odmítl přenos důkazního břemene jakožto implikaci zásady předběžné opatrnosti a nadále zastává tradiční přístup, kdy břemeno prokázání významné škody na životním prostředí leží na straně žalující. V podkapitole byla rozebrána různá odlišná stanoviska soudců a byly kriticky rozebrány jejich argumenty. Bylo poukázáno na vývoj judikatury, kdy Mezinárodní soudní dvůr v případě *Pulp mills on the river Uruguay* přiznal relevanci zásadě předběžné opatrnosti, avšak nevyjádřil se k normativní povaze této zásady a explicitně odmítl přenos důkazního břemene. Otázkou zůstává nakolik je Mezinárodní soudní dvůr schopen uchopit rozsáhlý důkazní materiál vědecko-technického typu a jestli v konečném důsledku zásada předběžné opatrnosti nepovede k většímu využívání znaleckého dokazování dle článku 50 Statutu, tak jak naznačují soudci Simma a Al-Khasawneh ve společném odlišném stanovisku. Úvahy o přenosu důkazního břemene tak zřejmě stojí, z pohledu Mezinárodního soudního dvora, v rovině *de lege ferenda*.

3.2 Povinnost provést EIA z pohledu judikatury Mezinárodního soudního dvora

Cílem této podkapitoly je rozebrat a zhodnotit institut posuzování vlivů na životní prostředí („EIA“) v kontextu judikatury Mezinárodního soudního dvora. V první části diplomové práce byl institut EIA popsán a na tyto teoretická východiska bude v této podkapitole navázáno.

Dříve v práci byla probírána žádost Nového Zélandu o přezkoumání situace ve věci nukleárních testů v Pacifiku a v této žádosti se Nový Zéland zaobíral také povinností Francie provést EIA před uskutečněním testů.²⁷⁷ Nový Zéland tvrdí, že i kdyby povinnost Francie provést EIA nevyplývala ze smluvních

²⁷⁵ Ibid. para. 119-120

²⁷⁶ Ibid. para. 217

²⁷⁷ Request for an examination of the situation in accordance with paragraph 63 of the Court's Judgment of 20 December in the *Nuclear tests case*. Application instituting proceedings. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>, Part VI. s. 36. para. 73

závazků, tak i přes to by byla Francie povinna vypracovat posouzení vlivů na životní prostředí, jelikož se jedná o požadavek vyplývající z obyčejového mezinárodního práva.²⁷⁸ Povinnost zhotovit EIA Nový Zéland vidí v souvislosti s činnostmi, u kterých existuje pravděpodobnost významné škody na životním prostředí, a to zejména v přeshraničním kontextu.²⁷⁹ V konkrétní situaci Nový Zéland odvozoval pravděpodobnost významné škody na životním prostředí od samotné povahy nukleárních testů, a zvláště pak z důvodů, že v daném místě již byly prováděny testy dříve a od opětovného zavedení radioaktivního materiálu do mořského prostředí.²⁸⁰

Obyčejový charakter pak Nový Zéland odvozuje od obecné praxe států.²⁸¹ Obecnou praxi států pak dokládá množstvím mezinárodních smluv i nezávazných instrumentů mezinárodního práva životního prostředí, které obsahují povinnost provést EIA, kdy uvádí například článek 205 a 206 Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu, Úmluvu o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států (Espoo convention), článek 8 Protokolu o ochraně životního prostředí ke smlouvě o Antarktidě či článek 14 Úmluvy o biologické rozmanitosti.²⁸² Z nezávazných právních instrumentů uvádí Nový Zéland například zásadu 17 Deklarace z Rio de Janeiro nebo Návrh principů Programu pro životní prostředí (UNEP) z roku 1978.²⁸³ Dále Nový Zéland poukazuje na skutečnost, že povinnost provést EIA byla nejprve zavedena v nezávazných právních instrumentech a posléze v mezinárodních smlouvách, což je další důvod, z kterého odvozuje obecnou praxi států.²⁸⁴

Odmítání Francie provést EIA před uskutečněním nukleárních testů považuje Nový Zéland za protiprávní, a to vzhledem k uznání tohoto procesu mezinárodním společenstvím, za pravidlo obyčejového charakteru.²⁸⁵ Zároveň je důležité si všimnout, že Nový Zéland povinnost provést EIA spojuje se zásadou předběžné opatrnosti, když říká, že účinkem zásady předběžné opatrnosti je povinnost strany původu aktivity, u které je možnost významné škody na životním

²⁷⁸Ibid. s. 44. para. 89

²⁷⁹Ibid.

²⁸⁰Ibid.

²⁸¹Ibid. para. 90

²⁸²Ibid. s. 45-47. para. 92

²⁸³Ibid. s. 44-47. para. 91. 93

²⁸⁴Ibid. s. 45. para. 92

²⁸⁵Ibid. s. 48. para. 96

prostředí, prokázat nezpůsobení významné škody.²⁸⁶ Proces EIA pak Nový Zéland vidí, jakožto prostředek pro stranu původu, aby dostála obrácenému důkaznímu břemenu a dokázala „bezpečnost“ aktivity.²⁸⁷

Dříve bylo poukázáno na odlišné stanovisko soudce Weeramantryho, přičemž soudce se v odlišném stanovisku zaobíral také procesem EIA.²⁸⁸ Soudce označil povinnost provést EIA za pomocné pravidlo v rámci širěji pojaté zásady předběžné opatrnosti.²⁸⁹ Zajímavé na odlišném stanovisku soudce je, že se vyjadřuje i k obsahu EIA, který odvíjí od „Pokynů programu pro životní prostředí (UNEP) z roku 1987 o cílech a zásadách posuzování vlivů na životní prostředí“.²⁹⁰ Dle díkce zásady 4 tohoto instrumentu, na který soudce odkazuje, má EIA obsahovat minimálně popis navrhované aktivity, popis potenciálně zasažené oblasti životního prostředí, popis možných praktických alternativ pro aktivitu, popis pravděpodobných účinků na oblast životního prostředí, identifikaci a popis možných opatření dostupných ke zmírnění dopadů, uvedení nejistot při sestavování těchto informací, uvedení potenciálně zasažených oblastí mimo jurisdikci státu a stručné netechnické shrnutí výše uvedených informací.²⁹¹

Nutnost vypracování EIA soudce odvíjí též od samotné podstaty nukleárních testů a zároveň poukazuje, že vyvstane-li před Mezinárodním soudním dvorem otázka zahrnující environmentální hrozbu globálního charakteru, pak má být EIA jedním z prvních prostředků a poznatků, které má Mezinárodní soudní dvůr zohledňovat.²⁹² Dále soudce vyzdvihuje podstatu a důležitost procesu EIA v tezi, podle které potencionální hrozby na životním prostředí mohou být prokázány jako neopodstatněné, nicméně takové fáze je, dle soudce, možné dosáhnout pouze po vykonání EIA, nikoliv předtím.²⁹³

Soudce *ad hoc* Palmer ve svém odlišném stanovisku též vyjádřil názor, že mezinárodní právo se vyvinulo natolik, aby bylo možné považovat povinnost provést EIA, u aktivit s možným významným dopadem na životní prostředí, za

²⁸⁶Ibid. s. 55. para. 108

²⁸⁷Ibid.

²⁸⁸ Dissenting opinion of judge Weeramantry. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>. s.

344

²⁸⁹Ibid.

²⁹⁰Ibid. s. 344-345

²⁹¹Ibid. Dostupné též z: https://elaw.org/system/files/unep.EIA_guidelines.and_principles.pdf. s.

2. Zásada. 4

²⁹² Dissenting opinion of judge Weeramantry. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>. s.

345

²⁹³Ibid.

normu obyčejového mezinárodního práva.²⁹⁴ Vývoj mezinárodního práva v oblasti životního prostředí byl pro soudce také jeden z důvodů, kvůli kterému Mezinárodní soudní dvůr měl přistoupit k přezkoumání původního rozhodnutí.²⁹⁵ Nicméně v diplomové práci již byla popsána povaha odlišných stanovisek soudců *ad hoc*, a proto i zde bychom měli mít rezervovaný přístup.

Můžeme si všimnout, že na rozdíl od obrácení důkazního břemene, v otázce procesu EIA Nový Zéland přinesl poměrně rozsáhlý výčet obecné praxe států, která by mohla odrážet vytvářející se normu ve formě obyčejového práva. Nicméně můžeme také říci, že se Nový Zéland nevyjádřil k obsahu tohoto procesu, ale pouze odkazoval na povinnost provést proces EIA před vykonáním aktivity. Současně můžeme upozornit na argumentaci Nového Zélandu, kdy nepřináší definici či chceme-li vymezení aktivit, u kterých je nutné, dle vzniknuvší normy obyčejového práva proces EIA vypracovat a jeho nutnost v konkrétní situaci odvozuje od pouhé povahy nukleárních testů. Takový argument lze do jisté míry, s přihlédnutím k povaze nukleárních testů, považovat za opodstatněný, nicméně na druhou stranu se jedná o určitou argumentaci v kruhu. Jinými slovy, Nový Zéland v podstatě říká, že Francie má povinnost vypracovat EIA, jelikož „nukleární testy jsou potenciálním rizikem způsobení významné škody na životním prostředí a riziko způsobení významné škody na životním prostředí existuje, jelikož se jedná o nukleární testy“.

Na odlišném stanovisku soudce Weeramantryho je možné spatřovat přínos zejména ve snaze vyjádřit se k obsahu procesu EIA. Jinak řečeno, tvrdí-li Nový Zéland, že existuje určitá povinnost na základě obyčejové mezinárodního práva a nepokusí se vymezit její obsah (například pomocí stejných instrumentů, kterými dokazoval obecnou praxi), pak odkaz na takovou normu může postrádat komplexitu. Soudce v odlišném stanovisku poukazoval také na důležitost procesu EIA, kdy právě tímto instrumentem mohou být některá tvrzení o potenciálních škodách na životním prostředí vyvrácena. Je otázkou do jaké míry by v tomto konkrétním případě nukleárních testů proces EIA dokázal vyvrátit významné riziko škody na životním prostředí, nicméně nelze si nevšimnout, že Nový Zéland současně odvozuje protiprávnost testů od jejich samotné podstaty a na druhou stranu podporuje vypracování dokumentu, který, dle tvrzení soudce, může

²⁹⁴ Dissenting opinion of Judge ad hoc Sir Geoffrey Palmer. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>. s. 412. para. 91

²⁹⁵ Ibid. s. 412-413. para. 91-92

argumenty Nového Zélandu vyvrátit. Pokud by tedy výsledek EIA vypovídal ve prospěch Francie a Francie by výsledky s náležitou péčí zohlednila, pak by argumentace Nového Zélandu byla vyvrácena.

Probíraný případ představoval vzhledem k předloženým argumentům příležitost pro Mezinárodní soudní dvůr vyjádřit se k tvrzenému vývoji Mezinárodního práva v oblasti životního prostředí, nicméně v diplomové práci již byly popsány okolnosti, které vedly Mezinárodní soudní dvůr k odmítnutí příslušnosti rozhodnout o žádosti, a proto lze jen spekulovat o možném rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora.

V první kapitole této diplomové práce byl citován výrok Mezinárodního soudního dvora ve věci *Pulp Mills on the river Uruguay*, který stanovuje, že je nyní požadavkem dle obecného mezinárodního práva provést EIA, existuje-li u navrhované aktivity riziko významného nepříznivého dopadu na životní prostředí v přeshraničním kontextu, zejména pak v záležitostech sdílených zdrojů. Otázkou tak zůstává, jaký je obsah této povinnosti? Přejal Mezinárodní soudní dvůr některé argumenty z podání Nového Zélandu či odlišného stanoviska soudce Weeramantryho a spojuje tak tuto povinnost se zásadou předběžné opatrnosti? Je možné uvažovat, ze strany Mezinárodního soudního dvora, o nařízení nepokračování v činnosti, pokud stát původu neprovede EIA či neprovede-li proces s náležitou péčí?

Předložené otázky nabývají na významnosti, zejména v kontextu sporu mezi stranami (Argentinou a Uruguayí), jelikož oba státy se shodují v existenci povinnosti vypracovat EIA před udělením úředního povolení pro továrny, nicméně neshodnou se v záležitostech obsahu a rozsahu EIA, který měla provést Uruguay.²⁹⁶

Argentina tvrdila, že rozhodnutí Uruguaye bylo založené na nevhodně provedené EIA, protože dokument, dle Argentiny, nezohledňoval všechny možné dopady na životní prostředí, a to i přesto, že mezinárodní právo a obecná praxe s takovým obsahem operují.²⁹⁷ Z hlediska mezinárodního práva a obecné praxe odkazovala Argentina zejména na Úmluvu o posuzování vlivů přesahující hranice

²⁹⁶ *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay)*, Judgment, I.C.J. Reports 2010, p. 14, para. 203

²⁹⁷ Ibid.

států (Espoo convention) a na „Pokyny programu pro životní prostředí (UNEP) z roku 1987 o cílech a zásadách posuzování vlivů na životní prostředí“²⁹⁸

Uruguay souhlasila, že měla v případě své plánované aktivity, v souladu s obecnou praxí mezinárodního práva povinnost vypracovat EIA, avšak nesouhlasí s tvrzením, že by mezinárodní právo ukládalo specifické podmínky týkající se obsahu EIA.²⁹⁹ Uruguay zastává postoj, který definuje EIA jakožto vnitrostátní proceduru a je tak záležitostí státu, aby definoval obsah procedury.³⁰⁰ Podle Uruguaye, jediné požadavky, které mezinárodní právo klade na proces EIA je zohlednění možných negativních dopadů na obyvatelstvo, majetek a životní prostředí druhých států.³⁰¹ Tyto požadavky mají vyplývat z obecné praxe států, kterou Uruguay odvozuje zejména od Návrhu článků Komise pro mezinárodní právo o prevenci přeshraničních škod pocházejících z nebezpečných aktivit z roku 2001.³⁰²

Výše jsme probírali, že Mezinárodní soudní dvůr potvrdil existenci povinnosti provést EIA, jakožto součást obecného mezinárodního práva. Mezinárodní soudní dvůr tuto povinnost spojuje s požadavkem náležité péče a zásadou prevence, které by nebylo možno považovat za naplněné, pokud by stát původu nevykonal EIA.³⁰³ Mezinárodní soudní dvůr dále poukazyval na smlouvu mezi stranami, která nikterak neoperuje s obsahem procesu EIA a zároveň upozorňuje, že Argentina a Uruguay nejsou smluvními stranami Úmluvy o posuzování vlivů přesahujících hranice států (Espoo convention).³⁰⁴

Dále se vypořádává s argumentem Argentiny směřujícím k „Pokynům programu pro životní prostředí (UNEP) z roku 1987 o cílech a zásadách posuzování vlivů na životní prostředí“, kdy Mezinárodní soudní dvůr uvádí, že se jedná o nezávazný dokument, nicméně dle smlouvy mezi Argentinou a Uruguayí má (jakožto pokyny mezinárodního technické instituce) být zohledněn při vytváření vnitrostátního právního řádu.³⁰⁵ Mezinárodní soudní dvůr k tomuto dokumentu poznamenává, že nespécifikuje obsah a rozsah EIA, ale pouze v zásadě 5 říká, že „*Účinky na životní prostředí by v EIA měly být posuzovány*

²⁹⁸ Ibid.

²⁹⁹ Ibid.

³⁰⁰ Ibid.

³⁰¹ Ibid.

³⁰² Ibid.

³⁰³ Ibid. para. 204

³⁰⁴ Ibid. para. 205

³⁰⁵ Ibid.

*s mírou podrobnosti odpovídající jejich pravděpodobnému významu na životní prostředí“.*³⁰⁶

Dle Mezinárodního soudního dvora je tak úkolem každého státu, aby v rámci vlastní legislativy stanovil obsah EIA, a to při zohlednění povahy a velikosti plánované aktivity a možných dopadů na životní prostředí.³⁰⁷ Mezinárodní soudní dvůr je toho názoru, že obecné mezinárodní právo nespécifikuje obsah a rozsah EIA a pouze z něj vyplývá povinnost provést EIA před uskutečňováním projektu.³⁰⁸ Dále Mezinárodní soudní dvůr poznamenává, že jakmile započne chod projektu, tak má být prováděno průběžné monitorování jeho dopadu na životní prostředí.³⁰⁹

Konkrétní předmět sporu ze strany Argentiny směřovaný vůči procesu EIA, který vypracovala Uruguay, spočíval ve dvou skutečnostech. Za prvé, Argentina tvrdila, že posouzení Uruguayí neobsahovalo analýzu alternativních poloh pro stavbu továren, přičemž tento aspekt obsahu EIA opírala o stejný právní základ, který byl zmíněn výše.³¹⁰ Na druhou stranu, Uruguay tvrdí, že z uvedených právních instrumentů ze strany Argentiny nevyplývá povinnost zvážit alternativní polohu pro továrny, pokud to není nezbytně nutné a zároveň dodává, že vhodnost lokality byla komplexně zvážena.³¹¹

Mezinárodní soudní dvůr zopakoval, že Argentina a Uruguay nejsou smluvními stranami Úmluvy o posuzování vlivů přesahujících hranice států a dále se věnoval „Pokynům programu pro životní prostředí (UNEP) z roku 1987 o cílech a zásadách posuzování vlivů na životní prostředí“, které v zásadě 4 (c) říkají, že minimálním obsahem EIA je „*popis konkrétních alternativ, pokud je to vhodné*“.³¹² Při zkoumání dokumentu EIA vyhotoveným Uruguay zjistil Mezinárodní soudní dvůr, že obsahoval analýzu 4 míst, které mohly být potenciálně vhodné pro projekt, a proto rozhodl v neprospěch Argentiny.³¹³

Druhý bod sporu spočíval v rozsahu povinnosti konzultovat zasažené obyvatelstvo, jakožto součást EIA.³¹⁴ Argentina a Uruguay souhlasily s nutností konzultovat zasažené obyvatelstvo v procesu EIA, nicméně Argentina tvrdila, že

³⁰⁶ Ibid.

³⁰⁷ Ibid.

³⁰⁸ Ibid.

³⁰⁹ Ibid.

³¹⁰ Ibid. para. 207

³¹¹ Ibid. para. 208

³¹² Ibid. para. 210

³¹³ Ibid.

³¹⁴ Ibid. para. 215

mezinárodní právo ukládá specifické povinnosti v obsahu, a to co do rozsahu konzultací obyvatelstva.³¹⁵ Argentina argumentovala zejména článkem 2 (6) a článkem 3 (8) Úmluvy o posuzování vlivů přesahujících hranice států a článkem 13 Návrhu článků Komise pro mezinárodní právo o prevenci přeshraničních škod pocházejících z nebezpečných aktivit, které dále konkretizují obsah povinnosti konzultovat obyvatelstvo zasažené strany, a to zejména pomocí práva dotčeného obyvatelstva účastnit se procedur EIA a možnosti podávat připomínky nebo námítky.³¹⁶ Uruguay, na druhou stranu byla toho názoru, že právní instituty, kterými Argentina argumentuje, nemohou sloužit jako podklad pro specifický obsah povinnosti konzultovat zasažené obyvatelstvo a zároveň dodává, že zasažené obyvatelstvo bylo při provádění EIA konzultováno.³¹⁷

Mezinárodní soudní dvůr rozhodl, že z právních instrumentů, o které opírala svá tvrzení Argentina, nevzniká speciální povinnost konzultovat zasažené obyvatelstvo.³¹⁸ Nicméně dále Mezinárodní soudní dvůr přistoupil k faktickému dokazování, jestli ke konzultaci zasaženého obyvatelstva skutečně došlo, kde dospěl k závěru, že Uruguay konzultovala obyvatele na obou stranách řeky.³¹⁹

Mezinárodní soudní dvůr potvrdil své závěry ohledně procesu EIA v případě *Certain Activities Carried Out by Nicaragua in the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua) and Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River (Nicaragua v. Costa Rica)*.³²⁰ Současně zde Mezinárodní soudní dvůr dodává, že „*Je úkolem každého státu ve svém vnitrostátním právu stanovit obsah EIA, nicméně tento aspekt EIA se nevztahuje na otázku, jestli existuje povinnost vykonat EIA. A proto fakt, že v rámci vnitrostátního práva Kostariky existuje výjimka z důvodu nouze, neovlivňuje povinnost Kostariky vypracovat EIA, která vyplývá z mezinárodního práva*“.³²¹

Z výše uvedeného můžeme říci, že Mezinárodní soudní dvůr potvrdil existenci povinnosti provést EIA před započítím aktivity, u které hrozí významná škoda na životním prostředí, nicméně z pozorování výkladu soudu nemůžeme tuto povinnost vidět jakožto implikaci zásady předběžné opatrnosti. Mezinárodní

³¹⁵ Ibid.

³¹⁶ Ibid.

³¹⁷ Ibid.

³¹⁸ Ibid. para. 216

³¹⁹ Ibid. para. 217-218

³²⁰ *Certain Activities Carried Out by Nicaragua in the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua) and Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River (Nicaragua v. Costa Rica)*, Judgment, I.C.J. Reports 2015, p. 665. para. 104

³²¹ Ibid. para. 157

soudní dvůr spojuje tuto normu, zejména s požadavkem náležité péče a se zásadou prevence. Mezinárodní soudní dvůr tak zřejmě nepřevzal teze z odlišného stanoviska soudce Weeramatryho, které byly představeny výše.

Dále můžeme říci, že se Mezinárodní soudní dvůr nevyjádřil k obsahu této povinnosti, resp. byl toho názoru, že obecné mezinárodní právo nespécifikuje obsah EIA. Jinými slovy, je úkolem každého státu, aby konkretizoval v rámci vlastního právního řádu obsah EIA s ohledem na povahu různých aktivit. I přes to však můžeme identifikovat několik požadavků na EIA, které z judikatury vyplývají.

Za prvé, můžeme říci, že proces EIA má být vykonán před udělením úředního povolení pro dotčenou aktivitu. Dále je možné říci, že povinnost provést EIA se vztahuje k aktivitám, které mohou mít významný dopad na životní prostředí v přeshraničním kontextu, a to zejména pak na sdílené zdroje. Významným prvkem této povinnosti z pohledu mezinárodního práva, dle judikatury, je také průběžné monitorování v průběhu provozu aktivity.

Na druhou stranu se Mezinárodní soudní dvůr nijak nevyjádřil k minimálnímu obsahu procesu EIA. Je tak vytvořena situace, kdy dle rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora existuje povinnost pro státy vykonat na základě obecného mezinárodního práva proces EIA, nicméně se dle dvora jedná o povinnost bez minimálních požadavků stran obsahu. P. Sands k tomuto aspektu uvádí, že lze Mezinárodní soudní dvůr kritizovat za uznání normy obyčejového charakteru, která na základě interpretace judikatury nemá hmotněprávní obsah.³²²

Jinými slovy, můžeme říci, že není zřejmé jaké minimální prvky má stát zahrnout do procesu EIA, tak aby dostal povinnosti vyplývající z mezinárodního práva a jednal tak v rámci širší maximy náležité péče. Ostatně státy se shodovaly na existenci této povinnosti vycházející z obecné praxe, ale odlišovali se právě v otázkách obsahu a nutných oblastí zkoumání procesu, a proto se výroky soudu mohou zdát jako nedostatečné. Jelikož se Mezinárodní soudní dvůr věcně zabýval těmito otázkami, konkrétně otázkou alternativních míst pro továrny a konzultováním dotčeného obyvatelstva, mohli bychom nabít dojmu, že tyto jsou součástí zmiňovaného minima pro obsah EIA. Zde by se mohlo zdát, že Mezinárodní soudní dvůr pro determinování minimálního obsahu EIA využil

³²² SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of international environmental law*. fourth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2018. s. 679

nezávazného právního dokumentu, tedy Pokyny programu pro životní prostředí (UNEP), nicméně je důležité připomenout relevanci tohoto dokumentu na základě smlouvy mezi Uruguayí a Argentinou a zároveň vícero poukázání dvorem na nezávaznost tohoto dokumentu. Zůstává tak nevyjasněné, z pohledu Mezinárodního soudního dvora, do jaké míry tento dokument může být odrazem povinnosti dle obecného mezinárodního práva vypracovat EIA.

Dále je třeba zmínit, že se Mezinárodní soudní dvůr nevyjadřuje k povaze činností, při kterých vyvstává povinnost vypracovat EIA, resp. váže povinnost k činnostem, které mohou mít významný dopad na životní prostředí, zejména v přeshraničním kontextu. Konkrétně v případě *Certain Activities Carried Out by Nicaragua in the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua) and Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River (Nicaragua v. Costa Rica)* stanovuje, že „Aby stát dostál požadavku jednání s náležitou péčí a předcházel tak významnému dopadu na životní prostředí, musí, před vykonáním činnosti která by mohla mít takový efekt, vyhodnotit existenci rizika významného dopadu na životní prostředí, přičemž toto vyhodnocení může vyvolat povinnost vypracovat EIA“.³²³ Tímto se, ale dostáváme do „kruhové“ situace, která byla popsána v první části této práce, kdy EIA je vytvářena za účelem vyhodnocení vlivů na životní prostředí, ale povinnost ji vypracovat nastává až v situaci, ve které dopředu hodnotíme činnost jako rizikovou. Mezinárodní soudní dvůr nicméně nenaznačuje, u kterých činností povinnost vzniká (například pomocí demonstrativního výčtu) a také ani nesnižuje důkazní standard na „oprávněné důvody k obavám“, což jsou dva možné přístupy nastíněné v první části diplomové práce.

Na druhou stranu spojuje-li Mezinárodní soudní dvůr povinnost vykonat EIA se zásadou prevence (ne toliko se zásadou předběžné opatrnosti), pak můžeme vyčíst alespoň v obecné rovině několik požadavků na EIA, a to na základě ustáleného výkladu zásady prevence, který byl představen dříve v diplomové práci. Zejména můžeme uvést povinnost kooperace mezi státy, poskytování informací či povinnost umožnit druhému státu účast na procesu. Nicméně Mezinárodní soudní dvůr se k těmto konkrétním složkám explicitně nevyjádřil, a proto lze pouze usuzovat na základě odkazu na zásadu prevence.

³²³ *Certain Activities Carried Out by Nicaragua in the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua) and Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River (Nicaragua v. Costa Rica)*, Judgment, I.C.J. Reports 2015, p. 665. para. 104

3.3 Kritika a hodnocení judikatury Mezinárodního soudního dvora

Cílem této podkapitoly je kritické zhodnocení judikatury Mezinárodního soudního dvora, a to pouze vzhledem k hlediskům, které byly pro diplomovou práci stanoveny a rozebírány výše. Není tak účelem této podkapitoly přinést všeobecné hodnocení judikatury Mezinárodního soudního dvora v souvislosti s právem životního prostředí, sic to nebylo účelem celé diplomové práce. V následujících odstavcích tak přineseme stručný nástin nabízející se kritiky, vzhledem k probíraným tématům.

Zásada předběžné opatrnosti, jak bylo popsáno výše, je jednou z vůdčích zásad při tvorbě mezinárodních smluv v posledních dekadách. Zásady však mohou být nalezeny nejen v mezinárodních smlouvách, ale i ve formě obyčejového práva³²⁴, a proto bylo legitimní zkoumat přístup Mezinárodního soudního dvora v rámci judikatury.

Nelze si však nevšimnout, že Mezinárodní soudní dvůr v otázkách a tvrzeních, které jsou spojeny se zásadou předběžné opatrnosti, nepřináší obsáhlou argumentaci. Na tento fenomén je poukázáno i v literatuře, kdy Birnie, Boyle a Redgwell uvádějí, že judikatura Mezinárodního soudního dvora v otázkách zásady předběžné opatrnosti „mlčí“.³²⁵ Na druhou stranu, musíme připomenout argumentaci Mezinárodního soudního dvora z případu *Pulp Mills on the river Uruguay*, kdy zásadě předběžné opatrnosti přiznává relevanci při výkladu smlouvy, nicméně odmítá obrácení důkazního břemene. P. Sands k této pozici dvora v rozhodnutí *Pulp Mills* uvádí, že se postoj dvora viditelně vyvinul v čase, kdy přiznává zásadě explicitně určitý efekt, nicméně nelze uvažovat o obyčejové normativní povaze.³²⁶

Zdrženlivostí Mezinárodního soudního dvora při aplikování a interpretaci zásady předběžné opatrnosti se zabýval také soudce Trindade ve svém separátním stanovisku k případu *Pulp Mills on the river Uruguay*. Soudce poukazuje, že Mezinárodní soudní dvůr se k zásadě předběžné opatrnosti v podstatě (až na

³²⁴ ARMSTRONG, D., BRUNÉE, J., BYERS, M., JACKSON, J.H., KENNEDY, D. *Routledge handbook of international law*. first edition. Abingdon: Routledge. 2008. s. 359

³²⁵ BIRNIE, P., BOYLE, A., REDGWELL, C. *international law and the environment*. third edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2009. s. 140

³²⁶ SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of international environmental law*. fourth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2018. s. 236

negativní definici) nevyjádřil, a to i přes to, že strany různých sporů již vícekrát odkazovaly na zásadu.³²⁷ Soudce zastává názor, kdy fakt, že Mezinárodní soudní dvůr se výslovněji a šířeji nevyjádřil k zásadě předběžné opatrnosti, neznamená její neexistenci a sám definuje zásadu předběžné opatrnosti za pomoci rizika a vědecké nejistoty.³²⁸

Ve svém vidění zásady předběžné opatrnosti zejména polemizuje mezi pozitivistickým přístupem k vědě, dle kterého vědecký výzkum může odstranit nejistoty ohledně dopadu určité aktivity a mezi přístupem, kdy posun ve vědě je vytvářen za pomoci transformace a vyvrácení původní teze (odkaz na K. Poppera).³²⁹ Vyústěním, dle soudce, jsou situace s komplexní nejistotou a nepředvídatelností v dlouhých časových řadách, kdy odpovědi na tuto nejistotu je právě zásada předběžné opatrnosti.³³⁰ Dále se soudce věnuje výčtu mezinárodních smluv, které operují se zásadou předběžné opatrnosti.³³¹

Soudce byl tedy toho názoru, že Mezinárodní soudní dvůr měl v tématu zásady předběžné opatrnosti vypracovat obsáhlejší argumentaci, jelikož, dle jeho názoru, není možné v kontextu současného mezinárodního práva životního prostředí posuzovat spory bez zohlednění zásady předběžné opatrnosti.³³² Na postoji soudce Trindadeho můžeme dále spatřit, že sic je podporovatelem určitého výkladu zásady předběžné opatrnosti a oponentem zdrženlivosti Mezinárodního soudního dvora, tak v samotném sporu hlasoval s většinou.³³³ Jinými slovy nekritizuje soud v samotné věci, ale v přístupu k zásadě předběžné opatrnosti. Zjevně tak není podporovatelem „nejradikálnějšího“ pojetí, na což ve stanovisku také upozorňuje, když říká, že zásada předběžné opatrnosti by se neměla ve svých důsledcích rovnat přemíře regulace, ale rozumnému přístupu ve světle vědecké nejistoty.³³⁴

Otázkou zůstává, jakým způsobem by měl tedy Mezinárodní soudní dvůr rozhodnout, tak aby do své argumentace zahrnul zásadu předběžné opatrnosti a zároveň odmítl moratorium, resp. žádost Argentiny o pozastavení činnosti

³²⁷ Separate opinion of Judge Cançado Trindade. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/135>. s. 151. para. 67

³²⁸ Ibid. s. 149, 151. para. 62

³²⁹ Ibid. s. 156-158. para. 82-86

³³⁰ Ibid. s. 159. para. 89

³³¹ Ibid. s. 160. para. 93

³³² Ibid. s. 167. para. 113

³³³ Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay), Judgment, I.C.J. Reports 2010, p. 14, para. 282

³³⁴ Separate opinion of Judge Cançado Trindade. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/135>. s. 161. para. 96

továren, jež Argentina odvozovala jakožto účinek zásady předběžné opatrnosti. D. Kazhdan přináší několik možných variant, kdy Mezinárodní soudní dvůr mohl argumentovat, že Argentina nedokázala dostatečnou míru pravděpodobnosti, tedy nedostála sníženému důkaznímu standardu („oprávněné důvody k obavám“) nebo mohl, dle autora rozhodnout, že zásada předběžné opatrnosti v daném případě ustupuje ekonomickým zájmům Uruguaye, které proporcčně převyšují pravděpodobnost škody na životním prostředí.³³⁵

Zejména druhá varianta by mohla korespondovat například s dikcí zásady 15 Deklarace z Rio de Janeiro, která mimo jiné říká, že státy musí za účelem ochrany životního prostředí přijímat zásadu předběžné opatrnosti podle svých schopností.³³⁶ Zvláště pak dáme-li do kontrastu zásadu předběžné opatrnosti, resp. Argentinou požadované pozastavení činnosti továren, se zásadou trvale udržitelného rozvoje a skutečností, že projekt představoval přibližně 2 % HDP Uruguaye.³³⁷

Pohybujeme se však stále ve sféře spíše teoretické či možná i spekulativní, jelikož jak bylo ukázáno Mezinárodní soudní dvůr požadoval jasné a přesvědčivé důkazy o vzniklé škodě na životním prostředí a odmítl tak výklady spojené se zásadou předběžné opatrnosti. V první části diplomové práce byla představena značná nevyjasněnost výkladu zásady předběžné opatrnosti a ani státy neodkázali na určité množství obecné praxe států, která by explicitně počítala s ustáleným výkladem zásady předběžné opatrnosti. Z těchto důvodů, lze mít důvodně za to, že přes veškeré „přirozenoprávní“ postupy nastíněné například v odlišných stanoviscích soudců, rozhodl Mezinárodní soudní dvůr dle současného stavu práva.

Z hlediska povinnosti provést EIA byla výše hodnocena a kritizována judikatura, zejména s ohledem na absenci minimálních požadavků na obsah této povinnosti. Není účelem této podkapitoly opakovat stejné argumenty. Lze však jen závěrem odkázat na M. N. Shawa, který říká, že judikatura Mezinárodního

³³⁵ KAZHDAN, D. Precautionary pulp: „Pulp Mills“ and the evolving dispute between international tribunals over the reach of the precautionary principle. *Ecology law Quarterly*. 2011. Vol. 38. No. 2. s. 551. [University of California. Berkeley. School of Law]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/24115078>.

³³⁶ ³³⁶ *The Stockholm declaration*. 1972. Dostupné z: POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. *Obecné mezinárodní právo v dokumentech*, 4. Vydání. Praha: C.H. BECK. 2016. s. 154

³³⁷ *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay)*, Provisional Measures, Order of 13 July 2006, I.C.J. Reports 2006, p. 113. para. 48

soudního dvora ponechává otázku otevřenou ve věci, jak přesně a konkrétně mají být rizika posuzována.³³⁸

³³⁸ SHAW, M., N, *International law*. eighth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2017. s. 657

4. Závěr

Mezinárodní právo životního prostředí nabývá v důsledku dlouholetého vývoje v rámci mezinárodního společenství na významu a představuje již poměrně rozsáhlý soubor normativních pravidel. Přirozeně tak Mezinárodní soudní dvůr narážel, ve své judikatuře, na témata spojená s životním prostředím, od čehož se odvíjí téma této diplomové práce. Téma, které však lze považovat za natolik komplexní, že bylo účelné zaměřit se na určitý aspekt soudní činnosti Mezinárodního soudního dvora, tak aby bylo možné podrobněji zkoumat danou problematiku. Cílem diplomové práce tak nebylo obsáhnout všeobecně veškeré prvky (otázkou je, jestli u prací tohoto druhu, by takový cíl nebyl spíše vyloučen), které připadají z pohledu mezinárodního práva životního prostředí v judikatuře Mezinárodního soudního dvora v úvahu.

Ústředním tématem na, který se práce zaměřila, byla zásada předběžné opatrnosti a souvislosti s ní spojené. Zásada předběžné opatrnosti je dominantním fenoménem řady mezinárodních smluv posledních dekad, a proto bylo opodstatněné se tématem zabývat a zkoumat zda existuje, dle judikatury Mezinárodního soudního dvora, v normativní podobě obyčejového práva. O to více, pokud jak bylo naznačeno, by mohly účinky zásady podstatně ovlivnit celé odvětví mezinárodního práva životního prostředí jako takového.

V první kapitole byla stanovena dílčí hypotéza diplomové práce, a to, že zásada prevence a zásada předběžné opatrnosti představují dvě samostatné zásady mezinárodního práva životního prostředí, přičemž zásada předběžné opatrnosti není pouhým prvkem zásady prevence.

Můžeme říci, že se jedná o dva samostatné principy, kdy zásada předběžné opatrnosti není pouhým prvkem zásady prevence, nicméně v některých aspektech bylo možné upozorovat propojení těchto dvou zásad. Z hlediska vývoje pravidel lze za společný základ považovat *no-harm rule* a jako další pojítka lze použít jejich účel, tedy odpovídající a včasná ochrana životního prostředí. Problematické se ovšem může zdát nevyhraněné vymezení dělicího kritéria mezi zásadou prevence a zásadou předběžné opatrnosti, kdy klasickým dělicím kritériem je vědecká jistota, resp. vědecká nejistota.

Zásada prevence je charakteristická zejména přijímáním opatření na ochranu životního prostředí, hrozí-li významná škoda na životním prostředí. Jinými slovy, předpokládáme možnost a schopnost států objektivně určovat

pravděpodobnost rizika a rozsahu dopadu konkrétní aktivity na životní prostředí. V takovém případě tedy počítáme s „vědeckou jistotou“.

Naopak u zásady předběžné opatrnosti pracujeme s tezí, že vliv aktivit na životní prostředí se potýká s vědeckou nejistotou a nepředvídatelností, kdy zároveň tato nejistota stran dopadu aktivit nemá vést státy k odložení opatření na ochranu životního prostředí. Legitimní a významnou otázkou zde zůstává, jaká úroveň vědecké jistoty či chceme-li jaký proces při dokazování, vedou k takovému postupu. V práci bylo poukázáno na maximum „oprávněných důvodů k obavám“, kdy dochází k pouhému snížení nutné míry konsensu nad závěry vědeckých hodnocení, nicméně stále se musí jednat o důkazy relevantní a na odborné úrovni.

V práci byla probírána problematika spojená s termínem vědecké nejistoty, přičemž je otázkou jestli vědecká jistota není spíše jakýmsi oxymóronem a může-li skutečně existovat při hodnocení dopadů aktivit na životní prostředí. V takovém případě ovšem neobstojí vědecká nejistota jako dělící kritérium mezi zásadami, jelikož nutně obě musí pracovat s určitou formou vědecké nejistoty.

Další dělící kritérium mezi zásadou prevence a zásadou předběžné opatrnosti můžeme spatřit v rozdílné interpretaci účinků zásad. V první kapitole diplomové práce bylo u každé zásady, tj. v rámci příslušných subkapitol, popsáno vícero možných výkladů a účinků zásad, nicméně zásadním dělicím kritériem zcela jistě je výklad zásady předběžné opatrnosti, který počítá s přesunem důkazního břemene na stát původu, který by nemohl přistoupit k výkonu činnosti, dokud by neprokázal bezpečnost či spíše přijatelnou nebezpečnost činnosti. S takovým výkladem zásada prevence v žádném případě neoperuje a jedná se tak o silné dělící kritérium. Na druhou stranu, je třeba říci, že v diplomové práci byla popsána a zhodnocena silná kritika takového výkladu, která vychází zvláště z absence explicitního vyjádření v mezinárodních smlouvách.

V první kapitole byl dále popsán institut EIA, kdy bylo pracováno s mezinárodními smlouvami, ale také s názory právních znalců, ze kterých bylo možné vyčíst tezi, že tento institut je viděn ve světle zásady předběžné opatrnosti. Jinak řečeno, viděn coby prostředek pro státy původu aktivity, pomocí kterého prokazují přijatelnou míru dopadu činnosti na životní prostředí. Zároveň bylo poukázáno na základní problém spojený s tímto institutem, a sice, u kterých činnostech vzniká povinnost vypracovat proces EIA. V praxi pak byly odlišeny dva základní přístupy k problému. První přístup je řešení pomocí výčtu činností, ke

kterým se povinnost váže. Druhý přístup nám říká, že povinnost vykonat EIA vyvstává u činností, u nichž hrozí významná škoda na životním prostředí. Druhý přístup byl shledán problematičtější, jelikož účelem EIA je posoudit pravděpodobný vliv aktivity na životní prostředí, nicméně povinnost vykonat vzniká, až když předem hodnotíme činnost jako vysoce rizikovou.

Můžeme tak říci, že zásada předběžné opatrnosti je prvkem mnoha mezinárodních smluv z odvětví mezinárodního práva životního prostředí, a proto hlavním cílem druhé kapitoly diplomové práce bylo zkoumat, jaké má dle Mezinárodního soudního dvora účinky, a jestli situace dospěla do toho stádia, kdy by Mezinárodní soudní dvůr mohl pravidla spojené se zásadou předběžné opatrnosti považovat za pravidla obyčejového charakteru.

Jak známo, v mezinárodním právu není mezinárodní smlouva jediným pramenem práva, ale jsou to právě také mezinárodněprávní obyčeje, které v rámci normotvorby hrají podstatnou úlohu. Identifikace obyčeje je obtížnou disciplínou, a proto jsme v druhé kapitole zkoumali pouze argumenty Mezinárodního soudního dvora, ale i žádosti stran či teze odlišných stanovisek. Mezinárodní soudní dvůr ze své povahy není „normotvůrcem“, nicméně zkoumání jeho judikatury a argumentů může být cenným vhledem do tématu.

V druhé kapitole byla testována dílčí hypotéza diplomové práce, a to že Mezinárodní soudní dvůr odmítl obrácení důkazního břemene, jakožto implikaci zásady předběžné opatrnosti a zastává tak nadále tradiční pojetí, kdy břemeno leží na žalující straně. Mezinárodní soudní dvůr skutečně odmítl přenos důkazního břemene a nadále zastává tradiční pojetí v této otázce. Odmítl tím tak argumentaci představenou žádostmi stran, které se odvolávali právě na zásadu předběžné opatrnosti, a zároveň tím Mezinárodní soudní dvůr odmítl tezi představenou v první části diplomové práce, která je postavená na odlišnosti sporů v otázkách životního prostředí a s tím spojenou nejistotou dopadu aktivit v dlouhých časových řadách. Dále byla probírána problematika dokazování i z pohledu schopnosti Mezinárodního soudního dvora, kde vyvstává otázka, do jaké míry je dvůr schopen uchopit vědecko-technický důkazní materiál bez použití znalců.

Vzhledem k nárůstu mezinárodněprávní normotvorby v oblasti ochrany životního prostředí v posledních dekáдах, můžeme pravděpodobně počítat s nárůstem sporů této povahy, a proto lze kritiku směrem k metodologickému uchopení důkazů dvorem považovat za aktuální. Odmítnutí přesunu důkazního břemene dvorem, lze vzhledem ke kontextu sporů a neustálenosti obecné praxe,

kteřá by s přesunem počítala, a kteřou ani strany nebyly schopny přesvědčivěji prokázat, považovat za správné rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora. Nicméně neodsouvá to problém komplexnosti dokazování v podobných případech, a proto bude muset Mezinárodní soudní dvůr najít řešení, jak v rámci svých pravomocí adresovat tyto případy.

Dále bylo pojednáno o institutu EIA v souvislosti s judikaturou Mezinárodního soudního dvora a v souvislosti s dílčí hypotézou, a to že dle obecného mezinárodního práva existuje povinnost provést EIA v případech, kde hrozí nebezpečí, že navrhovaná aktivita by mohla mít významný negativní vliv na životní prostředí v přeshraničním kontextu, a pokud ano jestli tuto povinnost můžeme považovat za projev zásady předběžné opatrnosti. Mezinárodní soudní dvůr potvrdil existenci obecné povinnosti provést EIA, nicméně tu spojoval, zejména se zásadou prevence a se širším požadavkem na jednání státu s náležitou péčí.

Bylo poukázáno na absenci vyjádření se dvora explicitněji k minimálnímu obsahu EIA či minimálních požadavků, které lze spojovat s touto povinností. Současně Mezinárodní soudní dvůr nikterak širěji nedefinuje, u kterých činnostech je povinností provést EIA (kromě obecného vztažení na činnosti, které mohou mít významný negativní vliv na životní prostředí v přeshraničním kontextu). Spojují-li však Mezinárodní soudní dvůr povinnost provést EIA se zásadou prevence, pak můžeme usuzovat, že prvkem této povinnosti zřejmě bude povinnost poskytovat informace, kooperovat s pravděpodobně dotčeným státem či mu umožnit účastnit se procesu.

Shrnutím lze říci, že Mezinárodní soudní dvůr nepotvrdil zásadu předběžné opatrnosti, jakožto součást obyčejového mezinárodního práva, kdy sice uznává její určitou relevanci, nicméně nikterak se nevyjadřuje k její normativní povaze. I přes četné smluvní vyjádření této zásady se tak, z pohledu Mezinárodního soudního dvora, zjevně jedná o zásadu s povahou *de lege ferendae*. Nicméně vzhledem k jejímu širokému smluvnímu zakotvení není pochyb, že otázky s ní spojené před Mezinárodním soudním dvorem opět vyvstanou a v budoucnu tak dojde k obsáhlejší argumentaci dvora směrem k zásadě.

Seznam použité literatury

Primární zdroje

Mezinárodní smlouvy

Convention for the protection of the marine environment of the North-East Atlantic. 1992. Dostupné z: <https://www.ospar.org/convention/text>. [cit. 2021-12-15]

Convention on the law of the non-navigational uses of international watercourses. 1997. Dostupné z: <https://unece.org/environment-policy/water/un-watercourses-convention>, [cit. 2021-12-14]

Convention on the protection of the marine environment of the Baltic sea area. 1992. Helsinki. [cit. 2021-12-17]. Dostupné z: <https://helcom.fi/about-us/convention/>

Sdělení č. 108/2003 Sb.m.s. o Vídeňské úmluvě na ochranu ozonové vrstvy. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: www.aspi.cz

Sdělení č. 134/1999 Sb. o sjednání Úmluvy o biologické rozmanitosti. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-7]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/47857/1/2?vtextu=%C3%9Amluva%20o%20biologick%C3%A9%20rozmanitosti>

Sdělení č. 240/1996 Sb. o sjednání Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: www.aspi.cz,

Sdělení č. 40/2006 Sb.m.s. o sjednání Stockholmské úmluvy o perzistentních organických polutantech. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-17]. Dostupné z: www.aspi.cz

Sdělení č. 42/2005 Sb.m.s. o sjednání Protokolu o ochraně životního prostředí ke Smlouvě o Antarktidě. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-26]. Dostupné z: www.aspi.cz

Sdělení č. 59/2002 Sb.m.s. o přístupu České republiky k Úmluvě o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-16]. Dostupné z: www.aspi.cz

Sdělení č. 80/2005 Sb.m.s. o sjednání Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-7]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/59871/1/2>

Sdělení č. 89/2005 Sb.m.s. o sjednání Cartagenského protokolu o biologické bezpečnosti k Úmluvě o biologické rozmanitosti. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: www.aspi.cz

Sdělení č. 91/2001 Sb.m.s. o přijetí Úmluvy o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: www.aspi.cz

Statute of the River Uruguay. *Signed at Salto on 26 February 1975*. Dostupné z: <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=08000002800df806> [cit. 2022-03-02]

Vyhláška č. 120/1976 Sb. o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-20]

Vyhláška č. 30/1947 Sb. o Chartě Spojených národů a Statutu Mezinárodního soudního dvora, dohodnutých dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-25]

Jiné právní dokumenty

General Assembly resolution. *General and complete disarmament*. A/RES/49/75[K]. 15. December 1994. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/193267> [cit. 2022-2-28]

International law commission. *Draft articles on Prevention of Transboundary Harm from Hazardous Activities* [online]. 2001. Supplement No. 10 (A/56/10). Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_7_2001.pdf [cit. 2021-12-11]

International law commission. *Draft articles on Prevention of Transboundary Harm from Hazardous Activities, with commentaries*, Yearbook of the International Law Commission. 2001. vol. II. Part Two. Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_7_2001.pdf. [cit. 2021-12-11]

Security Council resolution. *on restoration of the sovereignty, independence and territorial integrity of Kuwait*. S/RES/687(1991). 3. April 1991. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/110709> [cit. 2022-03-2]

The Rio declaration on environment and development. Dostupné z: MRÁZEK. J. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*. 1.vydání. Plzeň: ALEŠ ČENĚK. s.r.o. 2005. s.286 viz. též: POTOČNÝ. M., ONDŘEJ. J. *Obecné mezinárodní právo v dokumentech*. 4. vydání. Praha: C.H. BECK. 2016

The Stockholm declaration. 1972. Dostupné z: MRÁZEK. J. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*. 1.vydání. Plzeň: ALEŠ ČENĚK. s.r.o. 2005. s.284. viz. též:

POTOČNÝ. M., ONDŘEJ. J. *Obecné mezinárodní právo v dokumentech*, 4. Vydání. Praha: C.H. BECK, 2016

Judikatura Mezinárodního soudního dvora

Certain Activities Carried Out by Nicaragua in the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua) and Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River (Nicaragua v. Costa Rica). Judgment. I.C.J. Reports 2015. p. 665. [cit. 2022-03-2] Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/150>

Corfu Channel case. Judgment of April 9th. 1949: I.C. J. Reports 1949. p. 4. [cit. 2021-12-9]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/1>

Gabčíkovo-Nagymaros Project (Hungary/Slovakia). Judgment. 1. C. J. Reports 1997. p. 7. [cit. 2021-12-3]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/92>

Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, 1. C.J. Reports 1996, p. 226. [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/95>

Nuclear Tests (New Zealand v. France). Judgment. I.C.J. Reports 1974. p. 457. [cit. 2022-02-08]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/59/judgments>

Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay). Judgment. I.C.J. Reports 2010. p. 14. [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/135/judgments>

Request for an examination of the situation in accordance with paragraph 63 of the Court's judgment of 20 December in the *Nuclear tests (New Zealand v France)* case. I.C.J. reports 1995. p. 288. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>

Odlišná stanoviska a jiné dokumenty související s judikaturou Mezinárodního soudního dvora

Application for permission to intervene under article 62 submitted by the government of Samoa. *Nuclear tests case (New Zealand v France)*. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>

Application for permission to intervene under article 62 submitted by the government of the Federate states of Micronesia. *Nuclear tests case (New Zealand v France)*. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>.

Application for permission to intervene under article 62 submitted by the government of the Marshall Islands. *Nuclear tests case (New Zealand v France)*. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>

Application for permission to intervene under article 62 submitted by the government of the Solomon Islands. *Nuclear tests case (New Zealand v France)*. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>.

Application for permission to intervene under article 62 submitted by the government of the Australia. *Nuclear tests case (New Zealand v France)*. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>.

Dissenting opinion of Judge ad hoc Sir Geoffrey Palmer. Request for an examination of the situation in accordance with paragraph 63 of the Court's judgment of 20 December in the *Nuclear tests (New Zealand v France) case*. [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>.

Dissenting opinion of judge ad hoc Vinuesa. *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay)*. [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/135>.

Dissenting opinion of judge Weeramantry. *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion*. [cit. 2022-02-13] Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/95>.

Dissenting opinion of judge Weeramantry. Request for an examination of the situation in accordance with paragraph 63 of the Court's judgment of 20 December in the *Nuclear tests (New Zealand v France) case*. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>.

I.C.J. Pleadings. Nuclear tests. Vol. II. [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/59>

Joint dissenting opinion of judges Al-Khasawneh and Simma. *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay)*. [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/135>.

Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay). Provisional Measures. Order of 13 July 2006. I.C.J. Reports 2006. p. 113. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/135>

Request for an examination of the situation in accordance with paragraph 63 of the Court's Judgment of 20 December in the *Nuclear tests case*. Application instituting proceedings. [cit. 2022-02-11]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>

Request for an examination of the situation in accordance with paragraph 63 of the Court's judgment of 20 December in the *Nuclear tests (New Zealand v France) case*. I.C.J. reports 1995. p. 288. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/97>

Separate opinion of Judge Cançado Trindade. *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay)*. [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/135>.

Sekundární zdroje

Monografie

ARMSTRONG, D., BRUNÉE, J., BYERS, M., JACKSON, J.H., KENNEDY, D. *Routledge handbook of international law*. first edition. Abingdon: Routledge. 2008. ISBN 978-0-203-88462-1

BIRNIE, P., BOYLE, A., REDGWELL, C. *international law and the environment*. third edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2009. ISBN 978-0-19-876422-9

BODANSKY, D., BRUNÉE, J., RAMAJANI, L.: *International climate change law*. first edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2017. ISBN 978-0-19-966430-6.

BODANSKY, D., BRUNÉE, J., HEY, E. *The Oxford handbook of international environmental law*. first edition. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 2007. ISBN 978-0-19-926970-9

ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*. 2. vydání. Praha: C.H. BECK. 2018. 549 s. ISBN 978-80-7400-721-7.

DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck. 2010. 680 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

DAVID, V., BUREŠ, P., FAIX, M., SLADKÝ, P., SVAČEK, O.: *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. vydání. Praha: Leges. 2011. 448 s. ISBN 978-80-87212-86-8.

HAYEK, F., A. *Právo, zákonodárství a svoboda*. 1. vydání. nakladatelství PROSTOR s.r.o. 2011. 560 s. ISBN 978-80-7260-253-7.

KISS, A., SHELTON, D. *Guide to international environmental law*. first edition. Leiden: BRILL. 2007. ISBN 978-1-57105-344-2.

Malenovský, J. *Mezinárodní právo veřejné-obecná část- a poměr k jiným právním systémům*. 7. Vydání. Brno: MASARYKOVA UNIVERZITA. 2020. ISBN 978-80-210-9510-6.

MRÁZEK, J. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*. 1. vydání. Plzeň: ALEŠ ČENĚK. s.r.o. 2005. 444 s. ISBN 80-86898-08-3.

ONDŘEJ, J., MRÁZEK, J., KUNZ, O. *Základy mezinárodního práva veřejného*. 1. vydání. Praha: C.H. BECK. 2018. 287 s. ISBN 978-80-7400-487-2.

POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. *Obecné mezinárodní právo v dokumentech*. 4. vydání. Praha: C.H. BECK. 2016. 339 s. ISBN 978-80-7400-612-8.

SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of international environmental law*. fourth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2018. ISBN 978-1-108-43112-5.

SHAW, M., N, *International law*. eighth edition. Cambridge: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2017. ISBN 978-1-316-63853-8

ŠTURMA, P., DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Mezinárodní právo životního prostředí*. 1. vydání. 1. část. Beroun: IFEC. 2004. 194 s. ISBN 80-903409-2-X.

Odborné články

HOWORTH, J. „HiroChirac“ and the French nuclear conundrum: A testing time for the pursuit of grandeur. *French politics and society*. Berghahn books. 1995. vol. 13. no. 3. s. 1-17

KAZHDAN, D. Precautionary pulp: „Pulp Mills“ and the evolving dispute between international tribunals over the reach of the precautionary principle. *Ecology law Quarterly*. 2011. Vol. 38. No. 2. s. 527-552 [University of California Berkeley. School of Law.].

SOURGENS, F., G. The precaution presumption. *The European journal of international law*. 2021. Vol. 31. No. 4. s. 1277-1306

TROUWBORST, A., Prevention, Precaution, Logic and Law: The Relationship between the Precautionary Principle and the Preventative Principle in International Law and Associated Questions . *Erasmus Law Review*. 2009. Vol. 2. No. 2. s. 105-127

XIAOQIN, Z., JINLONG, H. International court of justice's impact on international environmental law: Focusing on the Pulp Mills case. *Yearbook of international environmental law*. 2012. Vol. 23. No. 1. s. 106-130

Klíčová slova

Mezinárodní právo, Mezinárodní právo životního prostředí, Mezinárodní soudní dvůr, Zásady mezinárodního práva životního prostředí, Zásada předběžné opatrnosti, Posuzování vlivů na životní prostředí, přesun důkazního břemene, obyčejové právo.

International law, International environmental law, International court of justice, Principles of international environmental law, precautionary principle, Environmental impact assessment, reversal burden of proof, customary law.

Resumé

This thesis concentrates on international environmental law and its influence on the jurisdiction of the International court of justice. International environmental law encompasses international rules that have as their primary objective the protection of the environment. The international court of justice has been given opportunities to resolve international disputes concerning environmental matters, therefore, has given judgments that imply general principles of international environmental law. To give an illustration, environmental arguments arose in cases such as *Nuclear tests*, *Legality of the threat or use of nuclear weapons*, *Gabčíkovo-Nagymaros project*, *Pulp mills on the river Uruguay* or *Certain activities carried out by Nicaragua in the border area and construction of a road in Costa Rica along the San Juan river*. In other words, presented cases represent complex jurisprudence with various claims and extensive legal issues. With this in mind, the main goal of this thesis was to diminish the topic and examine it more comprehensively.

The key issue addressed in this thesis is the view of the International court of justice on the normative development of precautionary principle. The precautionary principle can be found in many international treaties in the last decades. However, it causes division as to its meaning, implications, and normative status, as is expressed in the views of states, international judicial practice, and academia. Some consider the precautionary principle as a framework for taking an action while, on the other hand, opponents of the precautionary principle have described the principle as a platform for over-regulation. The judgments and advisory opinions of the International court of justice have been of vital significance in the evolution of international law, thus, the main question of this thesis was to review the interpretation of precautionary principle in light of the jurisdiction of the court. To put it in another way, the question is whether the International court of justice sees enough evidence of state practice and opinion juris that the implications of precautionary principle could be acknowledged as customary rules.

The first chapter of the thesis is dedicated to defining basic concepts that are relevant to the research subject. The first chapter is divided into three subchapters which dealt with the principle of prevention, precautionary principle, and

Environmental impact assessment. The first chapter intends to characterize the principle of prevention and precaution and find a criterion that would distinguish them, particularly in their implications. The following chapter constitutes of testing theoretical matters in the interpretation of the International court of justice and is divided into three subchapters. Furthermore, the subchapters examine the reversal burden of proof as a claimed implication of precautionary principle, duty to undertake an environmental impact assessment with its relations to the precautionary principle, and finally, a brief outline of the critique of the jurisdiction is discussed.